भाग १ (एक) परिचय

१. स्थानीय पाठ्यक्रम परिचय

स्थानीय पाठ्यक्रम भन्नाले स्थानीय सरोकारवालाले आवश्यक ठानेको विषयवस्तुलाई उनीहरूकै विज्ञता र सक्रियतामा यथाशक्य कम लागतमा तयार गरिएको पाठ्यक्रम हो । पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जन निरन्तर प्रक्रिया हो । समाजको माग र सिकारुको आवश्यकताका आधारमा पाठ्यक्रममा समसामयिक, विश्वव्यापी र स्थानीय विषयवस्तुलाई समावेश गरिन्छ । स्थानीय तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीमा व्यवहार कुशल तथा जीवनोपयोगी सिप र सक्षमताहरू विकास गर्न पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सिकारुमैत्री बनाउने प्रयास गरिन्छ । यसै क्रममा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपको सैद्धान्तिक अवधारणाअनुसार आधारभूत तहको मौजुदा पाठ्यक्रममा परिमार्जन गरी एकीकृत पाठ्यक्रम विकास गरिएको छ ।

पाठ्यक्रमको मौजुदा संरचनाअनुसार आधारभूत तहमा कक्षा १-३ मा साप्ताहिक ५ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १६० पाठ्यघण्टाको मातृभाषिक सिप/स्थानीय विषयवस्तुसम्बन्धी क्रियाकलाप र कक्षा ४-८ मा साप्ताहिक ४ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १२८ घण्टाको मातृभाषा/स्थानीय विषय समावेश गरिएको छ । स्थानीय विषयअन्तर्गत मातृभाषा तथा स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिमा आधारित विषयसँग सम्बन्धित क्रियाकलाप समावेश हुने छन् । यसअन्तर्गतका सिर्जनात्मक सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलापलाई अन्य विषयक्षेत्रका क्रियाकलापसँग पनि सम्बन्धित गराउन सकिन्छ । स्थानीय तहले विद्यालयको सहभागितामा स्थानीय विज्ञ, अभिभावक तथा शिक्षकको सहयोगमा स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ ।

स्थानीय पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन स्थानीय तहबाटै हुने भएकाले क्षमता विकास गरी सबै विद्यालयमा मातृभाषा वा स्थानीय विषयको पठनपाठन सुनिश्चित गर्ने दायित्व पनि स्थानीय तहमै रहेको छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपअनुसारको संरचनामा स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउँदा स्थानीय आवश्यकता पूर्ति हुनाका साथै सिकाइप्रतिको अपनत्वसमेत विकास हुन्छ । यही आवश्यकतालाई दृष्टिगत गरी स्थानीय तहमा स्थानीय विषयवस्तुमा आधारित विषय तथा मातृभाषाका पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने उद्देश्यले केन्द्रमा पाठ्यक्रम बिकास केन्द्रले स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन तयार गरी स्थानीय तह तथा बिद्यालयहरुलाई नै स्थानीय स्थानीय पाठ्यक्रमको बिकास गरी कार्यन्वयनमा ल्याउने दायित्व जिम्मेबारी सुफाइएको छ ।

१.१.स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको औचित्य

स्थानीय स्तरका व्यवसाय, पेशा एवम् रोजगारलाई सम्बोधन गर्दै अन्तर्राष्ट्रिय रोजगारीतर्फ उन्मुख, उत्पादनमुखी र सिपयुक्त नागरिक तयार गर्नु, नेपाली कला, सौन्दर्य, आदर्श तथा वैशिष्ट्यको संरक्षण, संवर्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित नागरिक तयार गर्नु, समाजको आधुनिकीकरणमा सहयोग गरी देश निर्माणका निम्ति मानव संसाधनको विकास गर्नु शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्य हो । केन्द्रीय तहमा निर्माण गरिने पाठ्यक्रमबाट मात्र सोअनुरूपको उद्देश्य पुरा गर्न सम्भव नहुन सक्छ । राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेश र सन्दर्भको अध्ययनबाट स्थानीय आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न स्थानीय पाठ्यक्रमको प्रावधान आवश्यक भइसकेको तथ्य विभिन्न अध्ययन तथा प्रतिवेदनले औँल्याएका छन् । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनको औचित्यलाई देहायबमोजिमका बुँदाहरूले स्पष्ट गर्दछन् ।

- पाठ्यक्रमका माध्यमबाट स्थानीय तहका आवश्यकतालाई सम्बोधन गरी सिकाइलाई व्यावहारिक र प्रभावकारी तुल्याउनु ।
- एक स्थान/क्षेत्र/व्यक्तिको ज्ञानलाई अर्को स्थान/क्षेत्र/व्यक्तिमा अनुकरण गरी अनुभव साटासाट गरी उत्पादनमूलक ज्ञान, सिप, प्रविधिको विस्तार गर्नु ।
- स्थानीय तहका कला, संस्कृति, परम्परा, पर्यटकीय क्षेत्र, सिप, भाषा आदिको संरक्षण र संवर्धन गर्नु ।
- स्थानीय कला कौशल, व्यवसाय, प्राकृतिक सम्पदा तथा संस्कृतिको जानकारी गराई त्यसअनुरूपको व्यवहार गर्न सक्ने तुल्याउनु ।
- स्थानीय आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न सक्ने भएकाले स्थानीय सरोकारवालालाई जिम्मेवारी बोध गराउनु ।
- भौगोलिक, जातीय, लैङ्गिक, भाषिक, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, प्राकृतिक विविधतालाई सम्बोधन गर्नु ।
- स्वावलम्बी एवं आत्मनिर्भर हुने ढङ्गको शिक्षा प्रदान गरी रोजगारउन्मुख नागरिक तयार गर्नु ।
- आयआर्जन, श्रमप्रति सम्मान, कामप्रति लगाव बढाउन सहयोग पुऱ्याउनु ।
- स्थानीय स्रोत र साधनको अधिकतम परिचालनबाट कम खर्चमा शिक्षा दिनु ।
- स्थानीय विषयवस्तु समावेश गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्नु ।
- आधुनिक र बालमैत्री वातावरणमा सिकारुले व्यावहारिक ज्ञान लिने अवसर सिर्जना गर्नु ।
- स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिलाई विश्वव्यापीकरण गर्नु तथा विश्वप्यापी ज्ञान, सिप र

प्रविधिलाई स्थानीयकरण गर्नु ।

- स्थानीय तहमा लुकेर बसेका ज्ञान, सिप र प्रविधिलाई उजागर गर्नु ।
- परम्परागत पेसा, व्यवसाय र प्रविधिलाई जगेर्ना गर्न र विकास गर्न सहयोग पुऱ्याउनु ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम निर्माणमा सबै सरोकारवालाको संलग्नताको सम्भावना रहदैन । यसले स्थानीय तहको भाषा, संस्कृति, ज्ञान र सिपलाई पूर्ण रूपले समेट्न सम्भव पनि हुदैन । अतः स्थानीय तहको भाषा तथा संस्कृतिको जगेर्ना गर्न स्थानीय तहको ज्ञान, सिप, प्रविधि र उत्पादनलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा जोड्ने ज्ञान र सिपको विकास गरी आत्मनिर्भर, उत्पादनमुखी, जीवनोपयोगी, व्यावहारिक र दक्ष जनशक्ति तयार गर्नुपर्छ । यसका लागि स्थानीय आवश्यकताका विषय/क्षेत्रलाई समावेश गरी सरोकारवालामा पाठ्यक्रमप्रति अपनत्वको भावना विकास गराउनु आवश्यक छ । स्थानीय मूल्य, मान्यता, धर्म, परम्परा, संस्कृति, स्रोतसामग्रीको संरक्षण, संवर्धन, परिचालन र विकास गर्नका लागि मार्गनिर्देश गर्ने र स्थानीय तहको क्षमता विकासमार्फत राज्यको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र राजनीतिक क्षेत्रमा आवश्यक पर्ने सक्षम, सचेत र इमानदार नागरिक तयार गर्दै शिक्षालाई स्थानीय परिवेशअनुरूप व्यवहारसंग जोड्ने मार्गचित्र तयार गर्नु यसको औचित्य रहेको छ ।

१.३.स्थानीय पाठ्यक्रमको उद्देश्यहरु

- सबै स्थानीय सरोकारवालाहरूलाई स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणा, सिद्धान्त र औचित्यसहित यसको आवश्यकता पहिचान गरी स्थानीय पाठ्यक्रममा समाबेश गर्न सहयोग गर्नु ।
- नेपालमा स्थानीय पाठ्यक्रम सम्बन्धी नीति तथा अभ्यासको समीक्षा गरी विद्यालय तहका लागि भावी योजना निर्माण र कार्यान्वयनका लागि जिम्मेबार बन्न सहजीकरण गर्नु ।
- स्थानीय तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री विकास, छनोट तथा कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्नु ।
- पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकसम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनमा सहयोग गर्नु ।

१.४. स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणले हुने फाइदाहरु

- स्थानीय आवश्यकताका विषयवस्तुले स्थान पाउने तथा स्थानीय विषयवस्तुमा आधारित हुने ।
- पाठ्यक्रम स्थानीय तहबाटै विकास हुने तथा स्थानीय भौतिक र मानवीय स्रोतको उपयोग हुने ।
- पाठ्यक्रममा स्थानीय सरोकारवालाको अपनत्व रहने तथा विद्यालय र समुदायको सम्बन्ध

सुदृढ हुने ।

- पाठ्यक्रम विकास र कार्यान्वयनमा पहुँच तथा प्रभावकारिता अभिवृद्धि हुने ।
- न्यून मूल्यका स्थानीय सामग्रीको प्रयोग हुने सार्थ स्थानीय रोकारवालाको सक्रिय सहभागिता रहने ।

१.५. स्थानीय पाठ्यक्रम बिकास/कार्यन्वयन मार्गदर्शन २०७६ ले दिएका स्थानीय पाठ्यक्रमका सम्भावित विषय क्षेत्र

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपले आधारभूत तहको कक्षा १-३ मा साप्ताहिक ५ पाठ्यघन्टा र कक्षा ४-८ मा साप्ताहिक ४ पाठ्यघण्टाको स्थानीय पाठ्यक्रम रहने व्यवस्था गरेको छ । माध्यमिक तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम अलग्गै राखिएको छैन । माध्यमिक तहमा विद्यालयले ऐच्छिक विषय छनोट गर्दा स्थानीय तहसंग समन्वय गर्नुपर्दछ । आधारभूत तहका लागि सम्भाव्य स्थानीय विषयका क्षेत्रहरू यहाँ उल्लेख गरिएको छ ।

(क) मातृभाषा नेपाल बहुभाषिक देश हो । बालबालिकालाई मातृभाषा सिक्ने अवसर प्रदान गर्नका लागि लेख्य भाषा भएका भाषिक समुदायका बालालिकाहरूलाई उनीहरूको मातृभाषा सिकाउने कार्यमा प्राथमिकता दिनुपर्दछ । विभिन्न मातृभाषी विद्यार्थीहरू भएको कक्षामा कुन मातृभाषा सिकाउने भन्ने कुराको निर्णय सहज छैन । धैरै अभिभावक तथा बिद्यार्थीबाट एउटै मातृभाषामै पढाउने माग भई आएमा विद्यालय वा स्थानीय तहले पाठ्यक्रम विकास केन्द्रद्वारा विकास गरिएका विभिन्न मातृभाषाका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक हुबहु वा आवश्यकतानुसार परिमार्जन गरी प्रयोग गर्न वा निर्धारित ढाँचामा पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास गरी प्रयोग गर्न सक्ने व्यबस्था गरिएको छ ।

(ख) संस्कृति, सामाजिक विविधता, इतिहास, सांस्कृतिक सम्पदा, पुरातत्व ।

- ऐतिहासिक स्थल, वस्तु, ऐतिहासिक व्यक्तित्व, प्राचीन स्मारक, स्थानीय समुदायको इतिहास, ऐतिहासिक ग्रन्थ लगायत ।
- मठमन्दिर, पाटीपौवा, चैत्य, स्तूप, पुराना दरबार, शिलालेख, ताम्रपत्रलगायत घज्ञ स्थानीय स्तरमा मनाइने विभिन्न धर्म, धार्मिक सहिष्णुता र सद्भाव, धार्मिक क्रियाकलाप, धार्मिक स्थल लगायत ।
- स्थानीय समुदायका आदिवासी, जनजाति, लोपोन्मुख जाति, दलित तथा पिछडिएका जाति र उनीहरूको रहनसहन, संस्कार लगायत । स्थानीय स्तरमा बोलिने भाषा, भाषिका र तिनीहरूको संरक्षण लगायत ।
- स्थानीय स्तरका क्लब, सरकारी तथा गैरसरकारी एबं समुदायमा आधारित सङ्घ संस्था,

सामुदायिक सङ्घ संस्था लगायत ।

- स्थानीय क्षेत्रका शिक्षा, सामाजिक, सांस्कृतिक, साहित्यिक, कला, खेलकुद लगायतमा ख्यातिप्राप्त व्यक्तिको जीवनी लगायत ।

(ग) भूगोल, प्राकृतिक सम्पदा र तिनको सदुपयोग ।

- स्थानीय परिवेशको धरातलीय स्वरूप, हावापानी, मौसमलगायत ।
- स्थानीय परिवेशको जङ्गल, रुखबिरुवा, खोला, नाला, ताल, पोखरीको मूल, जडीबुटी, जीवजन्तु ।
- राष्ट्रिय निकुञ्ज लगायत । स्थानीय प्राकृतिक स्रोत र सम्पदा । वातावरण र संरक्षण ।

(घ) परम्परागत तथा प्रचलित स्थानीय सिप तथा कला ।

स्थानीय परिवेशअनुसार परम्परागत रूपमा प्रचलित वा लोपोन्मुख विभिन्न किसिमका कला, सङ्गीत, नृत्य, गायन, चकटी बुन्ने, गुन्द्री बुन्ने, सुकुल बुन्ने, धानको पुतली बनाउने, खेलौना बनाउने, माटाका भाँडा बनाउने, चित्र कोर्ने, गीत गाउने, गीत लेख्ने, मादल बजाउने, डम्फु बजाउने, खैंजडी बजाउने, हार्मोनियम बजाउने, टुङ्ना बजाउने, पन्चेबाजा बजाउने, स्थानीय नृत्य देखाउने लगायत ।

(ङ) स्वास्थ्य, सरसफाइ, वातावरण संरक्षण ।

- फोहोरमैला व्यवस्थापन, स्वच्छ खानेपानी, शौचालय, ढल निकास, अस्पताल, स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, प्राथमिक उपचार, सामुदायिक स्वास्थ्य लगायत
- आफ्नो वरपरको वातावरणका तत्व, अवस्था र संरक्षणका उपाय लगायत ।
- योगाभ्यास, कपर्दी, थुँगी खेल, भुस दौड, बाघको छाला, गट्टा, डन्डिबियो, हवाई कासा, राजा कपर्दी एकखुट्टे लगायत । योग, दैनिक आहारविहार, परम्परागत प्राकृतिक उपचार, आनीबानी लगायत ।
- आयुर्वेद, जडीबुटीको प्रयोग आदी ।

(च) विविध ।

- स्थानीय स्तरका कृषि, पन्छी तथा पशुपालन, उद्योग, पर्यटन, जडीबुटीलगायत अन्य आयआर्जनका क्षेत्र ।
- पेसा तथा व्यवसायको पहिचान तथा परिचय ।
- करेसाबारी, बगैचा, कौसी तरकारी । स्थानीय सरकारको बनोट र कार्य । स्थानीय शिक्षाको अवस्था ।
- प्राकृतिक प्रकोप । उपभोक्ता सचेतना । स्थानीय पुस्तकालय र वाचनालय ।

- स्थानीय उद्योग र पर्यटन । जोखिम व्यवस्थापन ।
- माथि दिइएका विषय क्षेत्र उदाहरण मात्र हुन् । यीबाहेक स्थानीय परिवेशमा अनेकौ विषयक्षेत्र र विषयवस्तु हुन सक्छन् । तिनीहरूमध्येबाट आवश्यकता हेरी एक वा सोभन्दा बढी पनि छनोट गरी पाठ्यक्रमको संरचनामा ढालेर पठनपाठन गर्न सकिन्छ । विषयक्षेत्र छनोट गरिसकेपछि उद्देश्यको आधारमा विषयवस्तु छनोट गर्नुपर्दछ । विषयवस्तुको छनोट गर्दा पनि कक्षा, तह, विद्यार्थीको उमेर, सिकाइस्तर, मनोविज्ञान, उपलब्ध स्रोत र साधन, समय आदिलाई ध्यान दिनुपर्दछ ।

विभिन्न विषय तथा कक्षामा स्थानीय विषयवस्तु एकीकरण विषयक्षेत्रका रूपमा अलग्गै स्थानीय पाठ्यक्रम रहने व्यवस्था कक्षा १-८ को पाठ्यक्रम संरचना रहेको छ । यही संरचनाअनुसार विद्यालय वा स्थानीय तहले पाठ्यक्रम विकास वा अनुकूलन गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ भने अन्य विषयक्षेत्रमा पनि विद्यालय तथा सम्बन्धित शिक्षकले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा स्थानीय विषयवस्तु समावेश वा एकीकरण गर्न सक्दछन् । यसमा शिक्षकले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा, परियोजना कार्यमा स्थानीय परिवेश, विषयवस्तुबाट क्रियाकलाप सुरु गर्ने, यसलाई पाठ्यक्रमका विषयवस्तुसँग जोड्ने गर्न सक्दछन् । त्यसैगरी सिकाइ क्रियाकलापका क्रममा स्थानीय परिवेशका उदाहरण प्रस्तुत गर्ने, सिकाइलाई स्थानीय परिवेशमा प्रयोग गर्ने, स्थानीय विषय वा परिवेशसंग सम्बन्धित गराउने गर्नुपर्छ । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका सक्षमता तथा सिकाइ उपलब्धि हासिल हुने गरी शिक्षण सिकाइमा स्थानीय विषयवस्तु एकीकरण गर्नाले सिकाइलाई रुचिकर र सान्दर्भिक बनाउन थप सहयोग पनि प्राप्त हुन्छ ।

१.६ पाठ्यक्रम निर्माणको सन्दर्भ

नेपालको संविधानले विद्यालय तहको शिक्षालाई स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रभित्र राखेको छ । शिक्षालाई मौलिक हकका रूपमा व्यवस्था गरी शैक्षिक अधिकारको निक्षेपण र स्थानीयकरण मार्फत बलियो शैक्षिक जग निर्माणको मार्ग प्रशस्त गरेको छ । १५ औँ योजनाले परम्परागत र स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिको संवर्द्धन तथा संरक्षण गर्दै वैज्ञानिक खोज एवम् अनुसन्धानबाट प्रतिपादित नवीनतम प्रविधिलाई मुलुकको समग्र विकास प्रक्रियामा उपयोग गर्ने रणनीति तय गरेको छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले आधारभूत तहमा एउटा विषयका रूपमा स्थानीय विषय वा मातृभाषाको पाठ्यक्रम स्थानीय तहले तयार गरी पठनपाठन गराउनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । सङ्घीय सरकारले समग्र पाठ्यक्रम तथा परीक्षासम्बन्धी मापदण्ड, नीति, गुणस्तरका सूचक र बेन्चमार्क तयार गर्नुपर्ने, प्रदेश

सरकारले सो सम्बन्धमा क्षमता विकास र समन्वय गर्ने तथा स्थानीय सरकारले सङ्घीय नीतिभित्र रही स्थानीय नीति निर्माण र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । त्यसैगरी दिगो विकासका लक्ष्य, २०३० को सफल कार्यान्वयनका राष्ट्रिय रणनीतिमा समेत स्थानीय क्षमता, ज्ञान, सिप र प्रविधिलाई सबलीकरण गरी गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न सकिने कुरा उल्लेख गरिएको छ ।

यो पाठ्यक्रम राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७५ र स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन (मातृभाषासहित), २०७६ ले निर्दिष्ट गरेका प्रावधानलाई ध्यान दिई विकास गरिएको छ । यो पाठ्यक्रम निर्माणको मुख्य उद्देश्य स्थानीय विषयवस्तु, स्थानीय आवश्यकता पहिचान गरी स्थानीय सहभागिता र विज्ञताको संलग्नतामा पाठ्यक्रम विकास गर्ने, विद्यार्थीहरूमा स्थानीय ज्ञान, सिप, अभिवृत्तिको विकास गर्ने, श्रमको सम्मान गर्ने भावनाको विकासको साथै स्थानीय पेसा, व्यवसाय, प्रविधि, मूल्य मान्यता, वातावरण संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्ने रहेको छ । यसका लागि प्रारम्भिक कक्षादेखि नै स्थानीय परिवेशसँग परिचित गराउनका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । स्थानीय ज्ञान, सिप, प्रविधि, संस्कृति, प्रकृति, संस्कार, कला, भाषा, साहित्यको संवर्द्धन र सबलीकरणबाट मात्र अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने सोच, क्षमता विकास र वस्तु उत्पादन गर्न सकिने तथ्यलाई दृष्टिगत गरी स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणालाई अगाडि सारिएको छ । यस पाठ्यक्रममा विशेषतः गढवा गाउँपालिकाको परिचय, नक्साङ्कन र इतिहास, गाउँपालिकाको गठन, सेवा प्रवाह र पालिकाभित्रको रीतिरिवाज, संस्कार र संस्कृति, स्थानीय धार्मिक र पर्यटकीय स्थलहरू, स्थानीय परम्परागत पेशा, व्यवसाय र प्रविधि, सङ्क्रामक रोगहरू, स्थानीय प्रकोप र जोखिमको पहिचान तथा व्यवस्थापन जस्ता पक्षहरू समावेश गरिएका छन् । गरेर सिक्ने पद्धतिमा आधारित भई सिकाइ सहजीकरण गर्ने र विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूले विभिन्न माध्यमबाट प्राप्त ज्ञान, सिप र अभिवृत्तिलाई विद्यालय तथा समुदायमा प्रयोग गर्ने खालका क्रियाकलापलाई जोड दिएको छ ।

२. तहगत सक्षमता/उदेश्य

(क) कक्षा : १-३ का सक्षमता

१. गाउँ, वडा र गढवा गाउँपालिकाको सामान्य परिचय
२. गढवा गाउँपालिकाका धार्मिक तथा र पर्यटकीय स्थलको चिनारी
३. स्थानीय संस्कार तथा संस्कृतिप्रति सचेतना विकास
४. स्थानीय परम्परागत पेसा, व्यवसाय र प्रविधिसँग परिचित

५. जीवन शिप तथा नैतिक आचरणको बिकास
६. सामाजिक संस्थाहरु तथा अनुकरणीय व्यक्तित्वहरु
७. स्थानीय बिपद व्यबस्थापन तथा सुरक्षित बिद्यालयको अबधारणागत बिकास
८. स्वास्थ्य, सरसफाई तथा स्थानीय खेल तथा व्यायामसँग समायोजन
९. बन, बाताबरण तथा हरित बिद्यालयसंग परिचित

ख) कक्षा ४-५ का सक्षमता

१. गढवा गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, नक्साङ्कन र अवस्था पहिचान
२. स्थानीय धार्मिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय स्थलको परिचय र महत्व बोध
३. जातजाति अनुसारको परम्परागत संस्कार तथा संस्कृतिको परिचय
४. स्थानीय परम्परागत पेसा, व्यवसाय र प्रविधिप्रति सम्मान तथा सिपको अभ्यास
५. जीवन उपयोगी सिप र मानव मूल्यका क्रियाकलापको परिचय र महत्व बोध एवम् अभ्यास
६. स्थानीय सामाजिक संस्थाहरू र ख्यातिप्राप्त व्यक्तिको सामान्य चिनारी
७. स्थानीय बिपद र जोखिमका क्षेत्रहरूको पहिचान तथा सुरक्षित विद्यालयको अवधारणासँग परिचित ।
८. स्वास्थ्य, सरसफाई तथा स्थानीय खेल तथा व्यायामको चिनारी
९. बन, बाताबरण तथा हरित बिद्यालयसंग परिचित भई समायोजन अभ्यास

(ग) कक्षा ६-८ का सक्षमता

१. टोल, वडा तथा गाउँपालिकाको कार्य संरचना सेवा प्रवाह
२. गाउँपालिकाको धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रको संरक्षण र महत्व
३. पालिकाभित्रको रीतिरिवाज, संस्कार र संस्कृतिको खोजी, पहिचान र संरक्षण
४. स्थानीय परम्परागत पेसा, व्यवसाय र प्रविधिको परिचय, महत्व, सम्भावना र सिपको अभ्यास
५. स्थानीय पेशा व्यबसाय, शिपको पहिचान र संरक्षणमा तत्परता
६. स्थानीय सामाजिक संस्था तथा व्यक्तिहरुको पहिचान, योगदान तथा असल कामको अनुशरण अभ्यास
७. स्थानीय प्रकोप र जोखिम व्यवस्थापनको अवधारणा बोध र व्यवस्थापनमा सहयोग
८. स्वास्थ्य, सरसफाई तथा स्थानीय खेल तथा व्यायामले स्वास्थ्यमा पुऱ्याउने फाइदा
९. बन, बाताबरण तथा हरित बिद्यालय, तथा स्थानीय जडिबुटीको उपयोग

३. विषय क्षेत्र र पाठ्यभार

क्र.सं.	बिषय क्षेत्र	उपक्षेत्र	पाठ्यभार		
			कक्षा १-३	कक्षा ४-५	कक्षा ६-८
१	हाम्रो गढवा	भुगोल बस्तुस्थिति जनसंख्या जातजाती तथा पेशा, नदिनाला स्थानीय तह र तीनले प्रदान गर्ने सेवाहरु	३०	२०	२०
२	हाम्रा पर्यटकीय क्षेत्रहरु	धार्मीक क्षेत्रहरु पर्यटकीय क्षेत्रहरु, ताल तलैयाहरु ऐतिहासीक महत्वका क्षेत्रहरु पार्कहरु	१०	१०	१०
३	हाम्रा संस्कार संस्कृतिहरु	चाडपर्बहरु, मेलाजात्राहरु पोशाक, गितसंगितका क्षेत्रहरु, बाजाहरु नृत्यहरु	२५	२०	२०
४	पेशा व्यबसाय	कृषि, पशुपालन, माछापालन बंगुर पालन, माटोका भाडा	१५	१५	१५
५	जीवन उपयोगी शिप	जीवन उपयोगी शिप नैतिक मुल्य शिक्षा	१०	१०	१०
६	हाम्रा संस्थाहरु	सामाजिक संघसंस्थाहरु सामाजिक व्यक्तित्वहरु	१०	१०	१०
७	बिपत व्यबस्थापन	प्राकृतिक प्रकोप बिपत व्यबस्थापन सुरक्षित बिद्यालय	२०	१५	१५
८	स्वास्थ्य, सरसफाई	स्वास्थ्य, पोषण, खोप सरसफाई खेलकुद तथा योग ग	३०	२०	२०
९	हाम्रो बाताबरण हरित बिद्यालय	वन, वातावरण जडिबुटी हरित बिद्यालय	१०	८	८
	जम्मा		१६०	१२८	१२८

३.१.१. बिषय हाम्रो गढवा कक्षा १-३ पाठ्यभार ३० बिषयको बिस्तृतीकरण तथा क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
हाम्रो गढवा	मेरो परिवार हाम्रो गाउँघर	वडा तह	गढवा गाउँपालिका गढवाको भु बनोट
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	परिवारको परिचय, परिबारका सदस्यहरु, परिबारका सदस्यको बिचको नाता गाउँको परिचय	वडा तहको परिचय, जन्मदर्ता गर्ने ठाँउ	गाउँपालिकाको परिचय, पालिका रहेको स्थान, पालिकाको क्षेत्रफल, पालिकामा रहेका वडाहरु, छिमेकी पालिकाहरु गढवा गाउँपालिकाको भु बनोटको अबस्था

३.१.२. बिषय हाम्रो गढवा कक्षा ४-५ पाठ्यभार २० बिषयको बिस्तृतीकरण तथा क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ४	कक्षा ५
हाम्रो गढवा	गढवाका नदिनाला गढवाको जनसांख्यिक अबस्था	गढवाका बजारहरु
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	राप्ती नदि, रनसिह खोला, कक्रहवा खोला जनसंख्या, लिङ्गगत, जातीगत तथा वडागत जम्मा जनसंख्या	गढवा, कोईलाबास, कालाकाटे, रामनगर ....को परिचय

३.१.३. बिषय हाम्रो गढवा कक्षा ६-८ पाठ्यभार २० बिषयको बिस्तृतीकरण तथा क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
हाम्रो गढवा	वडा समिति वडा कार्यालयले दिने सेवाहरु	गाउँ कार्यपालिका गाउँपालिका सभा	गाउँपालिकाले दिने सेवाहरु गढवाको शैक्षिक संस्थाहरु दाङका स्थानीय तहहरु
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	वडा समितिको संरचना वडाले दिने सेवाहरुको बिबरण जस्तै घटनादर्ता, सीफारिस, प्रमाणित	गाउँकार्यापालिकाको बनावट (संरचना) गाउँसभाको बनावट वडा समिति समेत	गाउँपालिकाले दिने सेवाहरु बिद्यालय, प्राबिधिक धार उच्चशिक्षा दाङका अन्य स्थानीय तहहरु

३.२.१. बिषय हाम्रा पर्यटकीय क्षेत्र कक्षा १-३ पाठ्यभार १० बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
हाम्रा पर्यटकिय क्षेत्र	घुम्ने ठाँउ	पर्यटक	जुरौनी बाल उद्यान कुलपानी सिमसार क्षेत्र
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	रमाईला ठाउँको परिचय, पार्क, खेल्ने, मनोरञ्जन गर्ने, तालतलैया रमणिय घुम्ने ठाउँ ...... आदि	पर्यटक परिचय, आन्तरिक तथा बाह्य क्षेत्रबाट घुम्न आउने मान्छे पर्यटकका प्रकार आदि ।	जुरौनी बाल उद्यान परिचय कुलपानी सिमसार क्षेत्र परिचय

३.२.२. बिषय हाम्रा पर्यटकीय क्षेत्र कक्षा ४-५ पाठ्यभार १० बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ४	कक्षा ५
हाम्रा पर्यटकिय क्षेत्र	पचपन्न झ्याले दरबार	हाम्रो तालतलैया
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	पचपन्न झ्याले दरबारको परिचय, ऐतिहासीक संम्पदाको महत्व संरक्षणबाट आम्दानी गर्न सकिने	(सुखीदहवा, सुनपुरुवा, कुलपानी, चम्बोला ताल झारबैरा, बनघुस्री बौरा, ताराकुण्ड ताल खबरी आदी सिमसार क्षेत्र कुलपानी हरित पार्क

३.२.३. बिषय हाम्रा पर्यटकीय क्षेत्र कक्षा ६-८ पाठ्यभार १० बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
हाम्रा पर्यटकिय क्षेत्र	हाम्रा धार्मिक स्थलहरु	भारत प्रबेशद्वार (दशगजा) जंगलकुटी (बाघनाथ बाबा),	नेपालको दोश्रो लामो राप्ती पुल कोईलाबास भ्यु टावर नेपालको तेस्रो लामो झोलुङ्गेपुल
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	राम जानकी, भगौतभार, कन्दरा, हंशेश्वर मन्दिर, मस्जीद, गिर्जाघर....... आदि	दशगजा परिचय, सिमा क्षेत्र/नाका परिचय जंगलकुटीको परिचय तथा महत्व	नेपालको दोश्रो लामो राप्ती पुलको परिचय तथा महत्व कोईलाबास भ्यु टावर परिचय तथा महत्व

३.३.१. बिषय हाम्रो संस्कार संस्कृति कक्षा १-३ पाठ्यभार २५ बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
हाम्रो संस्कार संस्कृति	हाम्रा खाने परिकार	हाम्रा पहिरन/पोशाक	हाम्रा प्रमुख मेला गढवाका जातजाती
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	चाडपर्ब अनुसारका खानपीन (ढिकरी, खिचडी, माड, बंगुरको मासु मेबाको अचार आदि	हाम्रा चाडपर्ब अनुसारका पहिरन -अग्रहान, लेहंगा, कुर्ता सुरुवाल, गादो, ... आदि ।	धानखोला, गोबर्डिहा जंगलकुटी शिवरात्री मेला, बधाउ पुजा, माघी, जनैपूर्णिमा पर्ब थारु, यादव, मगर, कुमाल, बोटे माझी, ... आदि ।

३.३.२. बिषय हाम्रो संस्कार संस्कृति कक्षा ४-५ पाठ्यभार २० बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ४	कक्षा ५
हाम्रो संस्कार संस्कृति	हाम्रा स्थानीय प्रमुख चाडपर्ब	हाम्रा नृत्यहरु
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	हरेरी पुजा, अटवारी, गुडिया/गुरही भुमेपर्ब, फगुई ताजिया वधाव, ज्योनार भिन्ती, करवा चौथ	बर्का नाच, जागिया नृत्य, भुमे नाच, फरवाही (जाधिया) पुरुष, गुजरिया (महिला) सोरठी, पैसेरी

३.३.३. बिषय हाम्रो संस्कार संस्कृति कक्षा ६-८ पाठ्यभार २० बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
हाम्रो संस्कार संस्कृति	लोक गित लोक बाजा	असल सामाजिक परम्परा	सामाजिक कुसंस्कार
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	सोहर, सोरठी, फगुई, सोरठी पञ्चेबाजा, बधाव धाक बाजा चनौनी	अैचोपैचो, पर्म, झारा/बेघारी अन्नले सामान साट्ने	बालिघरे प्रथा, बालश्रम, असमान ज्याला

३.४.१. बिषय स्थानीय पेशा व्यबसाय कक्षा १-३ पाठ्यभार १५ बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
पेशा व्यबसाय	हाम्रा बाली हाम्रा फलफुल	हाम्रो कृषि	पशुपालन
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	हाम्रा वारी तथा खेतमा उत्पादन हुने बालीहरु हाम्रा करेसाबारीमा पाईने मौसम अनुसारका फलफुल	कृषि व्यबसाय परिचय कृषिका बिबिध क्षेत्रहरु तथा व्यबसायिक तककारी खेतीको परिचय	पशुपालनका परिचय तथा महत्व

३.४.२. बिषय पेशा व्यबसाय कक्षा ४-५ पाठ्यभार १५ बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ४	कक्षा ५
पेशा व्यबसाय शिप	मकै खेती माटोका भाडा निर्मा	ढकिया, छिटुवा, खटिया तोरी खेती
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	मकै खेती गर्ने तरिका यसबाट हुने फाईदा तथा यस्को व्यबसायीकरण पकेट क्षेत्र बिकास पकेट क्षेत्र, तरकारी पकेट क्षेत्र माटो निर्मित सामग्रीहरु, यस्को प्रयोग र महत्व	बनकस निर्मित सामग्री, यस्को यस्को प्रयोग तथा महत्व तथा यस्को व्यबसायिक उत्पादन तथा बजारिकरण छिटुवा खरिया निर्माण तोरी खेती गर्ने तरिका यसबाट हुने फाईदा तथा यस्को व्यबसायीकरण तथा बजारिकरण

३.४.३. बिषय पेशा व्यबसाय कक्षा ६-८ पाठ्यभार १५ बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
पेशा व्यबसाय	लहरे तरकारी भिण्डी, बगरखेती	भैसीपालन बाखा पालन बंगुर पालन	केरा खेती अम्वा, आप खेती माछापालन
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	लहरे तरकारी, भिण्डी लगायतका बगर लगायतका क्षेत्रमा गरिने बेमौसमी तरकारीको उत्पादन, बजारीकरण तथा आयआर्जन गर्ने तरिका	भौसी बाखा तथा बंगुर पालन परिचय गर्ने तरिका, दुग्ध तथा मासुजन्य बस्तुको बजारीकारण तथा आयआर्जन तरिका	केरा, अम्वा आप खेती परिचय, खेती गर्ने तरिका, केरा आप अम्वा खेती तथा खेती गर्ने तरिका, व्याबसायिक उत्पादन तथा बजारीकरण तरिका बिभिन्न जात (सिल्भर कमनग्रास, मंगुर आदी जातका) माछापालन परिचय, उत्पादन तरिका तथा बजारीकरण र आयआर्जन

३.५.१. बिषय जीवन उपयोगी शिप कक्षा १-३ पाठ्यभार १० बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
जीवन उपयोगी शिप	पारिबारिक सम्वन्ध मेलमिलाप	नम्र व्यबहार	सहयोगी भावना
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	परिबारका सदस्यहरु बिचको मेलमिलाप परिवारका सदस्य बिच एक आपसमा सहयोगको भावना	साथीभाई, नातागोताप्रति गुरु गुरु आमा तथा मान्यजनलाई गर्नुपर्ने शिष्ट व्यवहार	सुखदुखमा सहभाव साटासाट, माया तथा करुणाभाव सहयोगको भावना

३.५.२. बिषय जीवन उपयोगी शिप कक्षा ४-५ पाठ्यभार १० बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ४	कक्षा ५
जीवन उपयोगी शिप	सञ्चार शिप	निर्णय शिप
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	आफ्नो कुरा भन्ने र अरुको कुरा सुन्ने ईसारा, लिपी तथा ध्वनी माध्यमबाट गरिने	छनौट तरिका, तुलना गर्ने तरिका निष्कर्ष दिने तरिका

३.५.३. बिषय जीवन उपयोगी शिप कक्षा ६-८ पाठ्यभार १० बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
जीवन उपयोगी शिप	प्रभावकारी सञ्चार अन्तरव्यक्ति सम्वन्ध	सकारात्मक सोच सृजनात्मक सोचाई	समस्याको पहिचान, समस्या समाधान, लक्ष निर्धारण माईन्युट लेखन
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	प्रभावकारी सञ्चारको तरिका अन्तरव्यक्ति सम्वन्धको परिचय	सकारात्मक सोचको परिचय, महत्व सृजनात्मक कार्यको परिचय महत्व	समस्याको चिन्ने तरिका समस्या समाधान गर्ने तरिका लक्ष निर्धारण तरिका तथा यस्ले हुने फाईदा माईन्युट लेख्ने तरिका

३.६.१ बिषय सामाजिक संस्था/व्यक्ति कक्षा १-३ पाठ्यभार १० बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	**कक्षा १**	**कक्षा २**	**कक्षा ३**
सामाजिक संस्था/व्यक्ति	घर परिवार घरमुली हाम्रो बिद्यालय	टोल बिकास संस्था गुरु गुरुआमा, महिला स्वास्थ्य स्वयसेविका	वालक्लब आमा समुह हाम्रो स्वास्थ्य संस्था,
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	घर एक सामाजिक संस्था घरको मुलीले गर्ने काम बिद्यालयको चिनारी	टोल बिकास संस्थाको परिचय गुरु गुरु आमाको परिचय महिला स्वास्थ्य स्वयंसेबिकाले गर्ने काम	बालक्लव र समुहको महत्व आमा समुह र समुहले गर्ने काम स्वास्थ्य संस्थाको परिचय र त्यस्ले दिने सेवा

३.६.२ बिषय सामाजिक संस्था/व्यक्ति कक्षा ४-५ पाठ्यभार १० बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	**कक्षा ४**	**कक्षा ५**
सामाजिक संस्था सामाजिक व्यक्ति	सहकारी संस्था, सामुदायिक वन	नेपाल रेडक्रम सोसाइटी, स्काउट
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	सहकारी संस्थाको परिचय, काम तथा संस्थामा आबद्व हुदा हुने फाईदा सामुदायिक वनको परिचय, काम तथा संस्थामा आबद्व हुदा हुने फाईदा	नेपाल रेडक्रम सोसाइटीको परिचय, यस्ले गर्ने काम तथा यसको स्थापनाले हुने फाईदा स्काउट र यस्ले गर्ने काम

३.६.३ बिषय सामाजिक संस्था/व्यक्ति कक्षा ६-८ पाठ्यभार १० बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
सामाजिक संस्था/व्यक्ति	गढवा उद्योग बाणिज्य संघ गढवा गाउँपालिकाका प्रथम अध्यक्ष/उपाध्यक्ष	गढवा सामुदायिक पुस्तकालय गढवा गाउँपालिकाका प्रसिद्ध खेलाडी, कलाकार, चित्राकार गायककार तथा अन्य ....व्यक्तित्वहरु	राजनीतिक दल गढवाबाट प्रदेश तथा संघमा प्रतिनिधीत्व गरेका पुर्ब तथा बर्तमान जनप्रतिनीहरु गढवाका शैक्षिक व्यक्तीत्वहरु
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	गढवा उद्योग बाणिज्य संघको परिचय, यस्ले गर्ने काम गढवा गाउँपालिकाका प्रथम अध्यक्ष सहजराम अहिर र उपाध्यक्ष शान्ति चौधरीको परिचय	गढवा सामुदायिक पुस्तकालयको परिचय, त्यहाँ जादा पाईने सेवाहरु गढवा गाउँपालिकाका प्रसिद्ध खेलाडी, कलाकार, चित्रकार गायककार तथा अन्य व्यक्तित्वहरुको परिचय	राजनीतिक दलको परिचय गढवाबाट प्रदेश तथा संघमा प्रतिनिधत्व गरेका पुर्ब तथा बर्तमान जनप्रतिनीहरु परशुनारायण चौधरी, शेर बहादुर थापा, योगेन्द्र चौधरी, रश्मीराज नेपाली, मेटमणी चौधरी, ईन्द्रजीत थारु .....आदीको परिचय गढवाका शैक्षिक व्यक्तित्वहरु राजेन्द्र चौधरी............लगायतका व्यक्तिहरुको परिचय

३.७.१. बिषय बिपद व्यवस्थापन कक्षा १-३ पाठ्यभार २० बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
बिपद व्यबस्थापन	सुरक्षित बनौ	बिपदका घटनाहरु	हुरीबतास सर्पको टोकाई जंगली जनाबरबाट सुरक्षा
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	घर तथा बिद्यालयमा घटेका तथा घट्न सक्ने बिपदका घटना तथा बिपतका घटनाबाट बच्ने उपाय	बिपदका घटना परिचय आगलागी, डुवान, बाढी आदीको परिचय	हुरीबतास सर्पको टोकाइ जंगली जनाबरको आक्रमण आदीको परिचय तथा सुरक्षा

३.७.२. बिषय बिपद व्यबस्थापनकक्षा ४-५ पाठ्यभार १५ बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ४	कक्षा ५
बिपद व्यबस्थापन	बाढी, डुवान र आगलागीका घटना हुन सक्ने समय तथा यस्बाट हुने असर	बाढी तथा डुबानबाट बच्ने उपायहरू आगलागीबाट बच्ने उपायहरु
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	बाढी, डुवान र आगलागी, आदी घटनाका कारण, हुन सक्ने समय तथा त्यसले पार्ने नकारात्मक असरको परिचय	बाढी, डुबानबाट र आगलागीबाट बच्न अपनाईने पुर्ब सावधानीहरु तथा उपायहरु

३.७.३. बिषय बिपद व्यबस्थापन कक्षा ६-८ पाठ्यभार १५ बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
बिपद व्यबस्थापन	डुवानबाट बच्ने उपायहरु	सर्पदंशंबाट बच्ने उपायहरु आगलागीबाट बच्ने उपायहरु	सुरक्षित बिद्यालय प्राथमिक उपचार (बिपतको अबस्थामा गरिने प्राथमिक स्वास्थ उपचार)
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	डुवानबाट बच्ने उपायहरुको परिचय	सर्पदंशंबाट बच्ने उपायहरु आगलागीबाट बच्ने उपायहरु	सुरक्षित बिद्यालयको परिचय, बिपद जोखिम नभएको, घेराबार भएको, ……प्राथमिक उपचार (बिपतको अबस्थामा गरिने प्राथमिक स्वास्थ उपचार)

३.८.१. बिषय स्वास्थ्य र सरसफाई कक्षा १-३ पाठ्यभार १० बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
स्वास्थ्य तथा सरसफाई	हाम्रो घरको खाना सफा बनौ मनपर्ने खेल	पोषिलो खाना सरिरको सरसफाई रुमाल लुकाउने खेल	हानिकारक खाना (जंक फुड, बासी) डण्डिबियो खेल योग
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	घरमा बन्ने, बनाईने खाना र खाजाका नामहरु व्यक्तिगत सरसफाई र यसबाट हुने फाईदा बालबालिकालाई मनपर्ने घरमा खेल्न सकिने खेल	पोषिलो खानेकुराको परिचय व्यक्तिगत सरसफाई, आफु बस्ने कोठा र घरको सरसफाई तथा यसबाट हुने फाईदा रुमाल लुकाउने खेल खेल्ने तरिका	हानिकारक (पत्रु) खानाको परिचय र यस्ले स्वास्थ्यमा पार्ने नकारात्मक प्रभाव डण्डिबियो खेलको परिचय तथा खेल्ने तरिका योगको परिचय, योगले स्वास्थ्यमा गर्ने फाईदा

३.८.२. बिषय स्वास्थ्य र सरसफाई कक्षा ४-५ पाठ्यभार १५ बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ४	कक्षा ५
स्वास्थ्य तथा सरसफाई	सन्तुलित खाना बाातावरणको सरसफाइ सुर्य नमस्कार	हात धुने तरिका कवाज अनुलोम बिलोम
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	सन्तुलित खानाको परिचय तथा महत्व बाताबरणिय सफाई र यस्का फाईदा	हात धुने तरिका, कवाज र यस्का फाईदा अनुलोम बिलोम योग अभ्यास

३.८.३. बिषय स्वास्थ्य र सरसफाई कक्षा ६-८ पाठ्यभार १५ बिषयको बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
स्वास्थ्य तथा सरसफाई	स्वास्थका लागि पौडी फोहोरको व्यवस्थापन कपालभाती प्रणायाम	फोहारबाट सजावटका सामग्री निर्माण	स्वास्थका लागि हिडाई फोहोरबाट आम्दानी
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	पौडी खेल खेल्ने तरिका र यस्का फाईदाहरु फोहोरको बर्गिकरण (गल्ने र नगल्ने) बिसर्जन गर्ने तरिका अनुलोम बिलोम अभ्यास	खाएर फ्याकिने चक्लेटको खोलबाट माला, सिसाका बोत्तललाई आधा गाडेर गार्डेन निर्माण, ...आदि ।	स्वास्थ्यका लागि हिडाईको महत्व तथा सरिरलाई हुने फाईदा गल्ने फोहोरलाई मलको रुपमा र नगल्नेलाई बर्गिकरण गरी बिक्री गर्ने (खाली सिसी, लेखेका सकिएका कापी, फलामका टुक्रा आदि)

३.९.१ बिषय वातावरण हरित बिद्यालय कक्षा १-३ पाठ्यभार १० बिषय बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
बातावरण, हरित बिद्यालय	करेसाबासी फुलबारी	वन बिद्यालयमा बगैचा	हरित बिद्यालय
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	करेसाबासीको परिचय र महत्व फुलबारीको परिचय र महत्व	वनको चिनारी तथा महत्व बिद्यालयमा बगैचाको महत्व तथा यसबाट हुने फाईदाहरु	हरित बिद्यालयको परिचय, फाईदा तथा यस्को महत्व

३.९.२ बिषय वातावरण हरित बिद्यालय कक्षा ४-५ पाठ्यभार ८ बिषय बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ४	कक्षा ५
बातावरण, हरित बिद्यालय	वनजंगल, वन्यजन्तु र चराचुरुग्री औषधीजन्य जडिबुटीहरु	हरित बिद्यालय प्रबर्धन
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	वनजंगल, वन्यजन्तु र चराचुरुग्री परिचय यस्ले दिने सौन्दर्यता औषधीजन्य जडिबुटीहरु र तीनको महत्व तथा उपयोग	हरित बिद्यालय प्रबर्धनमा बिद्यार्थीको भुमिका, बृक्षारोपण, घेराबार, सिचाई)

३.९.३ बिषय वातावरण र हरित बिद्यालय कक्षा ६-८ पाठ्यभार ८ बिषय बिस्तृतीकरण र क्रम तालिका

बिषय क्षेत्र	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
बातावरण, हरित बिद्यालय	बन पैदाबार हरित बगैचा निर्माण	पुष्प बगैचा निर्माण करेसाबारीको निर्माण	बाताबरण संरक्षण बृक्षारोपण ईको क्लव बताबरणिय दिगोपना
बिषयबस्तुको बिस्तृतिकरण	बन पैदाबारको परिचय तथा महत्व हरित बगैचा निर्माण गर्ने तरिका तथा यस्का फाईदा	पुष्प बगैचा निर्माण गर्ने तरिका, आबश्यक पर्ने सामग्री करेसाबारीको निर्माण तथा संरक्षण	बाताबरण संरक्षणको महत्व (बृक्षारोपणको महत्व ईको क्लव परिचय तथा आबश्यकता

४. कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

४.१ कक्षागत सिकाइ उपलव्धी कक्षा १-३

क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
हाम्रो गढवा	आफ्नो परिवारका सदस्यको नाम भन्न आफ्ना परिबारका सदस्यहरुको नाता भन्न आफु बसेको गाउँटोलको नाम भन्न	आफू बस्ने वडा नम्बर बताउन आफ्नो वडाको सिमा जोडिएका वडाहरु बताउन आफ्नो गाउँपालिका कार्यालय रहेको ठेगाना बताउन	आफ्नो गाउपालिकाको परिचय भन्न आफ्नो गाउँपालिकाको सिमाना बताउन गाउँपालिकाको नक्सामा आफ्नो वडा चिन्न
हाम्रा पर्यटकीय क्षेत्रहरु	आफ्नो टोलमा घुम्न जाने ठाउँहरु पहिचान गर्न घुम्ने ठाउहरुको नाम भन्न	घुम्न आउने मान्छे को हुन भन्न पर्यटकलाई चिन्न र सत्कार गन	ज्रौनी बाल उद्यान तथा कुलपानीको घुम्नलायक पर्यकिय क्षेत्र हुन भन्न र यी क्षेत्रको बारेमा प्रचार प्रसार गर्न

क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
हाम्रो संस्कार संस्कृति	आफुले खाने परिकारहरुको नाम बताउन चाडपर्ब अनुसार खाईने खानाको नाम भन्न	आफुले लगाउने पोसाकको नाम भन्न, चाडपर्ब अनुसारका पहिरन र गरगहनाका नाम बताउन	धानखोला सिवरात्री मेलाको महत्व भन्न गढवामा मनाईने स्थानीय मेला तथा चाडको बारेमा बताउन गढवा गाउँपालिकामा बस्ने जातजातीको बारेमा भन्न
हाम्रा पेसा व्यवसाय	आफ्नो खेत, बारी तथा करेसाबारीमा उत्पादन हुने बाली तथा फलफुलको नाम बताउन	आफ्नो गाउँटोलका व्यक्तिहरूले गर्ने मुख्य कृषि पेशाबारे बताउन कृषिका व्यबसायिक क्षेत्र तरकारी तथा फलफुल खेतीबारे बताउन	गढवाबासीको मुख्य मानिएको पशुपालन पेशाबारे बताउन पशुपालनका बिबिध क्षेत्रहरु बाखा पालन बंगुरपालन आदीबारे बताउन
जीवन उपयोगी सीप	परिबारका सदस्यहरु समूहमा मिलेर बस्न साथी र घर परिवारका सदस्यलाई एक आपसमा सहयोग गर्न	अभिभावक, शिक्षक र मान्यजनप्रति नम्र व्यवहार र सम्मान व्यक्त गर्न घर तथा विद्यालयमा अनुशासनको पालना गर्न	अरूप्रति माया, करुणाको भाव प्रकट गर्न एक आपसमा सहयोगात्मक भावनाको बिकास गर्न
सामाजिक सस्था सामाजिक व्यक्तित्व	आफ्नो घर एक सामाजिक संस्था हो भन्न घरको मुली व्यक्तीको बारेमा भन्न आफ्नो बिद्यालयका नाम भन्न	आफ्नो टोलको नाम तथा टोलमा बस्ने साथीभाईको नाम भन्न । आफुलाई पढाउने गुरु गुरुआमाको नाम भन्न आफ्नो टोलमा रहेका महिला स्वास्थ्य स्वयंसेबिकालाई चिन्न	आफ्नो गाउँटोलमा रहेका बालक्लब आमा समुह र स्वास्थ संस्थाबारे बताउन यी संस्थाले गर्ने काम भन्न
विपद् व्यवस्थापन सुक्षित विद्यालय	अप्ठेरो अबस्था थाहापाई सुरक्षित बन्न घर तथा बिद्यालयमा घटेका बिपदतका घठना भन्न	बिपदका घटना, आगलागी, डुवान बाढीको परिचय दिन बिपतबारे भन्न	हुरी बतास चल्ने समय, सर्पले टोक्ने समय मैना आदी भन्न जंगली जनाबरबाट सुरक्षित उपाय भन्न
स्वास्थ्य तथा सरसफाई	घरमा खाने खानाका बारेमा भन्न सरिरको सफाईबारे भन्न आफुले खेल्ने तथा मनपर्ने खेलको नाम भन्न	पौष्टिक खानाको परिचय दिन शरीरको सरसफाइ गर्न व्यक्तिगत सरसफाइको महत्व भन्न दैनिकरूपमा गरिने सरसफाइको सूची बनाउन रुमाल लुकाउने खेल खेल्ने अभ्यास गर्न	हानिकारक खाना जंक फुडबारे भन्न जंकफुडले गर्ने हानीबारे भन्न डण्डिबियो खेल खेल्ने तरिका भन्न र खेल्ले अभ्यास गर्न योगको परिचय दिन हास्ने बस्ने उठ्न सही तरिका अभ्यास गर्न
वाताबरण हरित बिद्यालय	करेसाबारी हेरेर करेसाबारीमा पाईने चिजहरु भन्न फुलबारी हेरेर फुलबारीमा हुने चिजहरु भन्न	वनमा पाईने चिजहरु भन्न बन किन चाहिन्छ भन्न बिद्यालय बगैचामा पाईने चिजहरु भन्न	हरित बिद्यालयको परिचय दिन हरित बिद्यालयमा हुने चिजहरु भन्न

४.२ कक्षागत सिकाइ उपलबिध कक्षा ४-५

कक्षा	कक्षा ४	कक्षा ५
हाम्रो गढवा	आफ्नो वडा र पालिकाको क्षेत्रफल बताउन आफ्नो वडा र पालिकाको जम्मा जनसंख्या बताउन	गाउँपालिकाको नामकरणको जानकारी दिन आफू बस्ने वडाको नक्सा हेरी बस्ती र क्षेत्रको नाम बताउन वडाअनुसारको लिङ्गगत र जातिगत जनसंख्या बताउन गढवा गाउँपालिकाका बासीन्दाको मुख्या पेशा बताउन
हाम्रा पर्यटकीय क्षेत्रहरु	पचपन्न झ्याले दरबार रहेको स्थानको नाम र बिशेषता बताउन	आफ्नो पालिकामा रहेका तालतलैयाहरुको नाम बताउन कुलपानी पर्यटकीय क्षेत्रको बिशेषताहरु बताउन
हाम्रा संस्कार संस्कृति	आफुले मनाउने स्थानीय चाडपर्बहरुको नाम भन्न माघी, अत्वारी भूमि नाच आदि पर्बहरुको पहिचान गर्न	आफ्नो समुदायमा रहेका मौलिक कलाकृतिहरुको पहिचान गर्न (थारु तथा अबधी चित्रकला)
पेशा, व्यवसाय	गढवामा निर्माण हुने माटाका भाडाहरुको परिचय दिन बनकसबाट निर्माण हुने निर्मीत ढकियाको परिचय दिन माझी लगायतका स्थानीय समुदायले माछा मार्न प्रयोग गर्ने जालको परिचय दिन मादल र पञ्चेबाजाको परिचय दिन । मादल र पञ्चेबाजाको प्रयोग हुने अबसरभन्न ।	माटोका भाडा बनाउने सीप बारे परिचित हुन बेमौसमी तरकारी खेतीको परिचय दिन
जीवन उपयोगी सिप	समुहमा आफूले अरुसंग कुरा राख्न सक्ने र अरुको कुरा सुन्न सक्ने क्षमताको बिकास सञ्चार शिपको बिकास	के गर्न हुने र के गर्न नहुने आफैले निर्णय गर्ने क्षमताको बिकास उचित के हो भन्न सक्ने दुई वा बढी बिकल्पमा के ठिक हो भन्न सक्ने सोचेर समयमै सहि निर्णय लिन सक्ने क्षमताको बिकास
हाम्रा संस्थाहरु	सहकारी संस्थाको परिचय दिन, सहकारी संस्थाले गर्ने कामहरु भन्न सामुदायिक बनको परिचय दिन सामुदायिक बनबाट हुने फाईदाहरु भन्न	नेपाल रेडक्रस सोसाईटीको परिचय दिन नेपाल रेडक्रस सोसाईटीले गर्ने कामहरु भन्न नेपाल रेडक्रम सोसाईटीको अगुमाईमा सामाजिक कार्यमा सरिक हुन
विपद् व्यवस्थापन हरित बिद्यालय	बाढीबाट हुने असरहरु भन्न आगलागीबाट हुने असरहरु भन्न डुबानबाट हुने क्षतिहरु भन्न खडेरीबाट हुने असरह भन्न	बाढीबाट बच्ने उपायहरु भन्न बाबढीको रोकथामका उपायहरु भन्न ।
स्वास्थ्य र सरसफाई	पारिबारिक सरसफाई बारे बताउन सुत्ने, बस्ने उठ्ने अचित आसनहरु भन्न तथा अभ्यास गर्न सही किसिमले उठ्ने, बस्ने र सुत्ने तरिका भन्न तथा अभ्यास गर्न सूर्य नमस्कारको योग अभ्यास गर्न	बिद्यालय सरसफाईको परिचय दिन बिद्यालय खाजाको परिचय दिन तथा जंक फुडले गर्ने बेफाईदाहरु भन्न कपालभाती योग अभ्यास गर्न
वातावरण तथा हरित बिद्यालय	वनजंगल, वन्यजन्तु र चराचुरुग्रीको परिचय दिन हाम्रा बनमा पाईने औषधीजन्य जडिबुटीहरुको परिचय दिन	विद्यालयमा बगैंचाको आवश्यकता र महत्व भन्न औषधिजन्य जडिबुटीकोतहरूको उपयोग र महत्व भन्न

४.३ कक्षागत सिकाइ उपलब्धि कक्षा ६-८

क्षेत्र	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
हाम्रो गढवा	गढवाबासीको जातजातिगत जनसंख्या गढवाबासीको जातजातीगत मुख्य पेशा बताउन आफ्नो गाउँपालिकाको भु बनोटको बारेमा बताउन	गाउँपालिकाको अबस्थिति बताउन गाउँपालिकाकामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरुका बारेमा बताउन आफ्नो वडाको वडा समितिकाका बारेमा बताउन वडा कार्यालयले दिने मुख्य सेवाहरु बताउन	गाउँपालिकाको गठनबारे बताउन गाउँ कार्यपालिका तथा गाँउ सभाका बारे बताउन गाउँपालिकाले दिने सेवाहरुबारे बताउन
हाम्रा पर्यटकीय क्षेत्रहरु	गढवा गाउँपालिका भित्रका धार्मीक स्थलहरुको नाम र बिशेषता बताउन	कोईलाबासमा रहेको दशगजा क्षेत्रको बिशेषता बताउन जंगलकुटीमा रहेको बागनाथ बाबा मन्दिरको बिशेषता बताउन	राप्ती पुलको बिशेषता बताउन सिमसार क्षेत्रको महत्व बताउन गढवाका पर्यटकिय सम्पदाहरुको महत्व बताउन
हाम्रो संस्कार र संस्कृति	गढवामा रहेका जातजातीका संस्कार अनुसारका गित, नृत्य र खानपिनबारे परिचित हुन	स्थानीय परम्परा अनुसारका अैचोपैचो, पर्म र झारा जस्ता प्रचलनबारे परिचित हुन	सामाजिक परम्पराको महत्व बताउन सामाजिक कुसंस्कार (बालीघरे प्रथा, असमान ज्याला, बालश्रम आदी) बारे परिचित हुन
पेसा व्यवसाय	बेमौसमी कृषिजन्य बस्तु तथा माटो निर्मित भाडालाई बजारीकरण गर्न	व्यबसायिक पशुपालनका क्षेत्रहरु भैसीपालन, गाई पालन, बंगुर पालन आदीको परिचय दिन	माछापालनलाई प्रमुख आयश्रोतको रुपमा पहिचान गर्न
जीवन उपयोगी सिप	दुई व्यक्ती बिच गरिने सञ्चारको तरिका भन्न समुहमा गरिने सञ्चारबारे बताउन	सृजनात्मक सोचाईको परिचय दिन सृजनात्मक सोचाईले हुने फाईदा भन्न	समस्याको पहिचान गर्न समाधान समाधान गर्न लक्ष निर्धारण निर्धारण गर्न
स्थानीय व्यक्तित्व र सामाजिक संस्थाहरू	गढवा गाउँपालिकाका प्रथम अध्यक्ष/उपाध्यक्षको परिचय दिन गढवा उद्योग बाणिज्य संघको परिचय दिन	गढवा गाउँपालिकाका प्रसिद्ध खेलाडी, कलाकार, चित्राकार गायककार तथा अन्य व्यक्तित्वहरुको परिचय दिन	गढवाका राजनीतिक दलहरुको नाम भन्न गढवाबाट प्रदेश तथा संघमा प्रतिनिधीत्व गर्ने जन निर्बाचित सभासदहरुको परिचय भन्न
विपद् व्यवस्थापन सुरक्षित विद्यालय	डुवानबाट बच्ने उपायहरुबारे भन्न	आगलागीबाट बच्ने उपायहरु भन्न आगलागीबाट बच्ने साबधानीहरु भन्न	सर्पको टोकाईबाट बच्ने उपायहरु बताउन सुरक्षित बिद्यालयको परिचय दिन प्राथमिक उपचार (बिपतको अबस्थामा गरिने प्राथमिक स्वास्थ उपचार) को परिचय दिन
स्वास्थ्य सरसफाइ	फोहोरमैलाका कारणहरु बताउन फोहोरमैलाका असरहरु बताउन	फोहोर व्यवस्थापनको परिचय दिन (फोहोरको बर्गीकरण तथा बिसर्जन) योगआसन तथा खेल	फोहोर व्यबस्थापनबाट हुने आम्दानीबारे बताउन खेल तथा कवाजको अभ्यास गर्न
बाताबरण हरित बिद्यालय	बन पैदाबारहरुको परिचय दिन हरित बगैचा निर्माण गर्ने तरिका बताउन करेसाबारी निर्माण गर्ने तरिका बताउन	हरित बगैचा, पुष्प बगैचा र करेसाबारीको संरक्षणको तरिका बताउन	बाताबरण संरक्षणको परिचय दिन बृक्षारोपण गर्ने तरिका अभ्यास गर्न ईको क्लवको परिचय दिन तथा कामहरु बताउन

४.४ विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सम्भावित शिक्षण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रिया

४.४.१ कक्षा १ मा स्थानीय विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सम्भावित शिक्षण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रिया

बिषय	**बिषय बस्तुको विस्तृतीकरण**	**सम्भाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप**	**मूल्याङ्कन प्रक्रिया**
हाम्रो गढवा	आफ्नो परिवारका सदस्य आफ्ना परिबारका सदस्यहरुसंगको नाता सम्वन्ध आफु बसेको गाउँटोलको नाम आफ्नो गाउँपालिकाको नाम	बिद्यार्थीलाई आफ्नो र परिवारका सदस्यको नाम भन्न लगाउने विद्यार्थीहरूलाई आफू परिबारमा को हो हुनुहुन्छ भनेर नाता भन्न लगाउने नजिकको गाउँ वा टोलको अवलोकन गराउने बिद्यार्थीलाई बिद्यालय भएको टोल घुमाउने र नाम भन्न लगाउने परिबारका सदस्यहरु सहितको चित्र बनाई देखाउने	आफ्नो परिवारका सदस्यको नाम भन्न लगाएर आफू बसोबास गरेको टोलको नाम भन्न लगाएर आफू बसेको गाउँपालिकाको नाम भन्न लगाएर
हाम्रा पर्यटकीय क्षेत्रहरु	गाउँपालिकामा रहेका घुम्न जाने ठाउँहरुको नाम	बिद्यार्थीलाई बिद्यालय नजिकैको घुम्न लायक रमणिय स्थानमा लैजाने रमणिय ठाउमा भएका बस्तुहरु अबलोकन गर्न लगाउने बिद्यार्थीले सोधेका कुराहरु बताइदिने कक्षामा फर्केर आएपछि देखेका कुरा सम्झन लगाउने अर्को बिद्यार्थी साथीलाई छुटेका कुरा भन्न लगाउने	बिद्यार्थीलाई रमणिय ठाउँमा देखेका कुरा भन्न लगाउने बिद्यार्थीलाई पर्यटकिय स्थल भनेको के रहेछ भनेर सोध्ने
हाम्रो संस्कार र संस्कृति	आफ्नो परिबारका सदस्यले चाडपर्बमा लगाउने पोशाक आफ्नो घरमा चाडपर्बमा खाने परिकारहरु चाडबर्प अनुसार गाईने स्थानीय गितहरु परिबारका सदस्यले लगाउने गरगहनाहरु	घरका सदस्यले लगाउने पोषाकको बारेमा बताउने पोषाक बनाउने स्थान देखाउने कुन बेला कुन पोषाक लगाउने भन्ने जानकारी दिने नियमित खाना र चाडपर्बमा खाईने खानाको महत्व बताउने खेल र कुराकानीका माध्यमबाट चाडपर्ब अनुसार गाईने गितहरु गुनगुनाउदै बिद्यार्थीलाई सुनाउने परिबारका सदस्यले लगाउने गरगहनाको नाम भनिदिने तथा त्यसको महत्वबारे जानकारी दिने	गाउँटोलमा बस्ने जातजातिको नाम भन्नुहोस ? गाउँटोलमा रहेका जात-जातिले गर्ने सांस्कृतिक क्रियाकलाप भन्नुहोस ? थारू/यादव/मगर आदीजातिले लगाउने पोसाक गहनाका नाम भन्नुहोस ? तपाईको घरमा बन्ने खानाका नामहरु भन्नुहोस ?
पेशा व्यबसाय	आफ्नो खेत, बारी तथा करेसाबारीमा उत्पादन हुने बाली तथा तरकारीको नाम तथा महत्व	शीर्षकमा लेखिएको कुराको व्याख्या गर्ने घर तथा बिद्यालयको करेसाबासी देखाई त्यहाँ रहेका बस्तुहरुको नाम भन्न लगाउने । त्यसको महत्व तथा उपयोगबारे छलफल गराउने	घर तथा करेसाबारीमा के के हुन्छ ? करेसाबासीको के महत्व छ ?
जीवन उपयोगी शिप	परिबारका सदस्यहरु समूहमा मिलेर बस्न, साथी र घर परिवारका सदस्यलाई एक आपसमा सहयोग गर्न	परिबारका सदस्यहरु किन मिलेर बस्नुपर्छ भन्ने कुराको जानकारी दिने । परिबारका सदस्यहरु बिच सहयोग आदान प्रदानका उदाहरण दिएर व्याख्या गर्ने	परिबारका सदस्यहरु किन मिलेर बस्नुपर्छ ? सार्थीभाई किन मिल्नु पर्छ ? सहयोग आदान प्रदान गर्दा के फाईदा हुन्छ ?

बिषय	**बिषय बस्तुको विस्तृतीकरण**	**सम्भाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप**	**मूल्याङ्कन प्रक्रिया**
हाम्रा संस्थाहरु	आफ्नो घर एक सामाजिक संस्था हो भन्न घर वरपरका छिमेकीको घर चिन्न घरको मुली व्यक्तीको बारेमा भन्न आफ्नो बिद्यालयका नाम भन्न	घर सामाजिक संस्थाको इकाई भएको कुराको व्याख्या गर्ने घर तथा छिमेकका मुली मान्छेहरुको बारेमा जानकारी दिने आफ्नो बिद्यालयको नाम तथा स्थापना सालबारे जानकारी दिने । बिद्यालयको महत्व बारे जानकारी दिने	घर किन सामाजिक संस्था हो ? घरमुलीको नाम सोध्ने घरमुलीले के गर्छन भन्ने सोध्ने बिद्यालय किन पढ्न आउने भनेर सोध्ने
बिपद व्यबस्थापन सुरक्षित बिद्यालय	अप्ठेरो अबस्थाको जानकारी आगलागीको जानकारी डुवानको जानकारी	बिपदलाई बुझाउन अप्ठेरो अबस्थाको बारेमा जानकारी दिने प्राकृतिक बिपदका घटनाहरुबारे बालबालिकासंग छलफल गर्ने बिगतमा घटेका बिपदका घटनाका उदाहरण दिने । आगलागी तथा डुवान भनेको के हो छलफल गर्ने बिपदबाट जोगिने अभिनय गर्न लगाउने	अप्ठेरो अबस्थाका बारेमा बिद्यार्थीलाई सोध्ने अप्ठेरो अबस्था आएमा के गर्नुपर्छ ?
स्वास्थ्य सरसफाई	सरिरका बाहिरी अंगहरुको सरसफाई आफुले खेलेका स्थानीय खेलहरुको परिचय	हात धुने तरिका सिकाएर दात माझ्ने तरिका सिकाएर नुहाउने तरिका सिकाएर खेलका बारेमा बिद्यार्थीसंग सोध्दै भन्दै गरेर	हात धुने तरिका प्रदर्शन गर्नुहोस ? दात माझ्ने तरिका भन्नुहोस ? तपाईलाई मनपर्ने खेल भन्नुहोस ?
बाताबरण हरित बिद्यालय	करेसाबारीको महत्व करेसाबारीमा पाईने बस्तुहरु फूलबारी हेरेर फूलबारीमा हुने चिजहरु	करेसाबारीका बारेमा व्याख्या गरिसकेपछि बिद्यालयको करेसाबारी देखाएर फूलबारीको बारेमा बताई सकेपछि बिद्यालयको फूलबारी देखाएर	करेसाबारीमा के के पाईदो रहेछ ? फूलबारीमा के के पाईदो रहेछ ?

४.४.२ कक्षा २ मा स्थानीय विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सम्भावित शिक्षण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रिया

बिषय	**बिषय बस्तुको विस्तृतीकरण**	**सम्भाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप**	**मूल्याङ्कन प्रक्रिया**
हाम्रो गढवा	आफु बसेको वडाको परिचय, वडाको सिमा जोडिएका वडाहरु वडाको परिचय दिने बस्तुहरु हाम्रो गाउँपालिका पालिका रहेको स्थान, ओगटेको क्षेत्र, छिमेकी पालिकाहरु, पालिकाका बिशेषताहरु	वडा तथा पालिकाको परिचयात्मक व्याख्या गढवा गापाको वडा अनुसारको नक्सा प्रस्तुत गरेर पालिकाका सबै वडा चिनाउने, वडा अनुसारका बिशेषताबारे छलफल गर्ने वडा अनुसारका पालिकाको नक्सा बनाई छलफल गर्ने	नक्सा देखाएर पालिकाको नक्सामा आफु बसेको वडा तथा घर कहाँ होला भनी बिद्यार्थी स्वयलाई सोध्ने पालिकाको चिनारी सोध्ने
हाम्रा पर्यटकीय क्षेत्रहरु	आफु बसेको वडामा रहेका घुम्ने स्थानहरुको पचिरय तथा बिशेषताहरु	बिद्यार्थीहरुलाई तपाईको वडामा रहेको घुम्न लायक स्थान सोध्न लगाई किन घुम्ने भन्ने बिषयमा समेत छलफल गराउने, बिद्यार्थीलाई नै घुम्न लायक स्थानहरु पहिचान गर्न लगाउने	तपाईको वडामा रहेका घुम्ने ठाँउहरुको नाम भन्नुहोस ?

बिषय	**बिषय बस्तुको विस्तृतीकरण**	**सम्भाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप**	**मूल्याङ्कन प्रक्रिया**
हाम्रो संस्कार र संस्कृति	चाडपर्ब अनुसारका लगाईने पोशाकको परिचय, गरगहनाको परिचय चाडपर्बअनुसारका गितको परिचय तथा बिशेषताहरु	घरपरिबार तथा छिमेकका ठुला मान्छेहरुले लगाउने समुदाय अनुसारका पोशाक, गरगहनाबारेमा बिद्यार्थीसंग अन्तक्रिया गर्दै नाम भन्न लगाउने बिद्यार्थीहरुलाई स्वतस्फुर्त रुपमा स्थानीय भाकाका गित गुनगुनाउन लगाउने	तपाईको परिबारका सदस्यले लगाउने पोसाकको नाम के हो ? तपाईको परिबारका सदस्यले लगाउने गहनाको नाम के हो ?
पेशा व्यबसाय	गाउँटोलका स्थानीयको मुख्या पेशा कृषि, तरकारी खेती, फलफुल खेती, काठको काम आदीको परिचय तथा बिशेषता	आफ्नो गाउँटोलका व्यक्तिहरूले गर्ने मुख्य पेसाहरुको सूची बनाई बोर्डमा लेख्ने आफ्नो घरमा वर्षभरि उत्पादन हुने तरकारी तथा फलफूलहरु के के हुनभनी सोधेर सूची बनाउदै बोर्डमा लेख्ने दैनिक किनमेल गर्ने स्थान कहाँ कहाँ हो भन्ने सोध्दै बोर्डमा लेख्दै थप्दै जानुहोस भन्ने ।	तपाईको परिबारका सदस्यले गर्ने मुख्य पेशा भन्नुहोस ? तपाईको छिमेकीको मुख्य पेशा भन्नुहोस ।
जीवन उपयोगी सिप	नम्र व्यबहारको परिचय, साथीभाई अभिभावक, शिक्षक र मान्यजनप्रति नम्र व्यवहार र सम्मान व्यक्त गर्ने तरिका घर तथा विद्यालयमा अनुशासन	(साथीभाई अभिभावक, शिक्षक र मान्यजनप्रति नम्र व्यवहार र सम्मान व्यक्त गर्न घर तथा विद्यालयमा अनुशासनको पालना आदि	नम्र व्यबहार भनेको के हो ? अनुसासन भनेको के हो ?
हाम्रा संस्थाहरु	आफ्नो टोलको नाम तथा चिनारी आफुलाई पढाउने गुरु /गुरुआमाको नाम र परिचय महिला स्वास्थ्य स्वयंसेबिकाको परिचय	टोलको परिचय दिई बिद्यार्थीहरुलाई आ आफ्नो टोलको नाम र परिचय भन्न लगाउने । टोलको गठन गर्दा हुने फाईदाबारे लेखिएको चार्ट प्रस्तुत गर्ने । गुरु गुरुआमाले गर्ने कामहरुबारे जानकारी दिने । महिला स्वास्थ्य स्वयसेबिकाको परिचय र कामबारे जानकारी दिने	टोल भन्नाले के बुझिन्छ ? गुरु गुरुआमाले के काम गर्नुहुन्छ ?
बिपद व्यबस्थापन सुरक्षित बिद्यालय	बाढीको परिचय दिन् हुरी बतासको परिचय दिन सर्पको टोकाईबारे परिचय दिन	बाढी, हुरीबतास र सर्पको टोकाईको परिचय दिने यस्ले गर्ने हानीबारे जानकारी दिने बिद्यार्थीहरुसंग बाढी, हुरी बतासबारे छलफल गर्दै पढाउने ।	वढी भनेकोके हो ? हुरी बतास भनेको के हो ? सर्पको टोकाई भनेको के हो ?
स्वास्थ्य सरसफाई	पौष्टिक खानाको परिचय दिन शरीरको सरसफाइ गर्न व्यक्तिगत सरसफाइको महत्व दैनिकरूपमा गरिने सरसफाइको सूची रुमाल लुकाउने खेल खेल्ने अभ्यास	पौष्टिक आहारको परिचय, सरिरको सरसफाई, व्यक्तीगत सरसफाई, दैनिक रुपमा गर्नुपर्ने सरसफाई लेखिएको चार्ट बोर्डमा टास गरी बिद्यार्थीहरुसंग छलफल गर्दै पढाउने बिद्यार्थीलाई गोलो घेरामा बस्न लगाई रुमाल लुकाउने खेल खेल्ने तरिका बताई अभ्यास गर्न लगाउने ?	पौष्टिक खाना भनेको के हो ? व्यक्तिगत सरसफाई भनेको के हो ? रुमाल लुकाउने खेल कसरी खेलिन्छ ?
बाताबरण हरित बिद्यालय	वनमा पाईने चिजहरु बनको महत्व बिद्यालय बगैचा र बगैचामा पाईने चिजहरु, बिद्यालय बगैचाका फाईदाहरु	बिद्यार्थीलाई नजिकैको बनमा लगेर बन देखाई त्यहाँ पाईने चिजहरुको नाम भन्न लगाउने ति चिजहरु हाम्रो जीवनमा कहाँ चाहिन्छ भनेर सोध्ने बिद्यालय बगैचामा पाईने चिजहरुको अबलोकन गराउने	व्न भनेको के हो ? ब्नमा के के चिज पाईन्छ ? बिद्यालय बगैचा भनेको के हो ?

४.४.३ कक्षा ३ मा स्थानीय विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सम्भावित शिक्षण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रिया

बिषय	**बिषय बस्तुको विस्तृतीकरण**	**सम्भाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप**	**मूल्याङ्कन प्रक्रिया**
हाम्रो गढवा	आफ्नो वडाको भौगोलिक सिमाना आफ्नो गाउँपालिकाको सिमाना गाउँपालिकाको नक्सामा आफ्नो वडा	गाउँपालिकाको सबै वडा देखीने नक्सा बनाई प्रदर्शन गर्ने ।	गाउँपालिकाको नक्सामा आफ्नो वडाको नक्सा बनाएर देखाउनुहोस ?
हाम्रा पर्यटकीय क्षेत्रहरु	आफ्नो पालिकाभित्र धार्मीक तथा पर्यटकिय हिसावले घुम्न जाने ठाउँहरु	बिद्यार्थीहरुलाई नै छलफलमा सहभागी गराई आ आफ्नो वडामा रहेका धार्मीक तथा पर्यटकिय क्षेत्रको नाम भन्न लगाई सूची बनाउने तिनीहरुको परिचय तथा महत्व भन्न लगाउने	धार्मीक तथा पर्यटकिय क्षेत्रको के फाईदा छ ?
हाम्रो संस्कार र संस्कृति	गढवामा बसोबास गर्ने जातजाती गढवाका बासीन्दाको भाषाभाषी गढवाबासीले मान्ने मुख्य धर्महरु गढवाबासीका मुख्य गितहरु सोहर, सोरठी, फागुई	गढवामा बसोबास गर्ने जातजातिको परिचय दिने गढवाका बासीन्दाको भाषाभाषीबारे जानकारी दिने गढवाबासीले मान्ने मुख्य धर्महरुको जानकारी दिने गढवाबासीका मुख्य गीतहरु सोरह सोरठी र फागुईको जानकारी दिने सम्बन्धित बिषयको चार्ट बनाई प्रस्तुत गर्ने बिद्यार्थीलाई अन्तर्क्रियात्मक छलफलमा सहभागी गराउने	गढवामा बसोबास गर्ने प्रमुख जातजातिको नाम भन्नुहोस ? गढवाका बासिन्दाले बोल्ने भाषा भन्नुहोस ? स्थानीय गीतहरु गाउनुहोस ?
पेशा व्यबसाय	गाउँटोलमा प्रचलित हस्तकलाका सामग्री स्थानीयस्तरमा उत्पादन हुने मौसमअनुसारको तरकारी र फलफूल गाउँघरमा उत्पादित वस्तुहरू बिक्री गर्ने स्थानको परिचय	बिद्यार्थीहरुलाई गढवाका स्थानीयले उत्पादन गर्ने हस्तकलाका सामग्रीको नाम र काम भन्न लगाउने गढवाका बासीन्दाले उत्पादन गर्ने मौसम अनुसारका तरकारी र फलफुलको नाम बिद्यार्थीहरुलाई नै भन्न लगाउने हस्तकलाका सामग्री तथा तरकारी बिक्री गर्न लैजाने नजिकको बजारको नाम भन्न लगाउने र सूची बनाउदै जाने	हस्तकलाका सामग्री भनेको के हो ? बेमौसमी तरकारी भनेको के हो ? नजिकका बजारहरुका नाम भन्नुहोस ?
जीवन उपयोगी शिप	अरूप्रति माया, करुणाको भाव प्रकट एक आपसमा सहयोगात्मक भावनाको बिकास	बिद्यार्थीलाई कक्षाकोठामै समस्यामा परेको बिद्यार्थीलाई कसरी सहयोग गर्ने भन्ने छलफल गराई माया, करुणा तथा सहयोगात्मक भावनाको बिकास गर्न लगाउने	अरुलाई माया किन गर्ने भन्नुहोस ? सहगोगात्मक भावनाले काम गर्दा के फाईदा हुन्छ ?
हाम्रा संस्थाहरु	आफ्नो बसोबास गर्ने गाउँको परिचय गाउँमा रहेको स्वास्थ्य संस्थाको परिचय टोलमा रहेको आमा समुह, बालक्लवको परिचय	गाउँको परिचय दिई गाउका बिशेषता भन्न लगाउने गाउँमा रहेको स्वास्थ्य संस्थाको परिचय दिई स्वास्थ्य संस्थामा पाईने सेवाका बारे छलफल गर्ने टोलमा रहका आमा समुह र बालक्लवको परिचय दिई समुहमा मिलेर काम गर्दा हुने फाईदाका बारेमा छलफल गर्ने	टोल र गाउँमा के फरक छ ? स्वास्थ्य संस्था भनेको के हो ? आमा समुह र बालक्लवमा के फरक छ ?
बिपद व्यबस्थापन सुरक्षित बिद्यालय	बाढी आउने समय डुवान के कस्तो अबस्थामा हुन सक्छ हुरी बतास आउने अबस्था र समयको जानकारी सर्पले टोक्न सक्ने अबस्थाहरु चट्याङ पर्ने समयको अनुमान	बाढी आउने समय, डुवान हुन सक्ने अबस्था, हुरी बतास आउनसक्ने समय तथा सर्पल टोक्न सक्ने अबस्था र चट्याङ पर्न सक्ने अबस्थाको बारेमा जानकारी दिने बिगतमा बिपदले समस्या सृजना गरेका नजिकका स्थानहरुको अबलोकन गराउने	बाढी आउने/डुवान हुन सक्ने समय कहिले हो ? हुरी बतास तथा चट्याङ भन्नाले के बुझ्जुहुन्छ ?

बिषय	बिषय बस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया
स्वास्थ्य सरसफाई	सन्तुलित खानेकुराको परिचय आफ्नो घर वरपरको सरसफाई आफ्नो वरपरको वातावरणको सरसफाइ योगको परिचय हास्ने बस्ने उठ्न सही तरिका	सन्तुलित खानेकुराको परिचय दिई यस्का फाईदाबारे बताउने । सन्तुलित भोजन चार्ट देखाउने आफ्नो घर वरपरको सरसफाईबारे जानकारी दिने आफ्नो वरपरको वातावरणको सरसफाइ योगको परिचय दिई हास्ने बस्ने उठ्न सही तरिकाको अभ्यास गर्न लगाउने	सन्तुलित भोजन भनेको के हो ? घर वरपरको बाताबरणको सरसफाई हास्ने, बस्ने, र उठ्ने उठ्ने योग अभ्यास गरेको अबलोकन गर्ने
बाताबरण हरित बिद्यालय	हरित बिद्यालयको परिचय हरित बिद्यालयमा हुने चिजहरु	हरित बिद्यालयको परिचय दिई हरित बिद्यालयको महत्वबारे छलफल गर्ने हरित बिद्यालयका फाईदाहरु बताईदिने	हरित बिद्यालय भनेको के हो ? हरित बिद्यालय किन आबश्यक छ ?

४.४.४ कक्षा ४ मा स्थानीय विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सम्भावित शिक्षण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रिया

बिषय	बिषय बस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया
हाम्रो गढवा	आफ्नो वडा र पालिकाको क्षेत्रफल आफ्नो वडा र पालिकाको जम्मा जनसंख्या	गढवा गाउँपालिका तथा वडाहरुको क्षेत्रफल सहितको चार्ट तथा वडा अनुसारको जनसंख्या उल्लेखित चार्ट बनाई बिद्यार्थी माझ प्रदर्शन गर्ने कुन ठुलो वडा र कुन सानो भनी छलफल गर्ने ।	गढवाको सबैभन्दा ठुलो वडा कुन हो ? गढवाको धेरै जनसंख्या भएको वडा कुन हो ?
हाम्रा पर्यटकिय क्षेत्रहरु	पचपन्न झ्याले दरबारको परिचय, दरबार रहेको स्थान तथा यस्का सांस्कृतिक बिशेषता	पचपन्न झ्याले दरबारको परिचय दिने यस्को सांस्कृतिक महत्वबारे बिद्यार्थीलाई बुझाउने चित्र प्रदर्शन गरी छलफल गर्ने दरबार अबलोकन गराई परिचयात्मक प्रतिवेदन लेख्न लगाउने	पचपन्न झ्याले दरबार कस्ले बनाएको हो ? यस्का बिशेषता के के छन ?
हाम्रो संस्कार र संस्कृति	आफूले मनाउने स्थानीय चाडपर्बहरु (माघी, अत्वारी आदि पर्बहरु)	माघी, अत्वारी, अष्टम्की, हरहरवा आदीको परिचय तथा सास्कृतिक महत्वको व्याख्या चाडपर्बका बारेमा बिद्यार्थीसंग छलफल	माघी पर्बमा के के गरिन्छ ? अत्वारी पर्बमा के के गरिन्छ ? माघी र अत्वारीको सांस्कृतिक महत्व के रहेको छ ?
पेशा व्यबसाय	गढवामा निर्माण हुने माटाका भाडाहरुको परिचय दिन बनकसबाट निर्माण हुने निर्मित ढकियाको परिचय दिन माझी लगायतका स्थानीय समुदायले माछा मार्न प्रयोग गर्ने जालको परिचय दिन मादल र पञ्चेबाजाको परिचय दिन । मादल र पञ्चेबाजाको प्रयोग हुने अबसरभन्न ।	माटोका भाडा लगायत घरायसी सामान, सजाबटका सामान कहाँ कसरी बनाइन्छ भन्ने जानकारी दिने बनाउने स्थानको अबलोकन गराउने । बनकसबाट ढकिया लगायतका घरायसी सामान बनाउने तरीका सिकाउने जानेको मानिसको घरमा पुगेर बनाउने तरीका सिकाउने माटोका भाडा र ढकियालाई व्यबसायिकिकरण गर्ने तरिका बारे छलफल गर्ने	माटोका भाडा बनाउने कुनै एक स्थानको अबलोकन गरी कुनै एक सामान बनाएर शिक्षकलाई देखाउनुहोस ढकिया के हो ? के काममा प्रयोग गरिन्छ ?
जीवन उपयोगी सिप	समुहमा आफूले अरुसंग कुरा राख्न सक्ने र अरुको कुरा सुन्न सक्ने क्षमताको बिकास सञ्चार शिपको बिकास	प्रभावकारी सञ्चार तथा सञ्चार प्रकृयाको चित्र/चार्ट बनाई बिद्यार्थीमाझ प्रस्तुत गर्ने कक्षा कोठामै प्रभावकारी सञ्चारको अभ्यास गर्ने	सञ्चार भनेको के हो ? प्रभावकारी सञ्चार के हो भनि सोध्ने ?

बिषय	बिषय बस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया
हाम्रा संस्थाहरु	सहकारी संस्थाको परिचय सहकारी संस्थाले गर्ने कामहरु सामुदायिक बनको परिचय सामुदायिक बनबाट हुने फाईदाहरु	सहकारी संस्थाको परिचय दिई यस्का कामहरु भनिदिएर सहकारी संस्था र अरु सस्था बिचको फरक भनिदिएर सामुदायिक बनको परिचय दिई सामुदायिक बनको महत्वबारे जानकारी दिने सामुदायिक बनबाट हुने फाइदाहरुको चार्ट प्रस्तुत गर्ने	सहकारी सस्था भनेको के हो ? सामुदायिक भनेको के हो ?
बिपद व्यबस्थापन सुरक्षित बिद्यालय	बाढीबाट हुने असरहरु आगलागीबाट हुने असरहरु डुबानबाट हुने क्षतिहरु खडेरीबाट हुने असरह	बाढीबाट हुने असरहरुको व्याख्या गर्ने तस्विर प्रदर्शन आगलागीबाट हुने असरहरुको व्याख्या गर्ने, पुराना तस्विर देखाईखिने डुबानबाट हुने क्षतिका उदाहरणहरु दिने खडेरीबाट हुने असरहरु तथा खडेरीले पार्ने प्रभावबाट समयमै होसियारी अपनाईदिने ।	बढीले पार्ने असरहरु के के हो ? आगलागीबाट हुने क्षतिहरु के हुन सक्छन ?
स्वास्थ्य सरसफाई	सन्तुलित खाना बाताबरणीय सरसफाई सूर्य नमस्कारको योग परिचय	सन्तुलित खानाको परिचय दिई सन्तुतित खानाको चित्र देखाउने । बताबरणिय सरसफाईको परिचय दिने व्याख्या गर्ने सूर्य नमस्कार योगको परिचय दिई आफूले गरेर योगअभ्यासमा सहभागी गराउने ।	सन्तुलित खाना भनेको के हो ? बिषयसंग सम्वन्धित प्रश्न सोध्ने । सूर्य नमस्कार योग कसरी गर्ने भन्नुहोस ?
बाताबरण हरित बिद्यालय	वनजंगल, वन्यजन्तु र चराचुरुंगीको परिचय हाम्रा बनमा पाईने औषधीजन्य जडिबुटीहरुको परिचय	वनजंगल, वन्यजन्तु र चराचुरुग्रीको परिचय दिई नजिकको बनमा लगेर यहाँ के के पाईन्छन भनी सुची बनाउन लगाउने औषधिजन्य जडिबुटीहरुको परिचय दिई हाम्रा बनको अबलोकन गरी जडिबुटीहरु चिन्न लगाउने	वन्यजन्तु र चराचुरुंगीहरु कहाँ पाईन्छन ? टिमुर जडिबुटी के काम लाग्छ ?

४.४.५ कक्षा ५ मा स्थानीय विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सम्भावित शिक्षण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रिया

बिषय	बिषय बस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया
हाम्रो गढवा	गाँउपालिकाको नामाकरण, पालिका तथा वडाको नक्सामा आफू बसेको बस्ती/क्षेत्र, वडाअनुसारको लिंङ्गगत र जातिगत जनसंख्या गढवा गाउँपालिकाका बासीन्दाको मुख्या पेशा	गाउँपालिकाको नामकरण सम्वन्धी जानकारी दिने पालिकाको नक्सामा वडा तथा बस्ती अनुसारको नक्सा प्रदर्शन वडाअनुसारको लिंङ्गगत र जातिगत जनसंख्या चार्ट गढवा गाउँपालिकाका बासीन्दाको मुख्या पेशा चार्ट	पालिका नक्सामा आफ्नो वडा कोरी देखाउनुहोस
हाम्रा पर्यटकिय क्षेत्रहरु	आफ्नो पालिकामा रहेका तालतलैयाहरु परिचय तथा बिशेषता कुलपानी पर्यटकिय क्षेत्रको बिशेषता	गढवा गाउँपालिकामा रहेका तालतलैयाहरुका परिचय दिई तालतलैयाको महत्वबारे छलफल गर्ने कुलपानी पर्यटकिय क्षेत्रको चित्र प्रदर्शन कुलपानीका पर्यटकिय बिशेषताको व्याख्या	सिमसार तालको के महत्व रहेको छ ? कुलपानी हरित पार्कका बिशेषता के के हुन ?

बिषय	बिषय बस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया
हाम्रो संस्कार र संस्कृति	आफ्नो समुदायमा रहेका मौलिक कलाकृतिहरुको परिचय (थारु तथा अबधी चित्रकला) बिशेषता र महत्व	आफ्नो समुदायमा रहेका मौलिक कलाकृतिहरुको तस्बिर प्रदर्शन (थारु तथा अबधी चित्रकला) थारु तथा अबध चित्रकलाको महत्व तथा बिशेषता उल्लेखित चार्ट प्रस्तुत	थारु कलाकृति भन्नाले के बुझिन्छ ? अबध चित्रकलाको के महत्व रहेको छ ?
पेशा व्यबसाय	माटोका भाडा बनाउने सीपको परिचय बेमौसमी तरकारी खेती परिचय	माटोका भाडा बनाउने सीपको व्याख्या । माटोको भाडा बनाउने स्थलको स्थलगत अध्ययन बाटोका भाडा बनाउने स्थलको अबलोकन गरी बनाउने अभ्यास गर्न लगाउने । बेमौसमी तरकारी खेतीको परिचय दिई यसबाट हुने फाईलाबारे छलफल चलाउने	माटाका भाडा बनाउने माटो कहाँ पाईन्छ ?
जीवन उपयोगी शिप	निर्णय गर्ने क्षमताको परिचय (के उचित के हो र के होई भन्न सक्ने दुई वा बढी बिकल्पमा के ठिक हो भन्न सक्ने) निर्णय क्षमताको परिचय	आफैले निर्णय गर्ने क्षमताका बारेमा जानकारी दिने दुई वा बढी बिकल्पमा के ठिक हो भन्न सक्ने समयमै सोचेर सहि निर्णय लिन सक्ने क्षमता	निर्णय क्षमता भनेको के हो ? समयमा निर्णय नगर्दा हुन सक्ने बेफाईदा के के हुन् ?
हाम्रा संस्थाहरु	नेपाल रेडक्रस सोसाईटीको परिचय नेपाल रेडक्रस सोसाईटीले गर्ने कामहरु	नेपाल रेडक्रस सोसाईटीको परिचय नेपाल रेडक्रस सोसाईटीले गर्ने कामहरु बारे व्याख्या	रेडक्रस के हो ? रेडक्रसले के के काम गर्छ ?
बिपद व्यबस्थापन सुरक्षित बिद्यालय	• बाढीबाट बच्ने उपायहरु बाढीको रोकथामका उपायहरु	• बाढीबाट बच्ने उपायहरु बाढीको रोकथामका उपायहरु	बढी आएको बेला के गर्नु हुदैन ? बढीको रोकथाम कसरी गर्ने ?
स्वास्थ्य सरसफाई	• बिद्यालय सरसफाईको परिचय बिद्यालय खाजाको परिचय दिन तथा जंक फुडले गर्ने बेफाईदाहरु कपालभाती योग अभ्यास	• बिद्यालय सरसफाईको परिचय दिन बिद्यार्थीहरुलाई बिद्यालय खाजाको परिचय दिन तथा जंक फुडले गर्ने बेफाईदाबारे जानकारी दिएर कपालभाती योग अभ्यास गरेर	जंक फुडले के के बेफाईदा गर्छ ?
बताबरण हरित बिद्यालय	विद्यालयमा बगैँचाको आवश्यकता र महत्व औषधिजन्य जडिबुटीकोतहरूको उपयोग र महत्व	विद्यालयमा बगैँचाको आवश्यकता र महत्वका बारेमा जानकारी दिएर, औषधिजन्य जडिबुटीकोतहरूको उपयोग र महत्वको बारेमा जानकारी दिएर ।	बिद्यालयमा बाल बगैचा किन आबश्यक छ ? जडिबुटी तथा बनस्पतीको महत्व भन्नुहोस् ।

४.४.६ कक्षा ६ मा स्थानीय विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सम्भावित शिक्षण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रिया

बिषय	बिषय बस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया
हाम्रो गढवा	वडा समितिको संरचना वडाले दिने सेवाहरुको बिबरण	वडा समितिको संरचनाबारे जानकारी दिएर वडा कार्यालयले दिने सेवाबारे जानकारी दिएर, चार्टमा देखाएर आदी	प्रश्नोत्तर
हाम्रा पर्यटकीय क्षेत्रहरु	राम जानकी मन्दिर भगौतभारकन्दरा मन्दिर, हंशेश्वर मन्दिर, मस्जीद, गिर्जाघर.......आदिको परिचय तथा बिशेषता	राम जानकी मन्दिर भगौतभारकन्दरा मन्दिर, हंशेश्वर मन्दिर, मस्जीद, गिर्जाघर.आदीको परिचय बिशेषता तथा महत्व बारे जानकारी दिई क्षेत्र अवलोकन गर्न लगाई प्रतिबेदन लेख्न लगाएर	प्रश्नोत्तर क्षेत्र अबलोकन नदेखेका साथीहरुलाई ति क्षेत्रबारे भन्न लगाउने
हाम्रो संस्कार र संस्कृति	अत्वारी, हरहरवा, भुमेपर्बको परिचय, महत्व तथा बिशेषता	अत्वारी, हरहरवा, भुमेपर्बको परिचय, महत्व तथा बिशेषताबारे जानकारी दिएर मेलाका चाडबाडका अबसरका सरिक बनाई परियोजना कार्य लेख्न लगाएर	प्रश्नोत्तर पर्बमा सरिक भएका बिद्यार्थीले अन्य साथीलाई ती मेलाबारे भन्न लगाएर
पेशा व्यबसाय	लहरे तरकारी, भिण्डी लगायतका बेमौसमी तरकारीको उत्पादन, बजारीकरण तथा आयआर्जन गर्ने तरिका	लहरे तरकारी, भिण्डी लगायतका बेमौसमी तरकारीको उत्पादन, बजारीकरण तथा आयआर्जन गर्ने तरिकाबारे जानकारी दिएर अबिभावकसंग खेती प्रकृयामा स्वेच्छिक सरिक गराएर	व्यबसायिक तरकारी खेती भईरहेका क्षेत्रको अबलोकन गराएर संकलन तथा बिक्री प्रकृयामा सरिक बनाएर
जीवन उपयोगी शिप	प्रभावकारी सञ्चारको तरिका, अन्तरव्यक्ति सम्वन्धबारे बताउन	प्रभावकारी सञ्चारको तरिका, अन्तरव्यक्ति सम्वन्धबारे जानकारी दिएर प्रभावकारी सञ्चारका मापनका लागि (कानेखुसी खेल) खेलाएर)	प्रश्नोत्तर
हाम्रा संस्थाहरु	गढवा उद्योग बाणिज्य संघको परिचय, यस्ले गर्ने काम तथा नीजी क्षेत्र, गढवा गाउँपालिकाका प्रथम अध्यक्ष सहजराम अहिर र उपाध्यक्ष शान्ति चौधरीको परिचय	गढवा उद्योग बाणिज्य संघको परिचय, यस्ले गर्ने काम तथा नीजी क्षेत्रका बारे जानकारी दिएर गढवा गाउँपालिकाका प्रथम अध्यक्ष सहजराम अहिर र उपाध्यक्ष शान्ति चौधरीको परिचय दिएर, उनीहरुसँग बालबालिकालाई साक्षात्कार गर्ने अबसर दिएर	उबासंघको अबलोकन गर्न लगाई आएपछि देखेको कुरा भन्न लगाएर अध्यक्ष उपाध्यक्षासंग कुराकानी प्रस्नोत्तर राखेर
बिपद व्यबस्थापन सुरक्षित बिद्यालय	बिपद व्यबस्थापन परिचय, यस्का फाइदा	बिपद व्यबस्थापन परिचय, यस्का फाइदाबारे जानकारी दिएर बिपदका घटनाले पारेको असरबारे घटनास्थलको अबलोकन गराएर	प्रश्नोत्तर घटनास्थल अबलोकन प्रतिबेदन रिपोर्ट लेखन
स्वास्थ्य सरसफाई	फोहोरलाई बर्गीकरण गरी गल्ने र नगल्ने छुट्टाई बिसर्जन गर्ने तरीका, पौडी खेल खेल्ने तरीका र यस्का फाइदा अनुलोम बिलोम अभ्यास	फोहोरलाई बर्गीकरण गरी गल्ने र नगल्ने छुट्टाई बिसर्जन गर्ने तरीका सिकाएर पौडी खेल खेल्ने तरिका र यस्का फाईदाबारे जानकारी दिएर अनुलोम बिलोम अभ्यास गराएर	अभ्यास गराएर रिपोर्ट लेख्न लगाएर कक्षामै योग अभ्यास गर्न लगाउने
वाताबरण हरित बिद्यालय	बन पैदाबारको परिचय तथा महत्व हरित बगैचा निर्माण गर्ने तरीका तथा यस्का फाइदा	बन पैदाबारको परिचय तथा महत्व बारे जानकारी दिएर हरित बगैचा निर्माण गर्ने तरीका तथा यस्का फाइदाबारे जानकारी दिएर	प्रश्नोत्तर हरित बगैचा निर्माणमा सहभागी जनाउन लगाएर

४.४.७ कक्षा ७ मा स्थानीय विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सम्भावित शिक्षण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रिया

बिषय	बिषय बस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया
हाम्रो गढवा	गाउँ कार्यपालिकाको बनावटको परिचय गाउँसभाको बनावटको परिचय	गाउँ कार्यपालिकाको बनावटको परिचय दिने गाउँसभाको बनावटको परिचय दिने कार्यपालिका संरचना तथा गाउँपालिका सभाको संरचना सम्वन्धी चार्ट देखाउने	कार्यपालिका बनाबट चार्ट तथा गाउँसभा संरचनाको चार्ट बनाउन लगाई साथीभाईलाई देखाउन लगाउ
हाम्रा पर्यटकीय क्षेत्रहरु	दशगजा परिचय, सीमा क्षेत्र परिचय नाका जंगलकुटीको परिचय तथा महत्व	दशगजा परिचय, सीमा क्षेत्र परिचय नाका जंगलकुटीको परिचय तथा महत्वबारे जानकारी दिने । चित्र देखाउने ।	सीमा क्षेत्र नाकाश्रेत्रको फिल्ड भ्रमण गराई प्रतिबेदन लेख्न लगाउने
हाम्रो संस्कार र संस्कृति	अैचोपैचो, पर्म, झारा, अन्नले सामान साट्ने परम्पराहरुको परिचय	अैचोपैचो, पर्म, झारा, अन्नले सामान साट्ने परम्पराहरुको परिचय दिई यी परम्पराका सकारात्मकताका बारेमा बताउने ।	अैचोपैचो भनेको के हो ? पर्म भनेको के हो ? झारा भनेको के हो ?
पेशा व्यबसाय	भैसी बाखा तथा बंगुर पालन परिचय गर्ने तरीका, दुग्ध तथा मासुजन्य बस्तुको बजारीकारण तथा आयआर्जन तरीका	भैसी बाखा तथा बंगुर पालन परिचय गर्ने तरीका, दूग्ध तथा मासुजन्य बस्तुको बजारीकारण तथा आयआर्जन तरीका बारे जानकारी दिने ।	भैसीपालन, बाखा पालन र बंगुरपालनले हाम्रो जिबिकालाई कसरी सरल बनाएको हुन्छ ?
जीवन उपयोगी सिप	सकारात्मक सोचको परिचय, महत्व सृजनात्मक कार्यको परिचय महत्व	सकारात्मक सोचको परिचय, महत्व सृजनात्मक कार्यको परिचय महत्व	सकारात्मक सोच भनेको के हो ? सृजनात्मक कार्यको परिचय दिनुहोस ?
हाम्रा संस्थाहरु	गढवा सामुदायिक पुस्तकालयको परिचय, त्यहाँ जाँदा पाइने सेवाहरु गढवा गाउँपालिकाका प्रसिद्व खेलाडी, कलाकार, चित्राकार गायककार तथा अन्य व्यक्तित्वहरुको परिचय	गढवा सामुदायिक पुस्तकालयको परिचय, त्यहाँ जादा पाइने सेवाहरु, गढवा गाउँपालिकाका प्रसिद्व खेलाडी, कलाकार, चित्राकार गायककार तथा अन्य व्यक्तित्वहरुको परिचय दिने उनीहरुको सामाजिक योगदान बारे कक्षामा छलफल गराउने ।	तपाईको गाउमा बिशिष्ट योगदान पुराउने व्यक्तिहरुको नाम भन्नुहोस ?
बिपद व्यबस्थापन सुरक्षित बिद्यालय	बिपदको पूर्ब तयारीबाट हुने फाइदा, बिपद पूर्ब तयारी गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुरा	बिपदको पुर्ब तयारीबाट हुने फाइदा, बिपद पूर्ब तयारी गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराबारे जानकारी दिने । बिपत पूर्ब तयारीको कृत्रिम पूर्बाभ्यास गराउने	बिपद पूर्बतयारी भनेको के हो ? आगलागीबाट जोगिने पुर्ब तयारी के होला ?
स्वास्थ्य सरसफाई	खाएर फयाकिने चक्लेटको खोलबाट माला, सिसाका बोत्तललाई आधा गाडेर गार्डेन निर्माण .....आदि कार्यको परिचय	खाएर फयाँकिने चक्लेटको खोलबाट माला, सिसाका बोत्तललाई आधा गाडेर गार्डेन निर्माण .....आदि बारे जानकारी दिने । बिद्यार्थीलाई यस्ता खेर जाने बस्तु संकलन गर्न लगाई बिद्यालयमै त्यस्ता बस्तु तयार गर्ने अभ्यास गराउने ।	चक्लेटका खोलबाट माला बनाएर देखाउनुहोस ?
वाताबरण हरित बिद्यालय	हरित बगैचा/पुष्प बगैचा निर्माण गर्ने तरीका, आबश्यक पर्ने सामग्री करेसाबारीको निर्माण तथा संरक्षणको परिचय	हरित बगैचा/पुष्प बगैचा निर्माण गर्ने तरीका, आबश्यक पर्ने सामग्री करेसाबारीको निर्माण तथा संरक्षण गर्ने तरीकाबारे जानकारी दिने । बिद्यालय तथा घरमा सानो आकारमा भएपनि पुष्प बगैचा बनाउन लगाउने ।	पुष्प बगैचाको निर्माण कसरी गर्न सकिन्छ ?

४.४.८ कक्षा ८ मा स्थानीय विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सम्भावित शिक्षण क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रिया

बिषय	बिषय बस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भाबित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	मूल्याङ्कन प्रक्रिया
हाम्रो गढवा	गाउँपालिकाले दिने सेवाहरु राप्ती टेक्निकुल स्कुल गढवा क्याम्पस दाङका अन्य स्थानीय तहहरु आदीको परिचय	गाउँपालिकाले दिने सेवाहरु, राप्ती टेक्निकुल स्कुल, गढवा क्याम्पस, दाङका अन्य स्थानीय तहहरु आदीको परिचय दिने । चित्रमा देखाउने, फील्ड भ्रमण गराउने ।	अध्ययन गरेका बिषयका बारेमा भन्न लगाएर फिल्ड भ्रमण गराईएका स्थानहरुको परियोजना कार्य अन्तर्गत प्रतिबेदन लेख्न लगाएर ।
हाम्रा पर्यटकिय क्षेत्रहरु	राप्ती पुल परिचय तथा महत्व कोईलाबास भ्यु टावर परिचय तथा महत्व	राप्ती पुल परिचय तथा महत्व, कोईलाबास भ्यु टावरको परिचय तथा महत्वबारे जानकारी दिने । फील्ड भ्रमण गराउने ।	अध्ययन गराएका बिषयमा भन्न लगाएर फिल्ड भ्रमण गराईएका स्थानहरुको परियोजना कार्य अन्तर्गत प्रतिबेदन लेख्न लगाएर ।
हाम्रो संस्कार र संस्कृति	बालिघरे प्रथा, बालश्रम, असमान ज्याला	बालिघरे प्रथा, बालश्रम, असमान ज्याला	बालीघरे प्रथा, बालश्रम तथा असमान ज्यालाबारे भन्न लगाएर
पेशा व्यबसाय	केरा खेतीको परिचय, खेती गर्ने तरिका, व्याबसायिक उत्पादन तथा बजारीकरण तरिका बिभिन्न जातका माछापालन परिचय, उत्पादन तरिका तथा बजारीकरण र आयआर्जनको तरिका	केरा खेतीको परिचय, केरा खेती गर्ने तरिका, व्याबसायिक उत्पादन तथा बजारीकरणका तरिकाबारे जानकारी दिने । कमनग्रास, सिल्भर, मंगुर आदी माछापालन परिचय, माछा उत्पादन गर्ने तरिका तथा बजारीकरण र आयआर्जनको तरिकाबारे जानकारी दिने खेती गरेका स्थानहरुको स्थलगत अबलोकन गराउने ।	केरा खेती कसरी गरिन्छ ? भन्नुहोस । माछापालनबाट कसरी आम्दानी लिन सकिन्छ ? स्थलगत अबलोकन गराई देखेका कुरा लेख्नुहोस ।
जीवन उपयोगी शिप	समस्याको चिन्ने तरिका, समस्या समाधान गर्ने तरिका, लक्ष निर्धारण तरिका तथा यस्ले हुने फाईदा	समस्याको चिन्ने तरिका, समस्या समाधान गर्ने तरिका, लक्ष निर्धारण तरिका तथा यस्ले हुने फाईदा आदीबारे जानकारी दिने । समस्या चिन्ने, समाधान गर्ने र लक्ष निर्धारणका उदाहरण प्रस्तुत गर्न लगाउने ।	
हाम्रा संस्थाहरु	राजनीतिक दलको परिचय गढवाबाट प्रदेश तथा संघमा प्रतिनिधीत्व गरेका पुर्व तथा बर्तमान जनप्रतिनीहरुको परिचय	राजनीतिक दलको परिचय दिने गढवाबाट प्रदेश तथा संघमा प्रतिनिधीत्व गरेका पुर्व तथा बर्तमान जनप्रतिनीहरुको परिचय दिने । (पर्सुनारापय चौधरी, शेर वहादुर थापा, रश्मीराज नेपाली, मेटमणी चौधरी, योगेन्द्र चौधरी	आफनो वडा तथा पालिकामा रहेका तपाईले चिनेका बिशिष्ट व्यक्तिहरुको नाम भन्न लगाउने ।
बिपद व्यबस्थापन सुरक्षित बिद्यालय	सुरक्षित बिद्यालय परिचय बिपतको अबस्थामा गरिने प्राथमिक उपचार को आबश्यकता तथा महत्व	सुरक्षित बिद्यालय परिचय दिने । बिपतको अबस्थामा गरिने प्राथमिक उपचार को आबश्यकता तथा महत्वबारे जानकारी दिने ।	
स्वास्थ्य सरसफाई	स्वास्थ्यका लागि हिडाईको महत्व तथा हिडाईबाट सरिरलाई हुने फाईदा गल्ने फोहोरलाई मलको रुपमा र नगल्नेबाट पनि बिक्री हुने फोहोर छुट्टाएर कम गराई व्यबस्थापन गर्ने	स्वास्थ्यका लागि हिडाईको महत्व तथा हिडाईबाट सरिरलाई हुने फाईदाबारे जानकारी दिने । गल्ने फोहोरलाई मलको रुपमा र नगल्नेबाट पनि बिक्री हुने फोहोर छुट्टाएर फोहोरलाई कम गराई व्यबस्थापन गर्ने तरिकाबारे जानकारी दिने ।	स्वास्थका लागि हिडेर के फाईदा हुन्छ ? फोहोरको उचित व्यबस्थापन के हो ?
बाताबरण हरित बिद्यालय	बाताबरण संरक्षणको महत्व बृक्षारोपणको महत्व ईको क्लव परिचय तथा आबश्यकता	बाताबरण संरक्षणको महत्व, बृक्षारोपणको महत्व, ईको क्लव परिचय तथा आबश्यकता आदीबारे जानकारी दिने बृक्षारोपणको अभ्यास बिद्यालय परिसरमै बृक्षारोपण गरेर गर्ने अभ्यास गराउने	वाताबरण संरक्षण भनेको के हो ? ईको क्लवको काम के के हो ? बिद्यालय परिसरमा हुने बृक्षारोपण कार्यमा सरिक हुनुहोस ।

सिकाई सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया

आधारभूत तह कक्षा १-८ मा कक्षागत रुपमा गराउन सकिने सम्भावित प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य

कक्षा १ मा गर्न सकिने प्रयोगात्मक कार्य

१. बिद्यार्थीहरुलाई आफूलाई मन परेको चित्र बनाई कक्षा शिक्षक/शिक्षिकालाई देखाउन लगाउनुहोस् ।

२. बिद्यार्थीलाई कक्षा शिक्षक/शिक्षिकालाई सोधेर आफुलाई मन परेको खेल खेलेर साथीहरुलाई देखाउन लगाउनुहोस् ।

कक्षा २ मा गर्न सकिने प्रयोगात्मक कार्य

१. बिद्यार्थीलाई आफूलाई मन परेको चित्र बनाई कक्षाकोठाको भित्तामा प्रदर्शन गर्न भन्नुहोस् ।

२. बिद्यार्थीलाई कक्षा शिक्षकको अनुमतिले आफुले बिहान उठेदेखि साभ्क सुत्नु अघि सम्म गरेका कुरा कक्षाका साथीहरुलाई सुनाउन लगाउनुहोस् ।

कक्षा ३ मा गर्न सकिने प्रयोगात्मक कार्य

१. आफ्नो घर तथा टोलमा भएका नयाँ कुरा कक्षाका साथीहरुलाई भनेर सुनाउनुहोस् ।

२. आफ्नो टोलमा भएको कुनै नयाँ कुरा बिद्यालयमा गएर आफ्नो कक्षाका साथीभाइलाई भन्नुहोस् ।

कक्षा ४ मा गर्न सकिने प्रयोगात्मक कार्य

१. गढवा गाउँपालिकाको वडागत महिला र पुरुषको विवरणको चार्ट तयार गरी कक्षामा टाँस गर्नुहोस् ।

२. आफूले मनाउने प्रमुख चाडपर्वको बारेमा आफ्नो अभिभावकसँग सोधपुछ गरी तलका बुँदाको आधारमा तालिका बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् । (चाडपर्वको नाम, चाडपर्व परेको महिना र गते, उक्त चाडपर्वमा गरिने क्रियाकलाप आदि) ।

३. समूहगत रूपमा कार्य विभाजन गरी नजिकमा पर्ने धार्मिक स्थलको भ्रमण गरी धार्मिक स्थल रहेको ठेगाना, परिचय, गरिने क्रियाकलाप, महत्व आदिलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

४. तपाईंको गाउँटोलमा पाइने हस्तकलाका सामग्री के के छन् सङ्कलन गरी कक्षा कोठामा प्रदर्शन गर्नुहोस् । ती सामग्री बनाउने तरीका र उपयोगितासम्बन्धी विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

५. घरमा हस्तकलाबाट निर्माण गर्न सकिने विभिन्न सामग्री मध्ये अभिभावकको सहयोगमा कुनै

एक हस्तकलाको सामग्री (माटोका खेलौना, खुत्रुके, वनकासको ढकिया, ढकिया) निर्माण गर्नुहोस् । उक्त सामग्री निर्माण गर्दा चाहिने कच्चा पदार्थ, निर्माण गर्ने तरीका र निर्मित सामग्रीको प्रयोग तथा उपयोगिता आदिलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् । कक्षामा उक्त सामग्री प्रदर्शन गर्नुहोस् ।

६. सोधखोज तथा अवलोकनको माध्यमबाट गढवा गाउँपालिका तथा छिमेकी राजपुर, राप्ती गाउँपालिकाभित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु तथा चराको सूची बनाउनुहोस् । उक्त वन्यजन्तु र चराको महत्व तथा संरक्षण गर्ने तरिका समेतलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।

७. घर वरपरको खाली जमिन, करेसाबारीमा उपयोगी बोटबिरुवाको वृक्षारोपण गर्नुहोस् । बिरुवा हुर्काउनका लागि आवश्यक पर्ने तत्व (पानी, मल आदि) प्रदान गर्नुहोस् । करिब एक महिनामा बिरुवाको वृद्धि कति भयो, बिरुवामा के कस्ता परिवर्तन आए ? अवलोकन गरी प्राप्त तथ्यलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

८. घर तथा विद्यालयबाट निस्कने फोहोरको वर्गीकरण (कुहिने, नकुहिने, तरल र ग्याँस) गर्नुहोस् । फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने तरिका अवलम्बन गर्नुहोस् । यसको लागि फोहोर तरल (नाली, शौचालय तथा स्नानघरबाट निस्कने तरल, भान्साबाट निस्कने फोहोर), कुहिने र नकुहिने ठोस फोहोर, ग्याँस (वायु) आदिको व्यवस्थापन गर्ने तरिका (आफू, आफ्नो परिवार, विद्यालय) लाई प्रयोग गर्नुहोस् ।

   यी कार्यबाट फोहोर व्यवस्थापन गर्दा के-के फाइदा तथा बेफाइदा भयो ? संक्षेपमा प्रतिवेदन बनाउनुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

९. समाजका असल व्यक्तिले गरेका कार्यको सूची तालिकामा तयार गर्नुहोस् । ती असल कार्य मध्ये आफूले गर्नसक्ने कार्य छनोट गरी कार्यान्वयन गर्नुहोस् । यसरी कार्यान्वयन गर्दा के-के पक्षमा सुधार भयो ? प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

१०. तपाई बस्ने वडाभित्र रहेका वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था वा कुनै एक सरकारी कार्यालय वा सामुदायिक संस्थाका बारेमा निबन्ध लेखी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् । उक्त निबन्धमा संस्थाको परिचय, प्रदान गर्ने सेवालाई समेट्नुहोस् ।

कक्षा ५ मा गर्न सकिने प्रयोगात्मक कार्य

१. गढवा गाउँपालिकाकोको नक्सा बनाई निम्नलिखित स्थान भर्नुहोस् :
   (राप्ती नदी, रनसिह खोला, जंगलकुटी मन्दिर, कुलपानी, राम जानकी मन्दिर, कोइलाबासमा रहेको नेपाल भारत सीमा क्षेत्रको चित्र)

२. धानखोला शिवरात्रि मेला, माघी मेला, अत्वारी, भुमेपर्ब आदिका सम्बन्धमा ती मेलाका

जानकार समुदायका व्यक्तिसँग सोधपुछ गरी निम्न पक्षलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस्(

(क) परिचय (ख) मेलामा गरिने क्रियाकलाप (ग) राम्रा पक्षहरू (घ) सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू

३. ३ जनाको समूह बनाई गढवा गाउँपालिकाभित्र पर्ने कुलपानी, जंगलकुटीको बाघनाथ मन्दिर, ...सिमसार ताल क्षेत्रमध्ये कुनै एक स्थानको अबलोकन भ्रमण गर्नुहोस् र ती ठाउँका विशेषताको बारेमा सोधखोज तथा अवलोकन गरी प्राप्त विवरणलाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

४. घर वरपरको खाली जमिन, करेसाबारीमा उपयोगी औषधिजन्य वनस्पति (घोडटाप्रे, पुदिना, घिउकुमारी, अमला, तुलसी, असुरो वा अन्य औषधिजन्य वनस्पति)को वृक्षरोपण गर्नुहोस् । ती वनस्पति हुर्किनको लागि आवश्यक पर्ने तत्व (पानी, मल आदि) प्रदान गर्नुहोस् । करिब तीन महिनामा बिरुवाको वृद्धि कति भयो, बिरुवामा के कस्ता परिवर्तन आए ? अवलोकन गर्नुहोस् । ती औषधिजन्य वनस्पति के(के कामको लागि प्रयोग गरिए ? प्राप्त तथ्यलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

५. घर तथा विद्यालयबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने मुख्य तीन तरीका- कम प्रयोग, पुनःप्रयोग र पुनःचक्रण विधि प्रयोग गर्नुहोस् । यी तीन व्यवस्थापनका उपाय अवलम्बन गर्दा के-के फाइदा भयो ? अनुभवलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

६. घर तथा विद्यालयमा प्रयोग भएका ऊर्जाका स्रोतको पहिचान गरी के(के कार्यमा प्रयोग गरिएको छ ? ऊर्जाको मितव्ययी तरीकाले प्रयोग गर्न अपनाइएका पक्षलाई समेत समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

७. तपाईको पालिकामा रहेका गढवा क्याम्पस, सहकारी संस्था कुनै एक बैक आयुर्बेद औषधालय, स्वास्थ्य संस्था, सर्पदंश उपचार केन्द्र मध्ये आफुलाई पायक पर्ने कुनै एक संस्थाको भ्रमण गरी सो संस्थाको परिचय, स्थापनाको उद्देश्य, संस्थाले गर्दै आएका कार्य र भावी योजनासम्बन्धी विवरण सहितको प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

कक्षा ६ मा गर्न सकिने प्रयोगात्मक कार्य

१. आफ्नो गाउँपालिकाको नक्सा कोर्नुहोस् र गाउँपालिकाभित्र रहेका मुख्य(मुख्य स्थानलाई नक्सामा सङ्केतमा देखाउनुहोस् ।

२. आफ्नो वडा कार्यालयमा भ्रमण गर्नुहोस् । वडा कार्यालयले प्रदान गर्ने समग्र सेवाको सूची तथा बालबालिका, किशोर किशोरी र युवाको लागि प्रदान गर्ने सेवा को सूची बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

३. आफ्नो वडाका जातजाति मध्ये कुनै एक जातिले मनाउने चाडपर्व मध्ये कुनै एक चाडपर्वको बारेमा निम्न पक्षलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् चाडपर्वको नाम, मनाउने तरिका, महत्व, राम्रा पक्ष, सुधार गर्नुपर्ने पक्ष ।
४. तपाईको वडाका कुनै एक जातिले बजाउने स्थानीय लोकबाजा, गाउने गीत र नृत्यको एक-एक क्रियाकलाप गर्नुहोस् । कक्षाका बाँकी साथीले यसबाट सिकिएका पक्षलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र अरु साथीहरुमाझ प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
५. गढवा गाउँपालिकामा सञ्चालित होमस्टेहरूमध्ये कुनै एकको भ्रमण गर्नुहोस् । उक्त होमस्टेको परिचय, होमस्टेमा गरिने कार्यहरूलाई समेटेर प्रतिबेदन बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस ।
६. स्थानीय कुनै एक जातिले निर्माण गर्ने परम्परागत हस्तकलाका सामग्रीमध्ये कुनै एक सामग्री निर्माण गर्नुहोस् । निर्माण गरिएका सामग्रीको नाम, निर्माण गर्दा चाहिने कच्चा पदार्थको नाम र निर्मित सामग्रीको उपयोगिता जस्ता पक्षलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
७. स्थानीयस्तरमा भएको कुनै एउटा विपद्को अवलोकन गर्नुहोस् । सो विपद्ले पुऱ्याएको असर (मानवीय, शैक्षिक, आर्थिक, भौतिकलगायत)को पहिचान गर्नुहोस् । उक्त विपद्लाई दीर्घकालीन रूपमा व्यवस्थापन गर्न के-के कार्य गर्न सकिन्छ ? प्रतिवेदन तयार गरी प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
८. विद्यालयको नर्सरी निर्माण कार्यमा सहभागी हुनुहोस् । नर्सरीबाट उत्पादित बेर्नालाई खाली ठाउँमा रोप्नुहोस् । बेर्ना हुर्काउन मलजल तथा पानी नियमित रुपमा दिनुहोस । बेर्ना रोपेको २ महिनापछि बेर्नाको वृद्धिको अवलोकन गर्नुहोस् । यो कार्य गर्दा आफूले गरेका कार्यहरू र भएको प्रगतिलाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
९. घर वरपरको खाली ठाउँ वा कौसी वा बरण्डामा सागसब्जी तथा दैनिक रूपमा घरमा प्रयोग गर्न सकिने अन्य फलफुल खेती गर्नुहोस् । उत्पादित वस्तु उपभोग गर्नुहोस् र बढी भएको उत्पादित वस्तुको बिक्री वितरण गर्नुहोस् । यी सबै कार्यलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१०. परिवार र समाजको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने आचरणको पहिचान गर्नुहोस् । ती आचरणको कार्यान्वयन गर्ने योजना बनाउनुहोस् र कार्यान्वयन गर्नुहोस् । कार्यान्वयन गर्दा तपाईंमा के-के आचरणको विकास भयो ? स्वमूल्याङ्कन गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

कक्षा ७ मा गर्न सकिने प्रयोगात्मक कार्य

१. दाङ जिल्लाको नक्सा कोर्नुहोस् र जिल्लाभित्र तथा आफ्नो गढवा गाउँपालिकाभित्र रहेका

मुख्य-मुख्य स्थानलाई नक्सामा सङ्केतमा देखाउनुहोस् ।

२. गढवा गाउँपालिकाको कार्यालय भ्रमण गर्नुहोस् । पालिकाले प्रदान गर्ने समग्र सेवाका साथै बालबालिका, किशोर किशोरी र युवाका लागि प्रदान गरिने सेवा के(के रहेछन् ? सोधखोज गरी प्रतिवेदन तयार गरेर कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

३. कुमाल, माझी, बोटे, थारु, मगर, यादव, ब्राम्हण, क्षेत्री, मुस्लीम समुदाय मध्ये कुनै एक समुदायको भाषा, भेषभूषा, चाडपर्व रीतिरिवाज, धर्म संस्कृति, गायन, बाजा र नृत्यसम्बन्धी विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् । यसरी विवरण तयार गर्दा उक्त समुदायका उल्लेखित पक्षमा भएका राम्रा र सुधारका पक्षलाई ध्यान दिनुहोस् ।

४. जंगलकुटी, कुलपानी, धानखोला, दशगजा क्षेत्र, राप्ती पुल वा आफ्नो घर नजिकैको कुनै एक पर्यटकीय स्थलको भ्रमण गर्नुहोस् । सो स्थानको परिचय, अवलोकन गर्दा पाइएका वस्तुको विवरण, महत्व, संरक्षणका उपाय लगायतका पक्षलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

५. स्थानीय परम्परागत हस्तकलाका सामग्री खुत्रुके, ढकिया, छिटनी, जीब्रे खाट वा कुनै एक तपाईले स्थानीय बस्तुबाट निर्माण गर्न सक्ने सामग्री निर्माण गर्नुहोस् र कक्षामा प्रदर्शन गर्नुहोस् । सामग्री प्रदर्शन गर्दा निर्माण गरिएको सामग्रीको नाम, उक्त सामग्री बनाउन चाहिने कच्चा पदार्थहरू, बनाउने विधि, सामग्रीको उपयोगिता आदि कुरा पनि साथीभाइलाई भन्नुहोस् ।

६. घरमा गोबर मल वा गँड्यौला मल वा अन्य कुनै मल बनाउनुहोस् र विद्यालयमा गएर सो मल बनाउने कार्य गरेर साथीभाईलाई देखाउने कार्यमा सहभागी हुनुहोस । तयार भएको मललाई बिद्यालयमा रोपिएका फूल तथा बिरुवामा प्रयोग गर्नुहोस् ।

७. घर तथा विद्यालयमा करेसाबारी/बगैंचा निर्माण गरी वा कौसी वा बरण्डा वा गमलामा तरकारी खेती/पुष्प खेती/फलफूल खेती गर्नुहोस् । यसबाट उत्पादित वस्तुहरू, तिनीहरूको उपयोग, भएको फाइदासम्बन्धी विवरणलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

८. के गरेपछि असल नागरिक हुन सकिन्छ भन्ने कुरा घरका अबिभावकलाई सोधेर बिबरण तयार गर्नुहोस । सो बिबरणको टिपोट गरी बिद्यालयमा गएर कक्षाका साथीहरुमाझ प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

कक्षा ८ मा गर्न सकिने प्रयोगात्मक कार्य

१. गढवा गाउँपालिकाको नक्सा बनाई वडागत बिभाजन र ती वडामा रहेका सरकारी संस्थाहरुलाई

संकेत चित्रमा देखाई कक्षाकोठामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

२. घरका अबिभावक तथा शिक्षकहरुलाई संगठन र यस्को महत्वबारे सोधखोज गरी टिपोट गरेर संगठनको परिचय, महत्वबारे कक्षाका साथीहरुलाई बताउनुहोस् ।

३. गाउँमा बिद्यमान कटुवाल, बालीघरे, कमैया प्रथाको बारेमा अग्रजहरुलाई सोध्नुहोस् । ती प्रथाका राम्रा र नराम्रा पक्ष केलाउनुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

४. ब्राह्मण तथा क्षेत्री समुदायका संस्कार र संस्कृतिको बारेमा सोधखोज गर्नुहोस् । उक्त समुदायको संस्कार र संस्कृतिमा भएका असल अभ्यास तथा सुधारका पक्षलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गरेर कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

५ कक्षा ८ का बिद्यार्थीहरुको भेला गरी ५ सदस्यीय अतिरिक्त कार्यक्रम सञ्चालन टिम गठन गर्नुहोस् । टिमको सकृयतामा गढवाका पर्यटकीय स्थलको संरक्षणमा बिद्यार्थीको दायित्व शीर्षकमा कक्षाका साथीहरुको बीचमा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुहोस् ।

८. अतिरिक्त क्रियाकलाप अन्तर्गत कक्षा ८ का बिद्यार्थीहरुको अगुवाईमा गढवा क्षेत्रमा हुनेगरेका बिपदका घटना र यस्को रोकथामका लागि गर्नुपर्ने कामका बारेमा बक्तृत्वकला कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुहोस् ।

९. हरित विद्यालय निर्माणको लागि हरियाली क्लव वा इको क्लबको गठन गर्नुहोस् । क्लवको अगुवाईमा हरेक हप्ता बिद्यालयको हरियाली प्रबर्धनका लागि के गर्न सकिन्छ शिक्षकहरुसंग सल्लाह गरी अतिरिक्त क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्नुहोस ।

५. सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

५.१ कक्षा १-३ मा सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

आधारभूत तहअन्तर्गत कक्षा १-३ को पाठ्यक्रम समग्रमा बहुविषयक ढाँचामा विकास भएको छ । यसअन्तर्गत चारवटा विषयहरू पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले विकास गरेको छ भने एउटा विषय (स्थानीय विषय वा मातृभाषा) को पाठ्यक्रम विकास गर्ने जिम्मा स्थानीय सरकारलाई छ । तसर्थ बहुविषयक ढाँचामा आधारित भई स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम विकास गरिएकोले शिक्षण सिकाइ सहजीकरण गर्दासमेत अन्य विषयसँग मिल्दाजुल्दा विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धिलाई सँगसँगै सहजीकरण गर्ने र नमिल्दा विषयवस्तुलाई निश्चित क्रममा राखेर सरलदेखि जटिलताको आधारमा सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । निश्चित विषयक्षेत्रमा आधारित बहुविषयगत एकीकरणले सिकाइलाई अन्तरसम्बन्धित र बढी सान्दर्भिक बनाउन सहयोग पुऱ्याउँछ ।

एकीकृत ढाँचामा सिकाइ सहजीकरण गर्दा सिकाइको योजना निर्माणका लागि विषयगत

सक्षमता र समग्र पाठ्यक्रम संरचनाको अध्ययन गरी तिनको अन्तरसम्बन्ध पहिचान गर्नुपर्छ । बहुविषयक विषय क्षेत्रमा आधारित भई हाम्रो सेरोफेरो, गणित, नेपाली, अङ्ग्रेजी र स्थानीय विषय क्षेत्रमा सिकाइ योजना निर्माण गर्दा विषयवस्तुलाई दैनिक जीवनसँग अधिकतम् सम्बन्ध कायम हुने गरी निर्धारित विषय क्षेत्रको वरिपरि आ-आफ्नो विषय क्षेत्रगत अवधारणा तथा सिपहरू हासिल गराई निर्धारित सिकाइ उपलब्धि प्राप्त हुने व्यवस्था मिलाउनुपर्छ । यसको लागि छनोट गरिएका विधि, प्रक्रिया तथा क्रियाकलापले विद्यार्थीलाई सक्रिय बनाउने, सबैलाई सहभागी बनाउने, गरेर तथा छोएर वा चलाएर सिक्ने र सिर्जनात्मकताको अभिवृद्धि हुने अवसर प्रदान गर्नुपर्छ । सिकाइ क्रियाकलापले विद्यार्थीहरूमा उमेर र आवश्यकताअनुसार प्रयोग, सिकाइ, रचनात्मक तथा समालोचनात्मक सोचाइ, निर्णय तथा समस्या समाधान जस्ता सोचाइ सिप, स्वव्यवस्थापन, आत्मबल, अनुशासन, जिम्मेवारी अनुकूलता जस्ता वैयक्तिक सिप, सञ्चार, सहकार्य, सहानुभूति जस्ता अन्तरवैयक्तिक सिप, विभिन्न किसिमका बहुसाक्षरता सिप र नागरिक दायित्वसम्बन्धी विभिन्न किसिमका नागरिक सिप प्राप्तिलाई सहयोग गर्नुपर्छ ।

विद्यार्थीहरूको भाषिक तथा सामाजिक पृष्ठभूमि, सिकाइका लागि विभिन्न किसिमको अपाङ्गताको अवस्था इत्यादिलाई विचार गरी विविधताको व्यवस्थापन गर्ने र सबैलाई समावेश गर्ने गरी शिक्षण सिकाइको योजना निर्माण गरी सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । विद्यार्थीको सिकाइको मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गका रूपमा समावेश गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका लागि निरन्तर पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने माध्यमका रूपमा विकास गर्नुपर्दछ । न्यूनतम सिकाइ सुनिश्चित गरी प्रत्येक विद्यार्थीलाई उच्चस्तरको सिकाइ सक्षमता प्राप्त गरी क्रमशः माथिल्लोस्तरको सिकाइ गर्नसक्ने बनाउन सहयोग गर्नुपर्छ । यथाशक्य कक्षा शिक्षणको प्रबन्ध गर्नुपर्दछ । एकभन्दा बढी शिक्षकले एउटै कक्षामा विभिन्न समयमा शिक्षण गर्ने गरिए पनि समूहमा छलफल गरी बहुविषयक शिक्षण योजना तयार गर्ने र सोहीबमोजिम सिकाइ सहजीकरण गर्ने प्रबन्ध मिलाउनुपर्छ । कक्षामा प्रयोग गरिने भाषाको कारण बालबालिकालाई सिकाइ क्रियाकलापमा सरिक हुन र सिक्न बाधा नहुने अवस्था सिर्जना गर्नुपर्छ । यसका लागि कक्षामा यथासक्य मातृभाषा वा बहुभाषा प्रयोग गर्ने, घरपरिवार तथा समुदायमा बोलिने भाषामा सञ्चार हुनसक्ने प्रबन्ध गर्नुपर्छ । स्थानीय विषयको सिकाइ गर्दा सामान्यतया निम्न विधि र तरिका प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

(अ) छलफल र प्रश्नोत्तर (आ) प्रदर्शन (इ) सहभागिता (ई) अबलोकन भ्रमण (उ) कथा कथन एवम् गीत संगीत (उ) परियोजना कार्य (ए) अभिभावकीय संलग्नता (ऐ) अभिनय, भूमिका

निर्वाह तथा नाटकीकरण (ओ) अनुसन्धान तथा खोज (औ) खेल विधि (अं) प्रयोगात्मक विधि (अ:) प्रबिधियुक्त कक्षा विधि आदि ।

अन्य सान्दर्भिक सिकाई सहजीकरण विधिहरु

आगमन तथा निगमन विधि, निर्माणात्मक तथा सहयोगात्मक कक्षा शिक्षण विधि, उदाहरण प्रयोग विधि, भ्रमण विधि आदि सान्दर्भिक विधिहरुलाई बिषयबस्तुको प्रकृति, अपेक्षित सिकाई उपलब्धि, समय, सन्दर्भ र परिवेसको आधारमा सिकाई सहजीकरण गर्न सकिन्छ । सिकाइ सहजीकरणको छनौट र प्रयोग गर्नुको मुख्य उदेश्य भनेको सिकारुले निर्दिष्ट सिकाइ उपलब्धि प्राप्त गरुन् भन्ने नै हो ।

५.२ कक्षा ४-८ मा सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

स्थानीय विषयको पाठ्यक्रममा समावेश विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धि सहज र सरल तरीकाले विद्यार्थीहरूमा हासिल गराउन उपयुक्त सिकाइ वातावरणको सिर्जना गरी शिक्षक, विद्यार्थी र विषयवस्तुबीच सक्रिय अन्तरक्रिया गर्ने विधि वा प्रक्रिया अवलम्बन गर्नुपर्छ । सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया विद्यार्थी केन्द्रित, सान्दर्भिक र सिकाइका निम्ति सहयोगी हुनुपर्छ । यो योजनाबद्ध र सिकाइ उपलब्धि उन्मुख वा प्रतिफल केन्द्रित हुनुपर्छ । सहजीकरण प्रक्रिया विद्यार्थीलाई उत्प्रेरित गर्ने, सक्रिय बनाउने र रूचि जगाउने पनि हुनुपर्छ । यस प्रक्रियामा विद्यार्थी सक्रिय भई सिकाइ क्रियाकलापमा संलग्न हुने र आवश्यकताअनुसार पृष्ठपोषण प्राप्त गरी सिकाइमा सुधार गर्नसक्ने अवसर हुनुपर्दछ । यो प्रक्रिया सिकारू र सिकाइका विविधतालाई सम्मान गर्ने र सबैलाई समावेश गर्ने समावेशी सिद्धान्तमा आधारित पनि हुनुपर्छ ।

एउटै प्रकारको सिकाइ सहजीकरण विधि सधैं र सबैतिर उपयुक्त हुन नसक्ने भएकाले एउटै विषयवस्तु सिकाइका लागि पनि विविध विधि अपनाउन सकिन्छ । त्यसैले शिक्षण विधिको छनोट गर्दा सकभर विविधता कायम गर्नुपर्छ । सिकाइ सहजीकरण विधिको चयन गर्दा मुख्य रूपमा विद्यार्थीको पूर्व ज्ञान, रुचि, क्षमता, चाहना, उनीहरूको तहगत स्तर, विषयवस्तुको स्वरूपलगायत उपलब्ध हुन सक्ने स्रोतसाधन, वातावरणीय अवस्था, शिक्षकको रूचि तथा तयारी इत्यादिलाई विचार गर्नुपर्दछ ।

आधारभूत शिक्षाअन्तर्गत कक्षा ४-८ को यो पाठ्यक्रमा समावेश गरिएका विषयवस्तुहरू प्रयोगात्मक प्रकृतिका भएकोले यसको सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया परम्परागत पद्धतिभन्दा फरक हुनुपर्छ । सिकाइ सहजीकरण गर्दा विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा जोड दिई कक्षालाई जीवन्त बनाउन र विद्यार्थीलाई क्रियाशील बनाउन शिक्षकले सहजकर्ताको

भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने छ । विद्यार्थी केन्द्रित सिकाइ क्रियाकलापबाट सिकाइ प्रभावकारी हुने, विषयवस्तुलाई दैनिक जीवनका हरेक घटनक्रमलाई बालबालिकाले व्यवहार कुशल तथा जीवनोपयोगी सिप आर्जन गर्न सक्ने र उनीहरूमा रहेको प्रतिभा प्रष्फुटन सहज हुने भएकाले सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा विद्यार्थी केन्द्रित र बालमैत्री शिक्षण विधि अपनाउनुपर्ने छ । स्थानीय विषयको पाठ्यक्रमका विषयवस्तुहरू स्थानीय ज्ञान, सीपको विकास गरी आवश्यकतानुसार घर, विद्यालय, समुदायमा प्रयोग गर्ने खालका भएकोले सैद्धान्तिकभन्दा गरेर सिक्ने प्रक्रियाबाट सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । यस विषयको सिकाइ सहजीकरण गर्दा निम्न विधि र तरीकाहरू प्रयोग गर्न सकिन्छ । :

शिक्षण विधि

(अ) प्रयोगात्मक विधि (आ) अवलोकन विधि (इ) छलफल विधि (ई) समस्या समाधान विधि

(उ) प्रदर्शन विधि

(ऊ) क्षेत्र भ्रमण विधि (ऋ) प्रश्नोत्तर विधि (ए) घटना अध्ययन विधि शिक्षण तरीका तथा रणनीति

(अ) मस्तिष्क मन्थन (आ) ग्यालरी हिडाइ (इ) सोच्ने जोडी बनाउने अनुभव आदानप्रदान गर्ने

(ई) केडब्लुएल चार्ट

(उ) टी र एम चार्ट (ऊ) ग्राफिटी (ऋ) जिग्स (ए) घटना परस्पर शिक्षण

६. विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली

शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाकै एउटा अङ्गका रूपमा विद्यार्थीको नियमित रूपमा विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको लेखाजोखा गरी विद्यार्थीको सिकाइमा निरन्तर सुधार गरी न्यूनतम सिकाइस्तर प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्ने पक्षलाई यस मुल्याङ्कन प्रणालीले जोड दिएको छ ।

यस प्रकारको मूल्याङ्कनले विद्यार्थीलाई न्यूनतम सिकाइस्तर प्राप्तिका साथै उनीहरूलाई सिकाइमा निरन्तर प्रगति गर्ने अवसर सिर्जना गर्न सहयोग गर्दछ । स्थानीय विषयमा राखिएका विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धि पूरा गराउनको लागि कक्षा कोठाको शिक्षण सिकाइको क्रममा गरिने लेखाजोखाको साथै विद्यार्थीहरूलाई आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रमा अवलोकन, क्षेत्र भ्रमण, परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्यमा समेत संलग्न गराई सोही बमोजिम विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको यकिन र आवश्यकता अनुसार सहजीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ ।

यस्तो मूल्याङ्कनलाई मूलतः सिकाइका लागि मूल्याङ्कन अर्थात् निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका रूपमा प्रयोग गरिनु पर्दछ । निर्माणात्मक प्रयोजनका लागि सञ्चालन गरिने यस्तो मूल्याङ्कनका

लागि विद्यार्थीले के सिक्ने हो भन्ने कुरा निर्धारण गर्नुपर्दछ अर्थात् अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि तय गर्नुपर्दछ । विद्यार्थीले के सिक्ने भन्ने कुराको निर्धारण गरेपछि विद्यार्थीको सिकाइको वर्तमान अवस्था वा निश्चित सिकाइ क्रियाकलाप पछिको विद्यार्थीको सिकाइ अवस्था वा स्तर के कस्तो छ भनी विभिन्न साधन तथा माध्यम प्रयोग गरी पत्ता लगाउनुपर्छ । यसरी विद्यार्थीको वर्तमान सिकाइ अवस्था पहिचान गरिसकेपछि सिकाइको निर्धारित लक्ष्यमा कसरी पुग्ने भन्ने मार्ग तय गर्नुपर्दछ । यसरी विद्यार्थीको अपेक्षित सिकाइ स्तर तय गर्ने, सिकाइको वर्तमान अवस्था वा स्तर पत्ता लगाउने र कसरी अपेक्षित सिकाइस्तर प्राप्त गर्ने भनी तय गर्ने कार्यका लागि विद्यार्थीको निर्माणात्मक मूल्याङ्कन गरिन्छ ।

६.१ कक्षा १-३ मा विद्यार्थी मूल्याङ्कन

कक्षा १-३ मा गरिने विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई सिकाइ प्रक्रियाकै अभिन्न अङ्गका रूपमा प्रयोग गर्नुपर्दछ । यस्तो मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि तथा कमजोरीको निरन्तर लेखाजोखा गरी सिकाइ सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्नु हो । यस्तो पृष्ठपोषण दिने कार्य दुई चरणमा गर्नुपर्छ । पहिलो चरणअन्तर्गत नियमित सिकाइ सहजीकरण पश्चात् मूल्याङ्कन गर्ने र विद्यार्थीको सिकाइको अवस्थाको लेखाजोखा गर्ने तथा दोस्रो चरणमा सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको अवस्थाको आधारमा अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न नसकेका विद्यार्थीका कठिनाइका क्षेत्र पत्ता लगाई सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुका साथै पटकपटकका सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलापबाट पनि सिकाइ सुधार हुन नसकेका विद्यार्थीहरूका लागि उपचारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप तर्जुमा गरी सिकाइमा सुधार गर्नुपर्दछ । कक्षाकोठामा आधारित निर्माणात्मक मूल्याङ्कनले प्रत्येक विद्यार्थीलाई न्यूनतम सिकाइस्तर प्राप्त गर्ने सुनिश्चितता गरी माथिल्लो सिकाइस्तर प्राप्त गर्न सहयोग गर्नुपर्दछ । यसबाट विद्यार्थीहरूको कक्षा दोहऱ्याउने क्रमलाई न्यून गरी शैक्षिक क्षति घटाउन सहयोग पुग्नाका साथै न्यूनतम स्तरको सिकाइ सुनिश्चित भई थप सिकाइका लागि अवसर सिर्जना हुने छ ।

(अ) मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया

कक्षा १-३ मा निश्चित समयावधिमा विद्यार्थीको सिकाइको लेखाजोखा गर्ने नभई निरन्तर, नियमित तथा कक्षा क्रियाकलापको अङ्गका रूपमा प्रयोग गर्नुपर्दछ । कक्षाकोठामा सिकाइ क्रियाकलापको योजना तथा सञ्चालन निर्धारित सिकाइ उपलब्धि तथा तिनको विस्तृतीकरणका आधारमा ती सिकाइ उपलब्धि प्राप्त गर्नसक्ने किसिमले गर्नुपर्दछ । विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा पनि ती सिकाइ उपलब्धि विद्यार्थीले के कति हासिल गर्न सके भन्ने लेखाजोखा गर्न सकिने

प्रक्रिया र साधन प्रयोग गर्नुपर्छ । यस्तो मूल्याङ्कन सिकाइ क्रियाकलापकै अभिन्न अङ्गका रूपमा नियमित रूपमा सञ्चालन गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका लागि निरन्तर पृष्ठपोषण प्रदान गर्नुपर्दछ ।

कक्षा १-३ का प्रत्येक विद्यार्थीको व्यक्तिगत फाइल व्यवस्थित गरी राखिनुपर्छ । व्यक्तिगत फाइललाई विद्यार्थीको कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य, उपलब्धि परीक्षा, विद्यार्थीमा आएको व्यावहारिक परिवर्तनको अवलोकन, हाजिरी आदिका माध्यमले अद्यावधिक गर्नुपर्छ । विद्यालयमा पठनपाठन भएका विषयवस्तु र विद्यार्थीको उपलब्धिका बारेमा प्रत्येक बिषय क्षेत्रको पठनपाठन पश्चात, विषय क्षेत्रको अध्ययन पूरा गरेपछि अभिभावकलाई जानकारी पठाउने व्यवस्था गरी व्यक्तिगत फाइलमा त्यसको अभिलेख उल्लेख गर्नुपर्ने छ । यस तहमा गृहकार्यलाई अनिवार्य नगरी कक्षा कार्य, परियोजना कार्य तथा प्रयोगात्मक कार्यलाई नै बढी जोड दिने भए पनि आवश्यक भए केही गृहकार्य पनि दिन सकिने छ तर दैनिक र एकै दिनमा विभिन्न विषयक्षेत्रमा गृहकार्य दिनु भने उपयुक्त हुँदैन । विद्यार्थीको मूल्याङ्कनमा यथाशक्य वास्तविक कार्यको सही तरीकाले मूल्यांकन गर्ने साधन समावेश गर्नु उपयुक्त हुने छ ।

(आ) मूल्याङ्कनका तरीका र साधन

परीक्षण गरिने सिकाइ उपलब्धि तथा विषयवस्तुको स्वरूप, विद्यार्थीको उमेर तथा रुचि, उपलब्ध स्रोत तथा साधन, कक्षामा भएका विद्यार्थी सङ्ख्या, शिक्षकको क्षमता तथा रुचि जस्ता पक्ष विचार गरेर मूल्याङ्कनका तरीका र साधनको छनोट तथा विकास गर्नुपर्छ । मूल्याङ्कनका विभिन्न तरीका तथा साधन हुन्छन् । विद्यार्थी मूल्याङ्कनका लागि प्रयोग गर्न सकिने कार्य तथा साधनहरूबाट प्राप्त सूचनालाई निश्चित स्वरूपमा अभिलेखीकरण गरिनुपर्दछ । कक्षाकार्य, व्यवहार परिवर्तन, सिर्जनात्मक कार्य, कक्षा सहभागिता तथा विद्यार्थीका कार्यको प्रदर्शनको परीक्षणको अभिलेखीकरण शिक्षकको अवलोकनको माध्यमबाट गर्न सकिने भएकाले यसका लागि उपयुक्त अवलोकन फाराम तयार गर्नुपर्दछ । यसका लागि विभिन्न प्रकारका रुजु सूची तयार गरी विद्यार्थी परीक्षण तथा मूल्याङ्कन गरिन्छ । विद्यार्थीका कार्य तथा उपलब्धिसहित उनीहरूका विभिन्न विवरण व्यवस्थित तरिकाले राख्ने गरी कार्यसञ्चयिका तयार गरी विद्यार्थीको प्रगति के कति मात्रामा र के कसरी भइरहेको छ, के कस्ता सिकाइ कमीकमजोरी रहेका छन् र ती कमीकमजोरी हटाई सिकाइमा सुधार के कसरी गर्ने भन्ने कार्यका लागि यसबाट सहयोग पुग्दछ ।

सामान्यतया स्थानीय विषयको पठनपाठनको क्रममा विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे

नगरेको लेखाजोखा गर्नको लागि कक्षा सहभागिता, मौखिक कार्य, लिखित कार्य, परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्य, कार्यसम्पादन तथा प्रदर्शन, सहपाठी तथा स्वमूल्याङ्कन, अभिभावक प्रतिक्रिया, कुराकानी तथा छलफल जस्ता तरीका अवलम्बन गर्न सकिन्छ । यसको लागि अवलोकन फाराम, रुजु सूची, श्रेणीमापन, रुब्रिक्स, मौखिक प्रश्न जस्ता मूल्याङ्कनका साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

(इ) विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिस्तर र त्यसको सामान्य व्याख्या

उपलब्धिस्तर	**मापन**	**उपलब्धिस्तरको सामान्य व्याख्या**
कमजोर (Below basic)	१	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसकेको, सबैजसो सिकाइ उपलब्धिका लागि सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
सामान्य (Basic)	२	मुख्य सिकाइ उपलब्धि आंशिक रूपमा हासिल गरेको तर सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
राम्रो (Profcient)	३	मुख्य सिकाइ उपलब्धि धेरै जसो हासिल गरेको र सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
उच्च (Advanced)	४	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको साथै माथिल्लो स्तरको उपलब्धि हासिल गरेको

पहिलो चरणमा नियमित सिकाइ क्रियाकलापका रूपमा विद्यार्थीको सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गर्नुपर्दछ । मूल्याङ्कनको दोस्रो चरणमा कुनै सिकाइ उपलब्धि हासिल भयो वा भएन भनी उल्लेखित तरीका तथा साधनमध्ये उपयुक्त साधनहरू प्रयोग गरी विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गरी सिकाइस्तर अभिलेखीकरण गर्नुपर्दछ । यसरी अभिलेखित सिकाइस्तर १ वा २ मात्र भएमा सुधारात्मक सिकाइको योजना निर्माण गरी उपलब्धिस्तर ४ पु¥याउने प्रयास गर्नुपर्दछ । उपलब्धिस्तर ३ प्राप्त गरेको विद्यार्थीलाई समेत ४ पु¥याउन सहयोग गर्नुपर्छ । पटक पटकको प्रयासबाट पनि कुनै विद्यार्थीको उपलब्धिस्तरमा सुधार हुन नसकेमा यसको कारण खोजी गरी उपचारात्मक सिकाइको योजना बनाउनुपर्दछ भने अन्यलाई अग्रिम सिकाइमा सरिक गराउनुपर्दछ । सुधारात्मक सिकाइ पछि पुनः विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गरी उपलब्धिस्तर निर्धारण गरेर पुनःअभिलेखीकरण गर्नुपर्छ । निश्चित सिकाइ क्षेत्रका सिकाइ उपलब्धिको सिकाइ परीक्षणपश्चात् सो सिकाइ क्षेत्रको औसत सिकाइ उपलब्धिसमेत गणना गरी विद्यार्थी र अभिभावकसँग छलफल गरी विद्यार्थीका सबलता तथा सुधारका क्षेत्र एवम् उपाय पहिचान गर्नुपर्छ ।

यही क्रममा सबै विषय क्षेत्रको सिकाइपश्चात् सबै सिकाइ उपलब्धिको परीक्षण गरी प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइस्तर सहित विषय क्षेत्रगत औसत सिकाइ उपलब्धि निकाल्न सकिन्छ । त्यसैगरी मुख्य व्यवहार कुशल सिपमा विद्यार्थीको उपलब्धिस्तर पनि

अभिलेखित गर्न सकिन्छ । यसरी तयार गरिएको अभिलेख नै विद्यार्थीको वार्षिक उपलब्धिको प्रतिवेदन हुने छ । विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको यस्तो अभिलेख तथा प्रतिवेदनको प्रयोग शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक तथा विद्यालयले विद्यार्थीको सिकाइस्तरको सुनिश्चिता गर्ने, सिकाइ सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्न र भावी सिकाइका लागि योजनाका लागि गरिन्छ । विभिन्न किसिमका अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि उल्लेखित मूल्याङ्कनका तरिका तथा साधनमध्ये कतिपय उपयोगी नहुन पनि सक्दछन् भने कतिपय तरिका तथा साधनहरूको प्रयोगमा भिन्नता ल्याउनुपर्ने हुन सक्दछ । शिक्षकले आफ्नो कक्षाकोठामा भएका विद्यार्थीको अपाङ्गताको किसिम तथा स्वरूपअनुरूप प्रयोग गर्न सकिने मूल्याङ्कनका वैकल्पिक तरिका तथा साधनको तयारी गरी उपयुक्त तरीका तथा साधन प्रयोग गर्नुपर्छ । मूल्याङ्कनका कुनै साधन उपयुक्त नभएकै आधारमा कुनै पनि विद्यार्थीलाई सिकाइको मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण प्राप्त गर्ने अवसरबाट वञ्चित नहुने गरी शिक्षकले वैकल्पिक तरिकाहरूको खोजी तथा तयारी गर्नुपर्दछ ।

(ई) उपलब्धि प्रतिशत निकाल्ने विधि तथा प्रक्रिया

सामान्यतया प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि मापनपछि नतिजा विद्यार्थीलाई जानकारी गराउने, किन यस्तो भयो छलफल गर्ने, विद्यार्थीलाई स्वप्रत्यावर्तनको अवसर दिने र सुधारका उपाय तय गर्नुपर्दछ भने प्रत्येक विषय क्षेत्र वा थिमको सिकाइपश्चात् प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि र औसत उपलब्धिसहित अभिभावक तथा शिक्षकले छलफल गरी सिकाइ सुधार तथा भावी सिकाइका योजना तय गर्नुपर्छ । प्रत्येक थिमको सिकाइपछि अभिभावकसँग छलफल गर्नु विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका दृष्टिले उपयुक्त भए पनि छोटोछोटो समयको अन्तरालमा अभिभावसँग छलफल सबैका लागि सम्भव नहुन सक्ने कुरालाई विचार गरेर तीनदेखि चार महिनाको अन्तरालमा सो अवधिको सिकाइ भएका थिमको मूल्याङ्कन नतिजासहित विद्यार्थीको सिकाइ प्रगति तथा कठिनाइका विषयमा अभिभावकसँग छलफल गरी आवश्यकतानुसार सिकाइ सुधारका उपाय पहिचान गर्न सकिन्छ । नतिजा र सिकाइ सुधार तथा भावी सिकाइ योजना तय गर्दा सम्बन्धित विद्यार्थी सबल पक्ष, रुचि र कठिनाइलाई ध्यान दिनुपर्छ । यसका लागि यस प्रक्रियामा विद्यार्थीलाई पनि सहभागी गराउनुपर्छ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कनको कार्यसञ्चयीका अभिलेख व्यवस्थापन

१. विषयक्षेत्रगत रूपमा प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयीका फाइलमा निम्नअनुसार व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ

- प्रत्येक विषयक्षेत्रको मूल्याङ्कन अभिलेख विद्यार्थीको कार्यसञ्चयीका फाइलमा सिलसिलाबद्ध गरी राख्नुपर्छ ।

- कार्यसञ्चयीका फाइलमा विद्यार्थीको व्यक्तिगत, पारिवारिक तथा स्वास्थ्यसम्बन्धी विवरण, कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, उपलब्धि प्रतिशतका अभिलेख, हाजिरी विवरण, विद्यार्थीको प्रगति स्पष्ट हुने सहयोग पुग्ने खालमा विद्यार्थीका नमूना कार्य तथा सिर्जना समयबद्धरूपमा सिलसिला मिलाई राख्नुपर्छ । यसमा जुनसुकै कार्य समावेश नगरी उपलब्धिस्तर झल्काउने प्रतिनिधि कार्यमात्र समावेश गर्नुपर्छ । यसमा यति नै कार्य समावेश गर्नुपर्छ भन्नु उपयुक्त नभए पनि विषयवस्तुको प्रत्येक बिषय क्षेत्रबाट २ देखि ३ कार्य तथा समग्रमा विषय क्षेत्रगत रूपमा गरिने पाँच वटासम्म सिर्जनात्मक कार्य समावेश गर्नु उपयुक्त हुनसक्छ ।
- कार्यसञ्चयीका फाइलमा समावेश गरिएका कार्य/अभिलेखको समयबद्ध सूची भित्री आवरण पृष्ठमा राखिनुपर्छ ।
- प्रत्येक विद्यार्थीको कक्षा १ मा तयार गरिएको कार्यसञ्चयिका फाइललाई नै कक्षा ३ सम्म निरन्तर गर्नुपर्छ । शिक्षक परिवर्तन भएमा फाइल हस्तान्तरण गर्नुपर्छ ।

२. विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिकालाई निम्नानुसार प्रयोग सकिन्छ

- शिक्षकले विद्यार्थीको सिकाइ प्रगतिको अनुगमन गर्न, सिकाइ योजना तथा सिकाइ सुधारको योजना बनाउन
- विद्यार्थीले आफ्नो कार्य तथा सिकाइ प्रगति एवम् कमजोरीको जानकारी प्राप्त गरी सिकाइ सुधारमा लाग्न र आफ्नो कार्य तथा उपलब्धिबारे आत्मविश्वास पैदा गर्न एवम् थप कार्य तथा उपलब्धिका लागि प्रोत्साहित हुन
- अभिभावकले विद्यार्थीले कार्य तथा सिकाइ प्रगति तथा कमजोरीको जानकारी प्राप्त गरी सिकाइ सुधारमा सहयोग गर्न
- विद्यालयले विद्यार्थीको सिकाइको प्रमाणका रूपमा लिई अग्रीम सिकाइ अवसर प्रदान गर्न, सबै विद्यार्थीलाई प्रोत्साहन गर्न, शिक्षक विकास तथा प्रोत्साहन कार्यको योजना गर्न र जवाफदेहिता व्यक्त गर्न
- विद्यालय व्यवस्थापनले विद्यालय समुदाय सुधार गरी सिकाइ वातावरण सुधाार गर्न

विषय क्षेत्रगत रूपमा मूल्याङ्कन गर्ने तरीका तथा अभिलेख फाराम

१. मुख्य सिकाइ उपलब्धिलाई विद्यार्थीको सिकाइ स्तरअनुसार १ देखि ४ सम्म रेटिङ गर्नुपर्छ ।

२. हरेक मुख्य सिकाइ उपलब्धिको हासिल भयो वा भएन भनी यकिन गनुपर्छ । यसका लागि एउटा सिकाइ उपलब्धि परीक्षण गर्न एकभन्दम बढी मूल्याङ्कन साधन आवश्यक हुन पनि सक्दछ भने कतिपय अवस्थामा एउटै साधन वा एकैपटकको परीक्षणबाट एकभन्दा बढी सिकाइ उपलब्धि पनि परीक्षण गर्न सकिने कुरालाई शिक्षकले विचार गर्नुपर्दछ ।

३. सबै विद्यार्थीले न्यूनतम सिकाइस्तर प्राप्त गरी माथिल्लोस्तरको सिकाइको अवसर प्रदान गर्न मूल्याङ्कनले सहयोग गर्नुपर्दछ । यसका लागि नियमित सिकाइ प्रक्रियापछि गरिएको मूल्याङ्कनमा कुनै सिकाइ उपलब्धिमा १ वा २ स्तर मात्र हासिल गर्न सकेमा सुधारात्मक सिकाइ गरी उपलब्धि वृद्धिको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । यसका लागि सुधारात्मक सिकाइपश्चात् विद्यार्थीको पुनः मूल्याङ्कन गरी फाराममा उल्लेख भएअनुसार अभिलेखित गनुपर्छ ।

४. सामान्यतया सबै (प्रत्येक) विद्यार्थीको सिकाइस्तर न्यूनतम ४ पुऱ्याउने गरी सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्दछ । तसर्थ कुनै पनि विद्यार्थीलाई सिकाइस्तर १, २ वा ३ मै छाड्न भने हुँदैन । कुनै विद्यार्थी पटकपटकको सुधारात्मक सिकाइबाट पनि सिकाइस्तर १ तथा २ भन्दा माथि जान सकेन भने त्यसका कारण पहिचान गरी सुधारका उपाय पहिचान गर्ने र सिकाइ सुधार गर्ने प्रयोजनका लागि उपचारात्मक शिक्षण सिकाइ आवश्यक हुनसक्छ । उपलब्धिस्तर ३ प्राप्त गर्ने विद्यार्थीलाई पनि मुख्य तथा माथिल्लो उपलब्धि हासिल गर्ने अवसर प्रदान गरिनुपर्दछ । शिक्षण सिकाइका क्रममा उपलब्धिस्तर ४ पुऱ्याउनु अपेक्षित छ ।

५. विषय क्षेत्र अन्तर्गतका सिकाइ उपलब्धिको अङ्कन गरिसकेपछि विषयक्षेत्रको समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्नअनुसार निकाल्नुपर्छ ।

क्षेत्रगत उपलब्धि प्रतिशत = उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड/४ x मूल्याङ्कन गरिएको सिकाइ उपलब्धिहरुको संख्या x १००

उपलब्धि प्रतिशतलाई अक्षराङ्कनसँग मिलान गरी निम्नअनुसार प्रस्तुत गर्नुपर्ने छ :

उपलब्धि प्रतिशत	अक्षरमा उपलब्धिस्तर	उपलब्धिस्तरको व्याख्या
३० भन्दा कम	E	ज्यादै कमजोर
३० र सो भन्दा माथि ४५ भन्दा कम	D	कमजोर
४५ र सो भन्दा माथि ६० भन्दा कम	C	सामान्य
६० र सो भन्दा माथि ७५ भन्दा कम	B	राम्रो
७५ र सो भन्दा माथि ९० भन्दा कम	A	उच्च
९० र सो भन्दा माथि	A+	उत्कृष्ट

६. कक्षाको अन्तमा सबै सिकाइ उपलब्धिमा प्राप्त उपलब्धिस्तरको अङ्कका आधारमा विद्यार्थीको विषय क्षेत्रगत समग्र उपलब्धिस्तर निर्धारण गर्न सकिन्छ । विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्नअनुसार निकाल्नुपर्छ ।

विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत = उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड/४ x मूल्याङ्कन गरिएको सिकाइ उपलब्धिहरुको संख्या x १००

अनुसूची- १

स्थानीय विषयको क्षेत्रगत उपलब्धि विवरण

बिद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम

विद्यार्थी मूल्याङ्कन मापनका आधार : निम्नलिखित आधारमा विद्यार्थीको सिकाइस्तरको मापन १, २, ३ वा ४ गरी कक्षा तथा क्षेत्र अनुसार उल्लेखित सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइस्तर मापन गरी आएको उपलब्धिस्तरको अङ्क (१, २, ३ वा ४) चढाउनुहोस् ।

सिकाइ उपलब्धि मापन गर्दा प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा हासिल गरेको स्तर यकिन गरी १, २, ३ वा ४ मध्ये कुन स्तर छ त्यसलाई अङ्कन महलमा चढाउनुहोस् । फारामको कैफियत महलमा उल्लेखित बाहेक अन्य साधन तथा तरिका प्रयोग गरेको भए उल्लेख गर्नुहोस् ।

यो अभिलेख फाराममा मूल्याङ्कन नतिजाका आधारमा प्रत्येक विद्यार्थीको अलग अलग भरी विद्यार्थीको व्यक्तिगत फाइलमा व्यवस्थित गरेर राखी आवश्यकतानुसार विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गर्ने कार्यमा प्रयोग गर्नुपर्छ । प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा चार वटा सूचक निर्धारण गरिएको हुनाले पूरा गरेको सूचक अनुसारको अङ्क प्रदान गर्नुपर्छ । क्षेत्रगत रूपमा दिइएका प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको लेखाजोखा मूल्याङ्कनका लागि अवलोकन, मौखिक प्रश्नोत्तर, लिखित कार्य, कक्षा कार्य, गृह कार्य, छोटा कक्षा परीक्षा, परियोजना कार्य मध्ये कुनै वा अन्य कुनै उपयुक्त साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ । तपसिलका फाराममा केही सम्भाव्य साधनमात्र उल्लेख गरिएका छन् ।

यी बाहेक कुन साधनद्वारा मूल्याङ्कन गरिएको हो ती साधनलाई फाराममा उल्लेख गर्नुपर्छ । विद्यार्थीको मूल्याङ्कन दुई चरणमा गर्नुपर्छ । नियमित सिकाइ पश्चात र थप सहायता पश्चात । नियमित सिकाइ पश्चात कुनै विद्यार्थीको कुनै सिकाइ उपलब्धिमा १, २ वा ३ आएमा थप सहयोग गर्नुपर्ने हुन्छ र थप सहायता पश्चात् पुनः मूल्याङ्कन गरी प्राप्त उपलब्धिको अभिलेखीकरण गर्नुपर्छ । यसको लागि प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको उपलब्धिस्तरको सही मापन गर्न रुब्रिक्स बनाउन सकिन्छ ।

उदाहरणको लागि यहाँ पहिलो बिषय क्षेत्र हाम्रो गढवाको सिकाइ उपलब्धि १ लाई चार वटा निम्न लिखित सूचक बनाएइको छ :

कक्षा : १ विषय : स्थानीय अध्ययन विद्यार्थीको नाम : रोल नम्वर :

सिकाइ उपलब्धि	**सूचक**			
आफ्नो परिवारका सदस्य तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम भन्न	आफ्नो परिवारका सबै सदस्यको नाम भन्न सकेमा तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम भन्न सकेमा	आफ्नो परिवारका धेरै जसो सदस्यको नाम भन्न सकेमा तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम भन्न सकेमा	आफ्नो परिवारका केही सदस्यको नाम मात्र बताउन सकेको तथा आफु बसेको गाउँटोलको नाम भन्न सकेमा	आफ्नो परिवारका केही सदस्यको नाम भन्न सकेमा तर आफू बसेको गाउँटोलको नाम भन्न नसकेमा
सिकाइ उपलब्धिको स्तर	४	३	२	१

१. हाम्रो गढवा

सिकाइ उपलब्धि	**मूल्याङ्कनका सम्भाव्य साधन**	**नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन**		**थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन**	
		मिति	अंकन	मिति	अंकन
१. आफ्नो परिवारका सदस्य तथा आफ्नो टोल, गाउँको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
२. आफ्नो गाउँटोलको रहेका घुम्न लायक ठाउँहरुको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
३. आफ्ना गाउँ वरपर रहेको नदी, खोला र बाटाको नाम भन्न	अवलोकन				
४. आफू पढ्ने विद्यालय र छिमेकी विद्यालयको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
५. हाम्रो गाउँटोलमा रहेको धार्मिक स्थलको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
६. आफ्नो घर नजिकै रहेका बजारको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
७. आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको नाम भन्न र चिन्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
८. आफूलाई पढाउने गुरु गुरुआमाको नाम भन्न					
९. आफनो टोलका साथीभाईहरुलाई चिनेर नाम भन्न					
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
उपलब्धि प्रतिशत					

कक्षा : १ विषय : स्थानीय अध्ययन विद्यार्थीको नाम : रोल नम्वर :

२. हाम्रा पर्यटकीय क्षेत्रहरु

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनका सम्भाव्य साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अंकन	मिति	अंकन
१. रमणिय ठाउंको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
२. गाँउटोलमा घुम्न लायक स्थानहरूको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
३. आफ्ना गाउँ वरपर घुम्न आउने नयाँ मान्छे पर्यटक हुन भन्ने चिन्न ।	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
४. आफू विद्यालय र छिमेकी विद्यालयको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
५. हाम्रो गाँउटोलमा रहेको धार्मिक स्थलको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
६. आफ्नो घर नजिकै रहेका बजार (किनमेल गर्ने ठाउँ) भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
७. आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको नाम भन्न र चिन्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
उपलब्धि प्रतिशत					

कक्षा : १ विषय : स्थानीय अध्ययन विद्यार्थीको नाम : रोल नम्वर :

३ हाम्रा संस्कार र संस्कृति

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनका सम्भाव्य साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अंकन	मिति	अंकन
१. आफ्नो गाउँटोलमा बसोबास गर्ने जातजातिको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
२. गाउँटोलका जातजाति बिचको सांस्कृतिक भिन्नता भन्न	प्रश्नोत्तर				
३. गाउँटोलमा बोलिने मुख्य भाषा पहिचान गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
४. थारू जातिका पोसाकको नाम भन्न र लगाउने तरिका भन्न	प्रश्नोत्तर				
५. अवधी समुदायले लथाउने पोषाकको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
६. घरमा बनाईने खानाका परिकारको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
७. स्थानीय लोक बाजा पहिचान गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
८. कुनै एक लोकगितमा नृत्य अभ्यास गर्न	अभ्यासात्मक क्रियाकलाप				
९. माघ महिनामा लाग्ने मेलाका नामहरु भन्न	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
उपलब्धि प्रतिशत					

कक्षा : १ विषय : स्थानीय अध्ययन विद्यार्थीको नाम : रोल नम्वर :

४. हाम्रा स्थानीय पेशा, व्यवसाय

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनका सम्भाव्य साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अंकन	मिति	अंकन
१. आफ्नो अभिभावकले गर्ने मुख्य कामको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
२. आफ्नो घरमा वर्षभरि उत्पादन हुने बालीको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
३. कुमाल समुदायले गर्ने पेशाको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
४. घरमा उत्पादन भएका वस्तुहरू बिक्री गर्ने स्थान पहिचान	प्रश्नोत्तर				
५ थारु समुदायले गर्ने सिपयुक्त कामको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
६. माझी समुदायले गर्ने शिपयुक्त कामको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
७. माटोबाट बन्ने कुनै एक बस्तु बनाउने अभ्यास गर्न	अभ्यासात्मक क्रियाकलाप				
८. करेसाबारीमा उत्पादन हुने फलफुलको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
९. पशुपाल व्यबसायका सामान्य परिचय भन्न	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
उपलब्धि प्रतिशत					

कक्षा : १ विषय : स्थानीय अध्ययन विद्यार्थीको नाम : रोल नम्वर :

५. जीवन उपयोगी सिप

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनका सम्भाव्य साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अंकन	मिति	अंकन
१. समूहमा मिलेर बस्न	प्रश्नोत्तर				
२. घर परिवारका सदस्यहरूलाई सामान्य सहयोग गर्न	प्रश्नोत्तर				
३. नम्र व्यबहारसिपको विकास गर्न	अवलोकन				
४. सञ्चार सिपबारे भन्न	प्रश्नोत्तर				
५. अन्तर व्यक्ति सम्वन्धबारे भन्न	प्रश्नोत्तर				
६. छनौट तथा निर्णय सिपको बिकास गर्न	प्रश्नोत्तर				
७. सकारात्मक सोचको बिकास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
८. समस्या पहिचान गर्ने सिपको बिकास गर्न	अभ्यासात्मक क्रियाकलाप				
९. सृजनात्मक कार्यको पहिचान गर्न	अभ्यासात्मक क्रियाकलाप				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
उपलब्धि प्रतिशत					

कक्षा : १ विषय : स्थानीय अध्ययन विद्यार्थीको नाम : रोल नम्वर :

६ सामाजिक संस्था तथा व्यक्ति

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनका सम्भाव्य साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अंकन	मिति	अंकन
१. आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तीको पहिचान गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
२. स्थानीय सामाजिक संस्थाको पहिचान गर्न	अवलोकन				
३. आफ्नो विद्यालयको छोटो परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४. आफ्नो गाउँटोलमा रहेका शैक्षिक संस्थाहरु चिनेर देखाउन	अवलोकन				
५. देउखुरी सामुदायिक पुस्तकालय अबलोकन गर्न	अबलोकन				
६ हाम्रो गाउपालिकाका बर्तमान अध्यक्ष र उपाध्यक्षको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
७. बालक्लव तथा आमासमुहका बारेमा भन्न	प्रश्नोत्तर				
८. नेपाल रेडक्रस सोसाईटीको बारेमा भन्न					
९. सहकारी संस्था भनेको के हो ? भन्न					
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
उपलब्धि प्रतिशत					

कक्षा : १ विषय : स्थानीय अध्ययन विद्यार्थीको नाम : रोल नम्वर :

७. बिपद व्यबस्थापन तथा सुरक्षित बिद्यालय

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनका सम्भाव्य साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अंकन	मिति	अंकन
१. स्थानीयस्तरमा हुनसक्ने विपद पहिचान गर्न (बाढी, आगलागी)	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
२. घर तथा टोलमा बिपत हुन सक्ने समयको अनुमान गर्न	प्रश्नोत्तर				
३. बिपदबाट बच्न गर्न सकिने पुर्व तयारीका बारेमा बताउन	प्रश्नोत्तर				
४. स्थानीय बन क्षेत्रमा पाईने बनस्पतीहरुको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
५. घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षारोपणमा सहयोग गर्न	अवलोकन				
६. घर/ विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग गर्न	अवलोकन				
७. फूलबारी तथा बोटबिरुवाको हेरचाह गर्न	अवलोकन				
८. बनश्रोतको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
९. बिपदमा काम गर्ने संस्थाको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
उपलब्धि प्रतिशत					

कक्षा : १ विषय : स्थानीय अध्ययन विद्यार्थीको नाम : रोल नम्वर :

८. स्वास्थ, सरसफाई, खेल तथा योग

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनका सम्भाव्य साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अंकन	मिति	अंकन
१. शरीरका अङ्गको सरसफाइ गर्न	अवलोकन				
२. व्यक्तिगत सरसफाइको लागि आवश्यक सामग्रीको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
३. सरसफाइ गर्नुपर्ने स्थानको सूची बनाउन	प्रश्नोत्तर				
४. आफ्नो र घरको सरसफाइको गर्नुपर्ने कारण भन्न	प्रश्नोत्तर				
५. स्थानीय खेल पहिचान गर्न र खेल्ने अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र खेलकुद				
६. योगका बारेमा भन्न	प्रश्नोत्तर				
७. केही योगहरुको अभ्यास गर्न	अवलोकन				
८. स्थानीय कुनै एक खेल्ने अभ्यास गर्न	अभ्यासात्मक क्रियाकला				
९. पत्रुखाना जंकफुडले गर्ने हानीबारे बताउन	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
उपलब्धि प्रतिशत					

कक्षा : १ विषय : स्थानीय अध्ययन विद्यार्थीको नाम : रोल नम्वर :

९. बन वाताबारण तथा हरित बिद्यालय

सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनका सम्भाव्य साधन	नियमित पढाइ पछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
		मिति	अंकन	मिति	अंकन
१. वनमा पाईने रुख बनस्पतीको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
२. बाताबरणमा पाईने बस्तुका नामहरु भन्न	प्रश्नोत्तर				
३. बन, बातावरण तथा घरमा पाईने जडिबुटीको नाम चिन्न	अवलोकन				
४. बगैचामा पाईने बस्तुहरुको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
५. हरित बिद्यालयको बारेमा भन्न	प्रश्नोत्तर				
६. बन तथा घरमा पाईने जडिबुटीहरुको नाम र काम भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
७.. हरित बिद्यालयको अबधारणाका बारेमा भन्न	प्रश्नोत्तर				
८. हरित बिद्यालय सञ्चालनका चरणहरुबाट भन्न ९. डुबानबाट कसरी बच्च सकिन्छ भन्न	प्रश्नोत्तर प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :					
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत मिति :	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
उपलब्धि प्रतिशत					

कक्षा : १ विषय : स्थानीय अध्ययन विद्यार्थीको नाम : रोल नम्वर :

नोट कक्षा १-३ को बिद्यार्थीको मूल्याङ्कन प्रकृया निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीमा गरिनुपर्छ । साथै सो प्रयोजनका लागि कक्षा १ का सबै ९ बटै बिषय क्षेत्रको पाठ्यभार मिलाइ नमुना प्रश्नहरु दिई सहजीकरणको प्रयास गरिएको छ । कक्षा २ र ३ का लागि पनि यसैगरी पाठ्क्रममा राखिएको बिषय अनुसारको पाठ्यभार र नमूना प्रश्नहरु दिई निरन्तर मूल्याङ्कन प्रणालीमा बिषय शिक्षकले सहजीकरण गर्नुपर्छ ।

(ख) विद्यार्थी मूल्याङ्कन (कक्षा ४-५ र कक्षा ६-८)

पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेका सक्षमता र सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको सुनिश्चत गर्न निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन अवलम्बन गरिनु पर्दछ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य निरन्तर मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषणका माध्यमबाट विद्यार्थीको सिकाइमा सुधार गर्नु हो । सिकाइका लागि गरिने यस्तो निर्माणात्मक मूल्याङ्कन शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको अभिन्न अङ्गका रूपमा रहनु पर्दछ ।

निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा विद्यार्थीको मूल्याङ्कनका लागि विभिन्न औपचारिक तथा अनौपचारिक तरीका प्रयोग गर्नुपर्छ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा कक्षा क्रियाकलाप तथा विद्यार्थीका कक्षाकार्य तथा कार्यसम्पादनको अवलोकन, सामाजिक व्यवहार अवलोकन, गृहकार्य, परियोजना कार्य, मौखिक तथा लिखित कार्य तथा परीक्षा, एकाइ तथा त्रैमासिक परीक्षाहरू, स्व तथा सहपाठी मूल्याङ्कन लगायतका साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

स्थानीय विषय अध्ययन अन्तर्गत रहेका विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीले हासिल गरेको उपलब्धिको मूल्याङ्कन गर्नको लागि निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको रूपमा आन्तरिक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको लागि अन्तिम मूल्याङ्कनलाई लिइएको छ । यसको लागि कक्षा ४ र ५ को प्रत्येक कक्षामा विद्यार्थीको मूल्याङ्कन अन्तर्गत आन्तरिक मूल्याङ्कन (५० प्रतिशत भार) र अन्तिम परीक्षा (५० प्रतिशत भार) समावेश गरिएको छ ।

यसैगरी कक्षा ६, ७ र ८ को प्रत्येक कक्षामा विद्यार्थीको मूल्याङ्कन अन्तर्गत आन्तरिक मूल्याङ्कन (४० प्रतिशत भार) र अन्तिम परीक्षा (६० प्रतिशत भार) समावेश गरिएको छ । कक्षा ४ र ५ को आन्तरिक मूल्याङ्कनको ५० प्रतिशत भार र कक्षा ६, ७ र ८ को आन्तरिक मूल्याङ्कनको ४० प्रतिशत भारसमेत निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको रूपमा समायोजन गरिनेछ । विद्यार्थीको समग्र मूल्याङ्कन गरी प्रमाणपत्र अर्थात् ग्रेडसिटमा दुवै मूल्याङ्कनको नतिजालाई समावेश गरिनेछ । आन्तरिक मूल्याङ्कन र अन्तिम मूल्याङ्कन निम्नानुसार गर्नुपर्ने छ ।

(अ) आन्तरिक मूल्याङ्कन

निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको अङ्कको निश्चित भार आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिने छ । यसका लागि निर्माणात्मक मूल्याङ्कनलाई अभिलेखीकरण गरी प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ । यस्तो अभिलेखका आधारमा निम्नलिखित पक्षमा तोकिएअनुसारको भारको अङ्क आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिने छ।

सि.नं.	मूल्याङ्कनका पक्ष	अङ्क भार	कैफियत
१	सहभागिता	४	सहभागिताअन्तर्गत हाजिरी, कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य, समूह कार्यलगायतका अन्य पक्ष रहनेछन् ।
२	प्रयोगात्मक/परियोजना कार्य	३६	कक्षागत रूपमा प्रयोगात्मक र परियोजना कार्य सञ्चालनका लागि योजना निर्माण, सञ्चालन, अभिलेखीकरण, प्रस्तुतीकरण र अन्तर्वार्ता लगायतका पक्षहरू समावेश गरी मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ ।
४	त्रैमासिक परीक्षा	१०	पहिलो त्रैमासिकको लागि ५ अङ्कभार र अर्धवार्षिक परीक्षाको लागि ५ अङ्कभार हुनेछ । यसको लागि प्रत्येक परीक्षाको लागि ५० पूर्णाङ्कको परीक्षा लिई प्राप्ताङ्कलाई ५ मा परिणत गर्न सकिने छ ।
जम्मा		५०	

(आ) अन्तिम परीक्षा

निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा अन्तिम परीक्षाको भार ५० र ६० प्रतिशत हुनेछ । प्रत्येक परीक्षामा प्रश्न सोध्दा शैक्षिक सत्रको सुरुदेखि पढाइ भएका सबै पाठहरूबाट समेटिएको हुनुपर्छ । यस विषयको परीक्षामा विशेष गरेर ज्ञान र बोध, र उच्च दक्षतामा आधारित हुनेछन ।

पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्यअनुरूप विद्यार्थीहरूले ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति प्राप्त गरे नगरेको मूल्याङ्कन गरी त्यसको आधारमा प्रमाणीकरण गरिन्छ । अन्तिम परीक्षाको प्रश्नपत्र निम्न लिखित विशिष्टीकरण तालिकाअनुसार निर्माण गरी उपलब्धि परीक्षा लिनुपर्ने छ । यहाँ कक्षा ८ को विशिष्टीकरण तालिका बनाइएको छ । यसलाई आधार लिई स्थानीय विषय अध्यापन गर्ने शिक्षकले अन्य कक्षा (कक्षा ४-५ र ६-८) को विशिष्टीकरण तालिका बनाई प्रयोग गर्न सक्नेछन् ।

अनुसूची- २ विशिष्टीकरण तालिका

कक्षा ४-५ को प्रश्न निर्माण योजना विषय : स्थानीय विषय अध्ययन पूर्णाङ्क : ५०

समय : १ घण्टा ३० मिनेट

क्र.सं	प्रश्नको विषय क्षेत्र	संक्षिप्त उत्तर आउने प्रश्न			छोटा उत्तर आउने प्रश्न			लामो उत्तर आउने प्रश्न			जम्मा प्रश्न संख्या	पूर्णाङ्क	पाठ्यभार
		प्रश्न संख्या	अंकभार	जम्मा अंक	प्रश्न संख्या	अंकभार	जम्मा अंक	प्रश्न संख्या	अंकभार	जम्मा अंक			
१	हाम्रो गढवा	३	१	३	१	२	२	–	–	–	४	५	२०
२	गढवाका पर्यटकीय क्षेत्रहरु	१	१	१	१	२	२	१	३	३	३	६	१०
३	हाम्रो संस्कार संस्कृति	२	१	२	२	२	४	१	३	३	३	१०	१०
४	पेशा व्यबसाय सिप,	२	१	२	१	१	२	१	३	३	३	६	२०
५	जीवन उपयोगी सिप जीवन मुल्य शिक्षा	१	१	१	१	१	२	१	३	३	६	१०	१५
६	सामाजिक संघसंस्था सामाजिक व्यक्तित्व	१	१	१	१	१	२	–	–	–	२	४	१०
७	बिपद व्यबस्थापन सुरक्षित बिद्यालय	२	१	२	१	१	२	१	३	३	३	६	१०
८	स्वास्थ्य सरसफाई खेलकुद तथा योग	२	१	२	१	१	२	–	–	–	–	३	१५
९	वन बाताबरण हरित बिद्यालय	२	१	२	१	१	२	□	३	३	३	६	२०
जम्मा		१५	१	१५	१०	२	२०	५	३	१५	३०	५०	१२८

नोट :

१. प्रश्न निर्माण गर्दा निम्न तहका प्रश्न (ज्ञान, बोध र उच्च तहका प्रश्न (प्रयोग, विश्लेषण, संश्लेषण र मूल्याङ्कन) सबै तहका प्रश्नहरु समाबेश गरी निर्माण गर्नुपर्छ।

२. ज्ञान तहका अति छोटा प्रश्नहरु १ अंकका, बोध तहका छोटा प्रश्नहरु २ अंकका र उच्च तहका लामा प्रश्नहरु ४ अंकका हुनुपर्दछर

३. ज्ञान तहको प्रश्न निर्माण गर्दा अति छोटा प्रश्न। बहु बैकल्पिक प्रश्न, खाली ठाउँ भर्ने प्रश्नहरु राख्नुपर्दछ।

कक्षा ६-८ को प्रश्न निर्माण योजना विषय : स्थानीय विषय अध्ययन पूर्णाङ्क : ६०
समय : १ घण्टा ३० मिनेट

क.सं	प्रश्नको बिषय क्षेत्र	संक्षिप्त उत्तर आउने प्रश्न			छोटा उत्तर आउने प्रश्न			लामो उत्तर आउने प्रश्न			जम्मा प्रश्न संख्या	पूर्णाङ्क	पाठ्यभार
		प्रश्न संख्या	अंकभार	जम्मा अंक	प्रश्न संख्या	अंकभार	जम्मा अंक	प्रश्न संख्या	अंकभार	जम्मा अंक			
१	हाम्रो गढवा	३	१	३	१	२	२	–	–	–	४	५	२०
२	गढवाका पर्यटकीय क्षेत्रहरु	१	१	१	१	२	२	१	३	३	३	६	१०
३	हाम्रो संस्कार संस्कृति	३	१	३	२	२	४	१	३	३	६	१०	१०
४	पेशा व्यबसाय सिप,	२	१	२	१	२	२	१	३	३	४	७	२०
५	जीवन उपयोगी सिप जीवन मूल्य शिक्षा	१	१	१	–	–	–	१	३	३	६	१०	१५
६	सामाजिक संघसंस्था सामाजिक व्यक्तित्व	१	१	१	१	२	२	–	–	–	२	४	१०
७	बिपद व्यबस्थापन सुरक्षित बिद्यालय	२	१	२	१	२	२	१	३	४	३	६	१०
८	स्वास्थ्य सरसफाई खेलकुद तथा योग	३	१	३	१	२	२	१	३	५	१	३	१५
९	वन बाताबरण हरित बिद्यालय	२	१	२	१	२	२	–	–	–	३	६	२०
जम्मा		१८	१	१८	९	२	१८	६	४	२४	३२	६०	१२८

नोट :

१. प्रश्न निर्माण गर्दा निम्न तहका प्रश्न (ज्ञान, बोध र उच्च तहका प्रश्न (प्रयोग, विश्लेषण, संश्लेषण र मूल्याङ्कन) सबै तहका प्रश्नहरु सवाबेश गरी निर्माण गर्नुपर्छ।

२. ज्ञान तहका अति छोटा प्रश्नहरु १ अंकका, बोध तहका छोटा प्रश्नहरु २ अंकका र उच्च तहका लामा प्रश्नहरु ४ अंकका हुनुपर्दछ।

३. ज्ञान तहको प्रश्न निर्माण गर्दा अति छोटा प्रश्न। बहु बैकल्पिक प्रश्न, खाली ठाउँ भर्ने प्रश्नहरु राख्नुपर्दछ।

अनुसूची- ३
स्थानीय पाठ्क्रममा समावेश गर्न सकिने भनि वडा तहमा भएका छलफलहरुबाट आएका बिषयबस्तुहरु
गढवा गाउँपालिका- १ कालाकाटेमा भएको छलफमा आएका बिषयबस्तुहरु

क्षेत्र	**क्षेत्र बर्णन**	**जानकार व्यक्ति तथा सम्पर्क**
ऐतिहासिक स्थल	शिव मन्दिर धानखोला गुफा,	जानकार व्यक्ती अनिता गुरुङ
कालाकाटे	कालाजातीलाई काटेर नामाकरण गरिएको	कर्ण बहादुर घर्ती मगर, मनकुमारी तुलाधार, लालमणि गिरी ९८४७८४०४६९
वडा १ का बस्तीहरु	कालाकाटे, वडहरा,	
बिशिष्ट व्यक्तित्व तथा सहिदहरु	ज्ञान वहादुर दर्लामी, रश्मीराज नेपाली, लालमणि गिरी	
स्थानीयस्तरमा मनाइने पर्वहरु	शिवरात्री धानखोलामा ईद बकरईद मगर दिवस, माघी	सूर्य बहादुर श्रेष्ठ
स्थानीय कला नृत्य गायन संगीत	झ्याउरे, सोरठी, वनबारी बाजा, झुमरा नाच	बाजा कर्णबहादुर परियार, भिमबहादुर गाहा
पर्यटकिय तथा धार्मीक स्थलहरु	धानखोला चमेरे गुफा, कुलपानी हरित पार्क, जुरौनी बाल उद्यान, धानखोला शिव मन्दिर, कुलपानी शिव मन्दिर, पत्रिगा कृष्ण मन्दिर, बराह क्षेत्र गुप्तेश्वर मन्दिर कुलापानी शिवालय मन्दिर, बडहरा, बगारबावा, शुभश्री सिमेन्ट उद्योग,	देवलाल यादव ९८४७८८१० लालमणि गिरी ९८४७८४०४६९ ज्ञान बहादुर दर्लामी बाबुराम अधिकारी ९८१२८१२०४८
स्थानीय पेशा सिप	मगर नृत्य कला, माटाका भाडा बनाउने कला वडहरा र पत्रिंगामा थारु चित्रकला जेठानगाउ तथा यादव चित्र कला, मुर्ती कला	माटाका माडा भिव बहादुर बिक ९८४७८४६८१० रामस्वरुप थारु कुमाल माटोका भाडा मुर्ती कला भिम वहादर बिक
स्थानीय पेशा	कृषि मकै धान तोरी पशुपालन बाखा पालन तथा कुखुरा पालन माछा पालन, बंगुर पालन	माछा पालन शरद राना ९८४७०६०२५२ पबित्रा जीसी बंगुर पालनबारे
स्थानीय आदीबासी जनजाती	मगर गुरुङ, कुमाल बोटे माझी	शुभ वहादुर कुमाल मगर रहनसहन भानु जीएम
यादव अहिर संस्कार	बिबाह समारोह संस्कार पोडपक्का, तिलक, सोही, मेरछुवा, धोईचुल्हा, गौनधौना, दैजी	देवलाल यादव, ९८४७८४६८१० राजीतराम यादव
थारु संस्कार	एकादशीमा हरहरुवा	सम्भुनाथ योगी
कुमाल जातीको संस्कार	माटोको भाडा बनाउने	लाल बहादुर कुमाल ९८४७८५७८९८
स्थानीयस्तरमा बोलिने भाषा	नेपाली मगर थारु अहिर	
बिपतका क्षेत्रहरु	राप्ती नदि, रनसिह खोला, बौराहा खोला, भालुखोला झरेनी खोला खहरे खोलाले गर्ने भुक्षय तथा बाढी, आगलागी, शर्पदंश	शिव बहादुर बोटे
स्थानीय पाठ्यक्रममा समेट्नु पर्ने अन्य क्षेत्र	निबेदन लेखन, माईन्युट लेखन, बैक भौचर भर्न सिकाउने	श्रोत मुक्ति प्रसाद शर्मा

गढवा गाउँपालिका- २ पचहियामा भएको छलफमा आएका बिषयबस्तुहरु

क्षेत्र	क्षेत्र बर्णन	जानकार व्यक्ति तथा सम्पर्क
ऐतिहासिक स्थल धार्मीक	भगत भरिया मन्दिर जंगलकुठी, भगतभार दुर्गा मन्दिर पचहिया खौरहवा बाबा मन्दिर, ५५ झ्याले दरबार गोबर्डिहा, बाघनाथ बाबा जंगलकुटी हंशशेश्व महादेव मन्दिर, कालिका मन्दिर पचहिया, खौरहवा बाबा मन्दिर	बाघनाथ बाबा आशाराम चौधरी गोबर्डिहा ९८४७८५९१२३ अनन्तराम चौधरी महादेवा बलकराम यादव कालिमन्दिर
२ वडाका बस्तीहरु	पचहिया, बघमरुवा, कोठरी डाँडाँगाउँ, महदेवा घुस्रा, चिमचिमे सालभौरी नाका, कोठरी, तिनधरुवा, पत्रिगा जेठानगाउ महदेवा तीनघरवा खौरहवा खोला, बड्का गल्ली छुटका गल्ली	जीवलाल थापा मगर चिमचिमे झबिन्द्र प्रसाद गुरीलाल चौधरी ९८१२८१३४२०
बिशिष्ट व्यक्तित्व तथा सहिदहरु	परसुनारापण चौधरी, शेर बहादुर थापा स्व काम्ता प्रसाद चौधरी सहजराम यादव, राम स्वरुप बर्मा	
स्थानीयस्तरमा मनाईने पर्बहरु	थारु समुदायमा अतवारी अष्टम्की गुरही	
स्थानीय कला नृत्य गायन संगीत	झुम्रा नाच, सजना गित, लाठी नाच, मागर, बड्कीमार मागर धमार बड्का नाच सखिया नाच पञ्चे बाजा टाकुरा टोल हरेरी गुडिया, बिरा (टोकोमा राख्ने) भौका बानाउने, ढकिया व्याग गमला बनाउने कला	जन्तराम चौधरी महादेवा, पञ्चेबाजा चन्द्र बहादुर दमाई ९८१०८३५४५९ निर्मला चौधरी ९८०९५०३९९१ दुपती चौधरी गुडिया
पर्यटकीय स्थलहरु	सिमसार पार्क, नेपालकै दोश्रो लामो पुल	
स्थानीय पेशा सिप, नृत्य	पञ्चेबाजा टाकुरे टोल पचहिया, ढकिया बुन्ने गुन्द्री बनाउने महादेवा, मादल बनाउने बघमरुवा। सजना गित	राजकुमार परियार पचहिया, मन वहादुर परियार
स्थानीय पेशा	पशुपालन, कृषि, लेमन ग्रास कुरिलो खेती घास खेती, केरा खेती	
जातजाति	थारु, यादव, अबधी, ब्राम्हण क्षेत्री दलित	
यादव अहिर संस्कार	छैटी, चित्रकला गौरीटोल पचहिया , गुडिया, करवा सकट (गणेश चौथी) देवारी दशहरा, फर्सहवा नाच मधेसी नाच सकट छठ	गयाँ प्रसाद यादव
थारु संस्कार	गुदही गुरही माघी,	थारु चित्रकला सम्पर्क व्यक्ती गुरीलाल चौधरी
बोटे संस्कृति	हरेलो	मिश्रीलाल बोटे बघमरुवा
कुमाल जातीको संस्कार	माटोको भाडा बनाउने पचहिया कुमाल टोल	बिन्ती प्रसाद कुमाल, रिखाराम थारु कुमाल ९८१७४७२७३६
स्थानीयस्तरका भाषा	थारु, अवधी नेपाली	
बिपतका क्षेत्रहरु	आगलागी, बाढी डुवान सर्पको टोकाई	
स्थानीय पाठ्यक्रममा समेट्नु पर्ने अन्य क्षेत्रहरु	निबेदन लेखन, माईन्युट लेखन, बैक भौचर भर्न सिकाउने, उपभोक्ता सचेतना बनजंगलको संरक्षण चरा संरक्षण	श्रोत व्यक्ति भक्तु चौधरी वडा नं २ अध्यक्ष

गढवा गाउँपालिका- ३ गोबरडिहामा भएको छलफमा आएका बिषयबस्तुहरु

क्षेत्र	क्षेत्र बर्णन	जानकार व्यक्ति तथा सम्पर्क
ऐतिहासिक स्थल धार्मीक	जंगल कुटी, जमुनीबास, कोईलाबास, हंशेश्वर महादेव मन्दिर ५५ झ्याले दरबार (पुरानो महल) पिण्डेश्वर महादेव मन्दिर धैरेनी	आशारम चौधरी ९८०९५११८२६ रधुनन्दन चौधरी, मनोज कु चौधरी ९८०६२९४५००
३ वडाका बस्तीहरु	गोबर्डिहा, धैरेनी, रतनपुर माधबपुर खैरा खैरेनी सुपैला भौसाखुट्टी	
बिशिष्ट व्यक्तित्व तथा सहिदहरु	परसुनारायण चौधरी, रश्मीराज नेपाली, मेटमणी चौधरी, योगेन्द्र चौधरी, शान्तराज सुबेदी, राजेन्द्र चौधरी,	
स्थानीयस्तरमा मनाईने पर्बहरु	अत्वारी, ताज्य, गुडिही, शिवरात्री गुडीही	बिन्देश्वरी चौधरी ९८०९५५९९३९
स्थानीय कला नृत्य गायन संगीत	झुमरा लठठी नाच बड्का नाच धमार गीत अष्टम्की चित्र सखिया गित, ढोलक र मदरा बजाउने कला हरेरी पुजा, थुरिया पुजा लवागी पुजा धुर्या पुजा	
पर्यटकीय स्थलहरु	राप्ती पुल मरुवा	
स्थानीय पेशा सिप व्यवसाय	ढकिया बुन्ने कला, माटोका भाडा कृषि पशुपालन	
स्थानीय पेशा	रेशम खेती भैसी पालन बाखा पालन	
स्थानीय आदिबासी जनजाति	थारु, मगर, अहिर यादव अबधीभाषी	
यादव अहिर संस्कार	अबध कला थारु चित्रकला	
थारु संस्कार	कृष्ण जन्माष्टमी माघी, गुरही माघीमा जग्गा बटैया आदी	
बोटे संस्कृति		
कुमाल जातीको संस्कार	खैरा माटाका भाडा बनाउने कुमाल बस्ती	
स्थानीयस्तरमा बोलिने भाषा	थारु अबधी	
बिपतका क्षेत्रहरु	शर्पदंश, बाढी, भुक्षय	राजु चौधरी
स्थानीय पाठ्यक्रममा समेट्नु पर्ने अन्य क्षेत्रहरु	निबेदन लेखन, माईन्युट लेखन, बैक भौचर भर्न सिकाउने, उपभोक्ता सचेतना बनजंगलको संरक्षण चरा संरक्षण	भुपाल चौधरी, तुलसीराम अधिकारी

गढवा गाउँपालिका- ४ चैनपुरमा भएको छलफमा आएका बिषयबस्तुहरु

क्षेत्र	**क्षेत्र बर्णन**	**जानकार व्यक्ति तथा सम्पर्क**
ऐतिहासिक स्थल धार्मिक	हडैया, खडकपुर खाल, कटियान गाउँ बुटेनी मगरबस्ती, **सुकीदहवा**, समय थान	रामगोपाल यादव, सूर्य नारापय चौधरी, भण्डारी यादव, राधेश्याम शर्मा,
४ वडाका बस्तीहरु	सालझण्डी, धुसुकपुरुवा, हाजैया, कटिहान गाउँ, पर्सा, परस्पुर, पर्सैनी, खड्कपुर, अजगढवा, रामनगर, घुरलपुरुवा, बुटेनी, हडैया, उठैया	चन्द्रमा चौधरी, साबित्रि चौधरी, चन्द्र बहादुर चौधरी, दुनीलाल चौधरी, गिता रावत, राजेन्द्र कु.चौधरी, गंगाराम कुमाल
बिशिष्ट व्यक्तित्व तथा सहिदहरु		मोहमद जमिन मुसलमान
स्थानीयस्तरमा मनाईने पर्बहरु	कटिहान गाउँमेला, करवा चौथ , सकट, अष्टमी अत्वारी, गुरही दुलेहरी होली गुडिया,	कमला आचार्य, कल्पना घिमिरे
स्थानीय कला नृत्य गायन संगीत	बिराहा, चनैनी, करवाही नाच हथेला नाच, झुमरा लठठी नाच बड्का नाच धमार गीत अष्टम्की चित्र सखिया गित, ढोलक र मदरा बजाउने कला हरेरी पुजा, थुरिया पुजा लवागी पुजा धुर्या पुजा	प्रेम बहादुर महतारा,
पर्यटकीय स्थलहरु	यादव संग्राहलय, पर्नेसवा ताल, सुकी दह रामप्रसाद चौधरी	पारसराम यादव, मनिराम पौडेल लाल बहादुर भण्डारी, टुकमान कुवर, चुडामनि अधिकारी, जुद्ध वहादुर के.सी.
स्थानीय पेशा सिप ,नृत्य	**मुर्ती बनाउने कला**, माटोका भाडा मादल बनाउने पर्सा मंगल प्र चौधरी	लक्ष्मी थारु कुमाल, रामस्वरुप कुमाल, राजेन्द्र प्रसाद चौधरी ईतिहास
स्थानीय पेशा	भैसी पालन बाखा पालन	
स्थानीय आदीबासी जनजाति	थारु, मगर, अहिर यादव अबधीभाषी	धर्मदास यादव, राम सुभिरन अहिर यादव, राधेश्याम शर्मा,
यादव अहिर संस्कार चित्रकला	भित्ते अबध चित्र	सिता सवारी यादव भागिरथी यादव, हरि प्रसाद यादव ९८४७८४११६६
यादव संस्कार	एकादशमीमा **हडाहहवाई** खेल्ने शान्तिको कामना गर्ने पुराना भाडा फाल्ने घर सफा गर्ने	राम गोपाल यादव हरि प्रसाद यादव ९८४७८४११६६
थारु संस्कार	कृष्ण जन्माष्टमी माघी, गुरही माघीमा जग्गा बटैया आदि	
कुमाल जातीको संस्कार	खैरा माटाका भाडा बनाउने कुमाल बस्ती	
बिपतका क्षेत्रहरु	आगलागी, शर्पदंश, बाढी, भुक्षय	

गढवा गाउँपालिका- ५ चैनपुरमा भएको छलफमा आएका बिषयबस्तुहरु

क्षेत्र	क्षेत्र बर्णन	जानकार व्यक्ति तथा सम्पर्क
ऐतिहासिक स्थल धार्मिक	महादेवा मन्दिर, साईराम मन्दिर, दुर्गा मन्दिर शिव मन्दिर, भवानीकृष्ण मन्दिर	रामसंकर चौधरी देव नारायण चौधरी यज्ञ वहादुर वुडोथोकी
५ वडाका बस्तीहरु	सुतहिया, पर्सिया, चैनपुर, लालपुर, बाँकी, सोनपुर, मगहर, कक्रहवा लालपुर, तकियापुर, अजगढवा, पर्नाहा, सुनपुरुवा, खजरौटा, धर्मपुर, जमुनीबास,	कृष्ण चौधरी, देव नारायण चौधरी मन्दिरा यादव
बिशिष्ट व्यक्तित्व तथा सहिदहरु	तुलबहादुर सिह ठकुरी, सहित तानुराम चौधरी चित्राकार नरेन्द्र थापा, तानुराम चौधरी सहिद बिद्यालय स्थापना गर्ने व्यक्ती	टेक बहादुर यादव ९८४७८८२२६०
स्थानीयस्तरमा मनाईने पर्बहरु	करवाचौथ, माघी नागपञ्चमी, अत्वारी, ताज्य, गुडिही, शिवरात्री मेला सुतैयामा	बिष्णु चौधरी, सबिना चौधरी माधव मिया चन्द्र कुमार चौधरी
स्थानीय कला नृत्य गायन संगीत	झुमरा नाच, जागिया नृत्य, फरवाही नाच, बड्का नाच धमार गीत अष्टम्की, झुमरा लठ्ठी नाच चित्र सखिया गित, ढोलक र मदरा बजाउने कला हरेरी पुजा, थुरिया पुजा ल्वागी	सम्झना रोकामगर प्रेम बहादुर भण्डारी
पर्यटकीय स्थलहरु	जमुनीबास, साधुकुटी बाँकी,	गंगराम चौधरी
स्थानीय पेशा सिप ,नृत्य	ढकिया बुन्ने कला	महेस चौधरी
स्थानीय पेशा	माछा पालन, भैसी पालन बाखा पालन	सिजन चौधरी अमरदेबी चौधरी
लोपोन्मुख स्थानीय आदीबासी जनजाती	कुमाल, बोटे माझी	
यादव अहिर संस्कार	अबध कला थारु चित्रकला	गिता कुमारी यादव
थारु संस्कार	कृष्ण जन्माष्टमी माघी, गुरही माघीमा जग्गा बटैया आदि	
बोटे संस्कृति	डुंगा चलाउने	
कुमाल जातीको संस्कार	माटाका भाडा बनाउन	
स्थानीयस्तरमा बोलिने भाषा	थारु अबधी मगर	
बिपतका क्षेत्रहरु	आगलागी, शर्पदंश, बाढी, भुक्षय	
स्थानीय पाठ्यक्रममा समेट्नु पर्ने अन्य क्षेत्रहरु	निबेदन लेखन, माइन्युट लेखन, बैक भौचर भर्न सिकाउने, बनको संरक्षण	

गढवा गाउँपालिका- ६ बालाखुट्टीमा भएको छलफमा आएका बिषयबस्तुहरु

क्षेत्र	क्षेत्र बर्णन	जानकार व्यक्ति तथा सम्पर्क
ऐतिहासिक स्थल धार्मिक	कोटिया मन्दिर कन्दरा मन्दिर, समथान झीगाहा, राधाकृष्ण मन्दिर	गुरु प्रसाद यादव ९८०९५०२७८३ सूर्यलाल ठहरे
६ वडाका बस्तीहरु	बालाखुट्टी, आटिपाकर, थानदेउ, खर, झिगाहा, मनिकापुर, खबरी, मदपुर, झिगाहा, बनकट्टी, रामपुर, हासीपुर, गढवा, परिचोक, थानदेउखर प्रनाहा गौडा, प्रगतिनगर, मनिकापुर,	बालचन्द्र हमाल ९८४७८४०६३६ तारा प्रसाद ढुगाना ९८६८६२३०९४ खिमानन्द पाण्डे तुलसीराम भुषाल
बिशिष्ट व्यक्तित्व तथा सहिदहरु	बालचन्द्र हमाल, उमाकान्त पन्त खिमानन्द पाण्डे, हुमाकान्त सुबेदी	उदय आले ९८५७८४०१८८ ज गतराम यादव
स्थानीयस्तरमा मनाईने पर्बहरु	अत्वारी, माघी, ताज्य, गुडिही, शिवरात्री गुडीही करवा चौथ,	तिलकराम कुमाल, लीखराम कुमाल
स्थानीय कला नृत्य गायन संगीत	फर्सानाच, झुमरा नाच, अबध कला, बड्का नाच धमार गीत अष्टम्की चित्र सखिया गित, ढोलक र मदरा बजाउने कला हरेरी पुजा, थुरिया पुजा ल्वागी पुजा बिराहा नाच सोरठी नाच, मयुर नाच सूर्य बहादुर बुढा	ठाकुर प्रसाद खनाल कुमाल गाउँ लिला कुमाल
पर्यटकीय स्थलहरु	ताराकुण्ड/मण्डल ताल खबरी, ताराकुने दह	
स्थानीय पेशा सिप, नृत्य	ढकिया बुन्ने कला	
स्थानीय पेशा	भैसी पालन बाख्रा पालन	
स्थानीय आदिबासी जनजाति	थारु, मगर, अहिर यादव अबधीभाषी	
यादव चित्रकला अहिर संस्कार	करवा पर्बको भित्ते चित्र झिगाहा	टेक बहादुर यादव
थारु संस्कार	कृष्ण जन्माष्टमी माघी, गुरही माघीमा जग्गा बटैया आदी	
बोटे संस्कृति	डुंगा चलाउने	
कुमाल जातीको संस्कार	खैरा माटाका भाडा बनाउने कुमाल बस्ती	
स्थानीयस्तरमा बोलिने भाषा	थारु अबधी	
बिपतका क्षेत्रहरु	आगलागी, शर्पदंश, बाढी, भुक्षय	
स्थानीय पाठ्यक्रममा समेट्नु पर्ने अन्य क्षेत्रहरु	निबेदन लेखन, माईन्युट लेखन, बैक भौचर भर्न सिकाउने, बनको संरक्षण ईमेल ईन्टरनेट,	

गढवा गाउँपालिका- ७ गढवामा भएको छलफमा आएका बिषयबस्तुहरु

क्षेत्र	क्षेत्र बर्णन	जानकार व्यक्ति तथा सम्पर्क
ऐतिहासिक स्थल धार्मिक	कोटिमाई मन्दिर आटीपाकर, शिव मन्दिर	देवराज पाठक, भगबती प्रसाद चौ जगतराम यादव, हरिराम यादव,
७ वडाका बस्तीहरु	घोराहा, मकुनहवा, भारबैरा, मानपुर, सेमरी, कन्छीगाउँ, भारबैरा, बालापुर, मुतपुर, रामपुर, शान्तिपुर भोजपुर चन्दनपर, कान्छीगाँउ, मक्नवा, कुमाल टोल	एकराज शर्मा देवीप्याकुरेल मेटमणि चौधरी पुरन चौधरी, प्रदिप थापा
बिशिष्ट व्यक्तित्व तथा सहिदहरु	शेर बहादुर थापा, भगबति प्रसाद चौधरी मूर्तिकार ऋषिराज पुरी चन्दनपुर बिशेश्वर प्रसाद चौधरी, मटमानी चौधरी, प्रदिप थापा,	मोहन कुमार पाण्डे
स्थानीयस्तरमा मनाईने पर्बहरु	करवा चौथ, ल्वागी पुजा, हरेरी, होली गुडिया, तहजीया, माघी, जन्माष्टमी, अत्वारी, गोरुबेर्ने चलन, अष्टम्की,	रामसुरत यादव जगतराम यादव
स्थानीय कला नृत्य गायन संगीत	लठीहवा नाच, बर्का नाच, भुमरा नाच, सोरठी नाच चन्दनपुर, राम लिला	शान्ता यादव
पर्यटकीय स्थलहरु	कन्दरा मन्दिर, थारुमारुवा, भरभरे कटवेरुवा,	मधिका शर्मा, सुनिता चौधरी
स्थानीय पेशा सिप, नृत्य	माछापालन, कृषि माटाका भाड	
स्थानीय पेशा	कृषि, भैसीपालन,	
स्थानीय आदिबासी जनजाती	थारु अबधी मुस्लीम कुमाल	
यादव अहिर संस्कार	अबधी जन्म बिबाह र मृत्यु संस्कार	
थारु संस्कार	थारु जयगुरुदेव मण्डली, गोरु बेर्ने ल्वागी पुजा	उत्तम कुमार चौधरी सुशीला भट्टराई
बोटे संस्कृति	डुगा चलाउने प्रचलन लोप हुने अबस्थामा	
कुमाल जातीको संस्कार	कुमाल	
स्थानीयस्तरमा बोलिने भाषा	थारु अबधी	बिन्दु बि.सी.
बिपतका क्षेत्रहरु	आगलागी, हुरीबतास, बाढी	राधा गौतम
स्थानीय पाठ्यक्रममा समेट्नु पर्ने अन्य क्षेत्रहरु	उद्योग कलकारखाना कानुनी साक्षरता, अर्गानिक खेती, बन्यजन्तु जैबिक बिबिधता मेन्था प्रसोधन केन्द्र गढवा	बिरमान चौधरी ९८५७८४०२८०

गढवा गाउँपालिका- ८ कोइलाबासमा भएको छलफमा आएका बिषयबस्तुहरु

क्षेत्र	क्षेत्र बर्णन	जानकार व्यक्ति तथा सम्पर्क
ऐतिहासिक स्थल धार्मिक	राम जानकी मन्दिर, काली मन्दिर हनुमान गढी, मस्जीद, मुस्लीम मदरसा,	जानकार व्यक्ति सद्वाम सिद्दिकी बियम रत्न तुलाधर९८०९७०८६२७
गढवा ८ का वडाका बस्तीहरु	कोईलाबास बजार, खबरिनाका, मुसी नाका, सिसौरा, घघटोल, गडुलभिर	
बिशिष्ट व्यक्तित्व तथा सहिदहरु		
स्थानीयस्तरमा मनाइने पर्बहरु	दशै तिहार होली	
स्थानीय कला नृत्य गायन संगीत	झ्याउरे नृत्य	
पर्यटकीय स्थलहरु	दशगजा, भ्यु टावर जानकी मन्दिर भारत प्रबेश द्वार	
स्थानीय पेशा सिप, नृत्य	कुखुरा पालन, बाख्रा पालन, चकटी बुन्ने	
स्थानीय पेशा	मकै अडहर	
लोपोन्मुख जातजाति आदीबासी जनजाति	कोटी, कहार कस्यप,	बिमला थापा ९८१०८९७७३२
यादव अहिर संस्कार		
थारु संस्कार	थारु भाषी	
स्थानीयस्तरमा बोलिने भाषा	मुस्लीम	रामजानकी जानकार नान्य प्रसाद सुक्ल
बिपतका क्षेत्रहरु	नदि खोला कटान, भुक्षय,	
स्थानीय पाठ्यक्रममा समेट्नु पर्ने अन्य क्षेत्रहरु		जीवनजल खड्का माधुरी ठाकुर, धुबरत्न तुलाधर

गढवा गाउँपालिका- ७ गढवामा भएको अबधी भाषी समुदायसँग भएको छलफमा आएका बिषयबस्तुहरु

(अबधी भाषीका पोशाक पहिरन)

पुरुष पोषाक	महिला पोशाक पहिरन
मर्दाना पोषाक लगोट कछडी, धोती, कमिच अगौछा, पगडी, फुलरा, धागा हातमा, लुरकी नैकर, पौला, खराउ, करधन	लेहगा, कुर्ता ओढनी, कमिच, जम्पुर, समिच, धोती, साय, ल्वाउच, चोलिया, बिबाहमा जामा, कंधावर, पगडी, चदरी उर जुत्ता मोजा गजरा, पहुँचारी

अबधी भाषीका गरगहना

पुरुष गहना	महिला गहना
लुरकी, गुहजा, गुल्ली, ठुमरा	छडा, कडा, करधन, अगेला पछेला, टेडिया, पहुची, बाजु, हसुली, कट्सरी, हवेल, तौक, तर्की, झुम्का, ऐरन, नथिया, नाक्सा, फोफिया, टिका,बिछुवा, छल्ला, मुदरी मोहरमाला

गढवा गाउँपालिका- ७ गढवामा अबधीभाषी समुदायसँग भएको छलफलमा आएका बिषयबस्तु

क्षेत्र	क्षेत्र बर्णन	जानकार व्यक्ति तथा सम्पर्क
गढवाका धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरु	धार्मिकस्थल भगतभार मन्दिर २, हंशेश्वर मन्दिर ३, कोटही मन्दिर ६, डिउहार शिव मुर्ती नौवास्थान ६, कन्दरा मन्दिर ६, रामजानकी मन्दिर ८, पर्यटकीय स्थल कुलपानी १, जंगलकुटी ३, सुखीदहवा ४,	रामगोपाल यादव, राजीतराम यादव सहजराम अहिर सन्तराम परियार चिन्ताराम राधेश्याम गुप्ता
अवधी भाषी समसदायमा मनाईने चाडपर्बहरु	नयाँबर्ष कृषि बर्ष सतुवा, कुलदेवता पुजा बधाव, जेठ मैनेपास, असार ज्योनार, कराही भौनाभोटा (मिन्ती) साउन गुडिया, झुला, रआबधन, भदौ षष्ठी, जन्माष्टमी, कजरी तिज, वड्का अवतार, कुवार पितरपक्ष, देवपक्ष दशहरा नवरात्र, बधाव रामलिला कार्तिक करवाचौथ, देवारी, भुरकीपुजन, भैयादुज, कुलदेवता पुजा कार्तिक सुक्लपक्ष एकादशी, पूर्णिमा नहान, अगह राम बिवाह, पुस खरचरी, खोल्ही, माघ खिचरी सकट बसन्त पञ्चमी हरवत नवा, फाल्गुन शिवरात्री होली फागुई चैत्र नवरात्र नजोही	
अवधी भाषी गायनकला गित	बिराहा, चनैनी, लोरीकायन, कनाई कन्हाई सोहर, कजरी सावन, होली गित आल्हा	
अवधी भाषी नृत्य	फरवाही/जाधीया पुरुष नृत्य गुजरिया महिला नृत्य	
गर्भ संस्कार	धुरलोहसार	
जन्म संस्कार	रुपडा फोरेय, छठ्ठी, बरही नामाकरण, मुडन बिजोर बर्ष	
बिबाह संस्कार	पोडपक्की मगनी, लगनभात, साही मेरछुवा धोईचुल्हा, बनपुजया, पक्का तेल भत्तवान बड्हारा ढालैन, बिवाह, गौना थौना, बिदाई मिठठा खवाई, दैजी व्याहाभात	
मृत्यु संस्कार	घर से वहार निकाल, बैतरणी दान, अन्न दान, मट्टी, अग्नी, समाधी १६ पिण्डदान, माड खायक, मुण्डन, सैया दान, बिरादरी, मासिक क्षमासिक बर्खी	
अवधीबाजाहरु	न्गारा, तासा, ढोल, ढोलक, मजिरा, झाङ, मजिरा, फर्सा, खैजडी, तमुरा, एक्तारे	
स्थानीयस्तरमा बोलिने भाषा	अवधी थारु, छिटफुट मगर	
स्थानीय खेलकाका क्षेत्रहरु	ततलामतुर, घोडबासा, गुल्ली डण्डा, छुर, घप्पन चारी, घुच्ची, लाठी, कुस्ती, कपर्दी,	

स्थानीय जडिबुटीको नाम तथा काम

जडिबुटीको नाम	काम	जडिबुटीको नाम	काम	जडिबुटीको नाम	काम
अमर ववुरिया	सुखी कुपोषण बिरुद्ध	जामुन	पखला पेट	घिउकुमारी	जलन पोलेकोमा
पुदिना	सितल प्रदान	बिछ खोपरा	खटिरा	पथ्थरचट्टा	पत्थरी
वेल	सितल प्रदान	गुमा	पोलिएकोमा	काध	पाईल्स
अरकपदिना	उल्टी पखला	घोडटाप	गर्मी तथा रुघाखोकी	सन्तावर	सक्तिबर्धक
मेदा	प्लाष्टरको कार्य घाउ पकाउने	बच्च बोझो	खोकी	सिउडी	ठण्डी बिरुद्ध चिसो हटाउन
अर्जुन	सक्तीबर्धक	हडजोर	भाचिएको हाड जोड्न	अनार फुन्गी	पेट रगतमासी, अपामार्ग सक्तिबर्धक
ओर्गा,राजबृक्ष, बादरलाठी	जण्डीस	उजरका घुम्ची	मानसिक रोग	अजुवा	महिनावारी
लाहाचिचिरा	बिच्छीको बिष रोधक	सुरया	जुका बिरुद्ध	भरकटैया	दातको किरा मार्ने
ठीउरी	रगतमासी	ककुन्नन	बात बिरुद्ध	निम	रोग प्रतिरोधक

गढवा गाउँपालिका- ७ गढवामा थारु समुदायसँग भएको छलफलमा आएका बिषयबस्तु

क्षेत्र	क्षेत्र बर्णन		जानकार व्यक्ति
थारु समुसदायका नृत्यहरु	थारु समुदायका गायन कला	थारु समुदायका चाडहरु	जानकार व्यक्तिहरु
वर्का नाच झुम्रा नाच लठ्ठी नाच	वर्का नाच गित दिन गयो गित मिनसरिया गित बड्कामार गित धामार गित मागर सजना गित वाल्ह झुल्ना गित	माघी, धुरहेरी गुरही, हारदहवा अष्टिम्की, अतवारी दशिया, देवारी एकादशी, हरिहरी लावाली पुजा, धुरिया पुजा रेन्झी पुजा, गोरु बेरना पुजा	भगबती चौधरी छबिलाल चौधरी कृष्णराज चौधरी लिलागंभिर चौधरी शेर बहादुर चौधरी
थारु समुदायका सिप कला आयआर्जनका क्षेत्र			
१. ढकिया बिन्ना	२. भौका बिन्ना	३. गोन्द्री बिन्ना	
४. छात्री बिन्ना	५. हेल्का जाल तापी खोजिया	६. जबिया, वेना, खुहिया	
७. भौग्ना बेन्ना	८. मटिक भाडा वनाईना	९. खटिया हार माचिया	
१०. खेतीपाती	११. ढेकी, कोल, दोब्नी, चट्वा	१२. चुनदुवा	
थारु समुदायमा के बिरामी पर्दा		कुन स्थानीय उपचार/जडिबुटी	
हाईजा खाँज	आछत हेर्ना, पाटी बस्ने, भुत थोक्ना, वाहाउ, झारफुक गुरुवा बैठ्न		

गढवा गाउँपालिका- ७ गढवामा मगर समुदायसँग भएको छलफलमा आएका बिषयबस्तु

क्षेत्र	**क्षेत्र बर्णन**		**जानकार व्यक्ति**
मगर समुसदायका नृत्यहरु	मगर समुदायका गायन कला	मगर समुदायका चाडहरु	जानकार व्यक्तिहरु
कौडा, भुमे, दौडा, ख्याली, मारुनी, पैसेरु, मयुर, सोरठी,	सालोजी, झ्याउरे (रोधी) साईलो, बरै, पानीमाया, कौडा, तुस्ती	मकर सक्रान्ति बलिहांग पर्ब, (तिसर), भुमे पर्ब, बनशक्ति, सिमेभुमी, कुलपुजा	
मगर समुदायका पहिचानका पोसाक तथा सीपका क्षेत्र			
१. भाग्रो	२. गाधा	३. छट्केसुर	
४. भादगाउले टोपी	५. फेटा पटुका बिरपट	६. लुगी चौबन्दी चोलो	
७. घलेक	८. खेतीपाती	९ डोको मान्द्रो बुन्ने	
१०. खेतीपाती	११ हलो जुवा	१२. पैजन डौरे	
मगर समुदायमा के बिरामी पर्दा कुन स्थानीय उपचार/जडिबुटी			
बिरामी पर्दा	ओदानको तीन खुट्टाको खरानीले झार फुक गर्ने, पानी काट्ने		
खेलकुद	धनुषबाण, तिर हान्ने		

अनुसूची- ४ स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन अभिमुखीकरणका तस्विरहरु वडा नं. १ कालाकाटे

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन अभिमुखीकरणका तस्विरहरु वडा नं. २ पचहिया

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन अभिमुखीकरणका तस्विरहरु वडा नं. ३ गोबरडिहा

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन अभिमुखीकरणका तस्विरहरु वडा नं. ४ पर्सेनी

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन अभिमुखीकरणका तस्विरहरु वडा नं. ५ चैनपुर

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन अभिमुखीकरणका तस्विरहरु वडा नं. ६ बालाखुट्टी

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन अभिमुखीकरण वडा नं. ७ जनता मा.बि. गढवा

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन अभिमुखीकरणका तस्विरहरु वडा नं. ८ कोइलाबास

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन थारु तथा मगर समुदायसँगका छलफल गढवा ७ गढवा

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन यादव तथा अबधीभाषी समुदायसँग गढवा ७ गढवा

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन थारु तथा मगर समुदायसँगको उपस्थिति गढवा ७

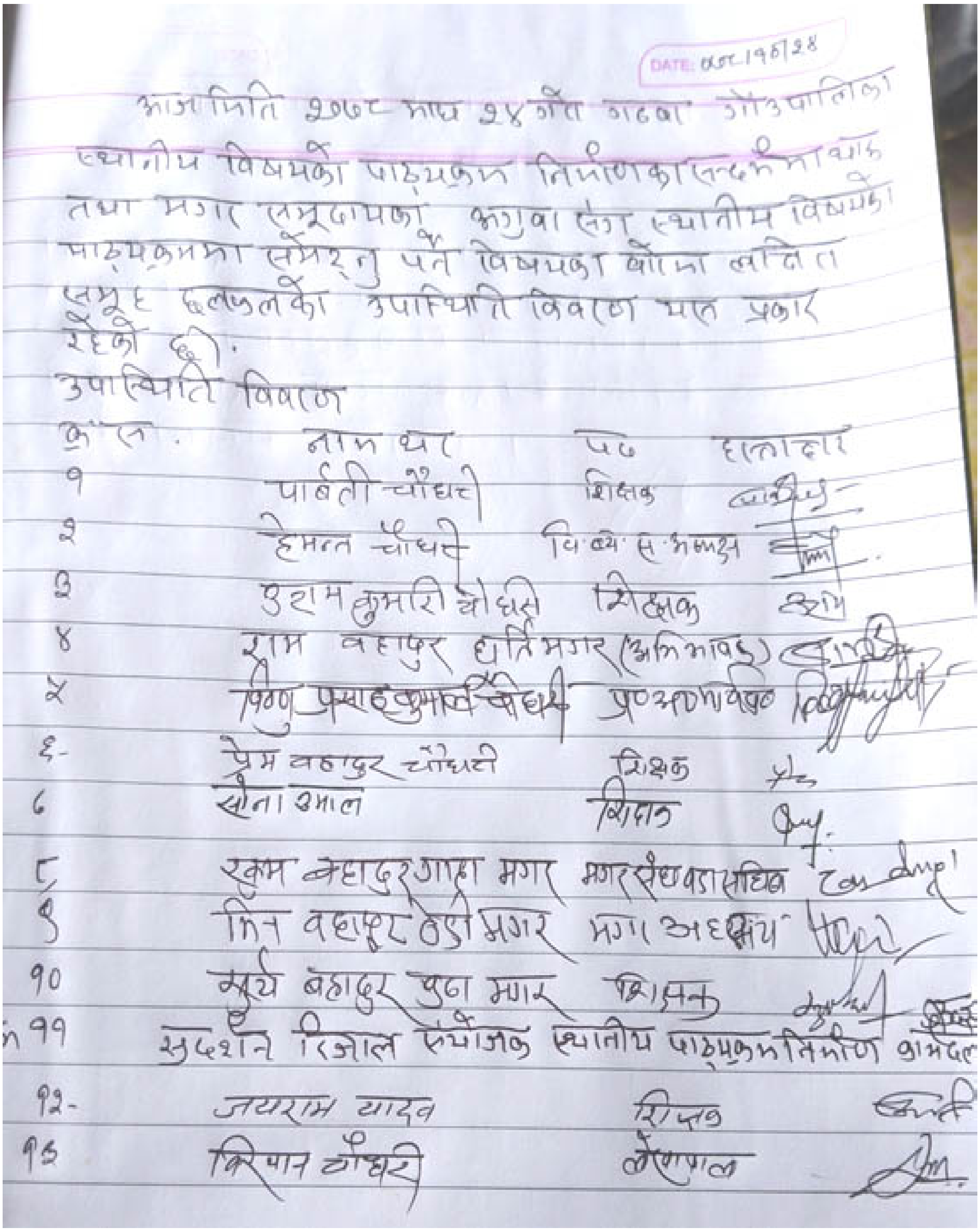

DATE: ०७८।१०।२४

आजमिति २०७८ माघ २४ गते गढवा गाउँपालिका स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम निर्माणका सन्दर्भमा थारु तथा मगर समुदायका अगुवा सँग स्थानीय विषयको पाठ्यक्रममा समेट्नु पर्ने विषयका बारेमा लक्षित समूह छलफलको उपस्थिति विवरण यस प्रकार रहेको छ।

उपस्थिति विवरण

क्र.सं.	नाम थर	पद	हस्ताक्षर
१	पार्बती चौधरी	शिक्षक	
२	हेमन्त चौधरी	वि.व्य.स.अध्यक्ष	
३	श्याम कुमारी चौधरी	शिक्षक	
४	राम बहादुर घर्तिमगर	(अभिभावक)	
५	पिंकु प्रसाद कुमार चौधरी	प्र.अ. [illegible]	
६	प्रेम बहादुर चौधरी	शिक्षक	
७	सोना श्माल	शिक्षक	
८	रकम बहादुर गाहा मगर	मगर संघ वडा सचिव	
९	जित बहादुर थापा मगर	मगर अध्यक्ष	
१०	सूर्य बहादुर पुन मगर	शिक्षक	
११	सुदर्शन रिजाल	संयोजक स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल	
१२	जयराम यादव	शिक्षक	
१३	किसान चौधरी	लेखापाल	

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन वडा नं. १ कालाकाटेको उपस्थिति बिबरण

आज मिति ०७८ मंसिर ८ गते गढवा गाउँपालिकाको सहयोग तथा सञ्चार चौतारी दाङको संयोजनमा गढवा गाउँपालिकाको आधारभूत तह कक्षा १-८ को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गढवा गाउँपालिका-१ कालाकाटेमा आयोजित पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन को उपस्थिति विवरण यस प्रकार रहेको छ।

क्र.सं.	नाम थर	पद	दस्तखत
१	वासुदेव बेल्बासे	प्र.अ.	[illegible]
२	प्रेमनारायण कुसाल	स.प्र.अ.	[illegible]
३	कुमल बहादुर ओली	शिक्षक	[illegible]
४	लालमणि तिवारी	,,	[illegible]
५	गणेश वि.सी.	,,	[illegible]
६	मुक्तिप्रसाद शर्मा	,,	[illegible]
७.	भरत अधिकारी	अध्यक्ष, वि.व्य.स.	[illegible]
८.	देवलाल आचार्य	शिक्षक	[illegible]
९.	यशोदा पुन	,,	[illegible]
१०.	सञ्जु थापा	,,	[illegible]
११.	पार्वती पोख्रेल	,,	[illegible]
१२.	सुमित्रा मल्ल	लेखापाल	[illegible]
१३.	कमल खड्का	शिक्षक	[illegible]
१४.	अनिता महतरा	,,	[illegible]
१५.	उमा मगराती	,,	[illegible]
१६.	सुदर्शन रिजाल	अध्यक्ष, सञ्चार चौतारी, दाङ	
१७.	भानु अधिकारी	शिक्षक	[illegible]
१८	पशुराम शर्मा	विद्यालय सहयोगी	पशुराम
१९	[illegible]	वि.अ.	[illegible]
२०	खिम बहादुर चौधरी	व.अ.	[illegible]
२१	उपेन्द्र वर्मा	वि.अ.	[illegible]
२२.	यम बहादुर चौ.	वि.क.	[illegible]
२३.	दूरपाते चौधरी	स.अ.	[illegible]
२४	वीर बहादुर [illegible]	सदस्य	[illegible]

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन वडा नं. २ पचहियाको उपस्थिति बिबरण

आज मिति २०७८ मंसिर ६ गते गढवा गाउँपालिकाको सहयोग तथा सञ्चार चौतारी, दाङको संयोजनमा गढवा गाउँपालिकाको आधारभूत तह कक्षा १-८ को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गढवा गाउँपालिका-२, पचहियामा आयोजित पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलनको उपस्थिति विवरण यस प्रकार रहेको छ।

क्र.सं.	नाम/थर	पद	हस्ताक्षर
१	झक्कु चौधरी	वडा अध्यक्ष	
२	गुरी लाल चौधरी	वि.व्य.स. संयोजक	
३	राधेश्याम थारुकुमाल	वि.व्य.स. अध्यक्ष	
४	उदयराम वर्मा	(प्र.अ.) श्री मा.वि. पचहिया	
५	राजीतराम यादव	प्र.अ. आ. वि. बनघुसी गढवा-१	
६	इन्द्रजीत चौधरी	प्र.अ. श्री राजी प्रा.वि. पचहिया	
७	सीता शर्मा	स.अ. श्री मा.वि. पचहिया	
८	कल्पना थारुकुमाल	स.अ. " "	
९	यशोदा आचार्य	" " "	
१०	सरिता चौधरी	" " "	
११	मिना के.सी.	श्री नमूना प्रा.वि. [illegible] स.अ.	
१२	जमुना पौडेल	श्री मा.वि. पचहिया	
१३	रोमानस राजन कुमाल	श्री मा.वि. पचहिया	
१४	कमल नारायण चौधरी	श्री मा.वि. पचहिया	
१५	सुमित्रा यादव	" " "	
१६	धर्मराज शर्मा	" " "	
१७	उमा जि.एम.	" " "	
१८	रामबहादुर महतारा	श्री आ. वि. बनघुसी	
१९	शरदराज शर्मा	आदर्श प्रा.वि. [illegible]	
२०	लिलाराम थारुकुमाल	श्री मा.वि. पचहिया	
२१	सुदर्शन रिजाल	अध्यक्ष, सञ्चार चौतारी दाङ (पाठ्यक्रम निर्माण [illegible] संयोजक)	
२२	भानु जी.सी.	सदस्य, पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल [illegible]	
२३	हरेकृष्ण ज्ञवाली	पाठ्यक्रम निर्माण, कार्यदल-सदस्य	
२४	[illegible]	[illegible]	
२५	खड्कराज चौधरी	मा.वि. पचहिया	
२६	माधव [illegible]	[illegible] प्रा.वि. पचहिया	

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन वडा नं. ३ गोबर्डिहाको उपस्थिति बिबरण

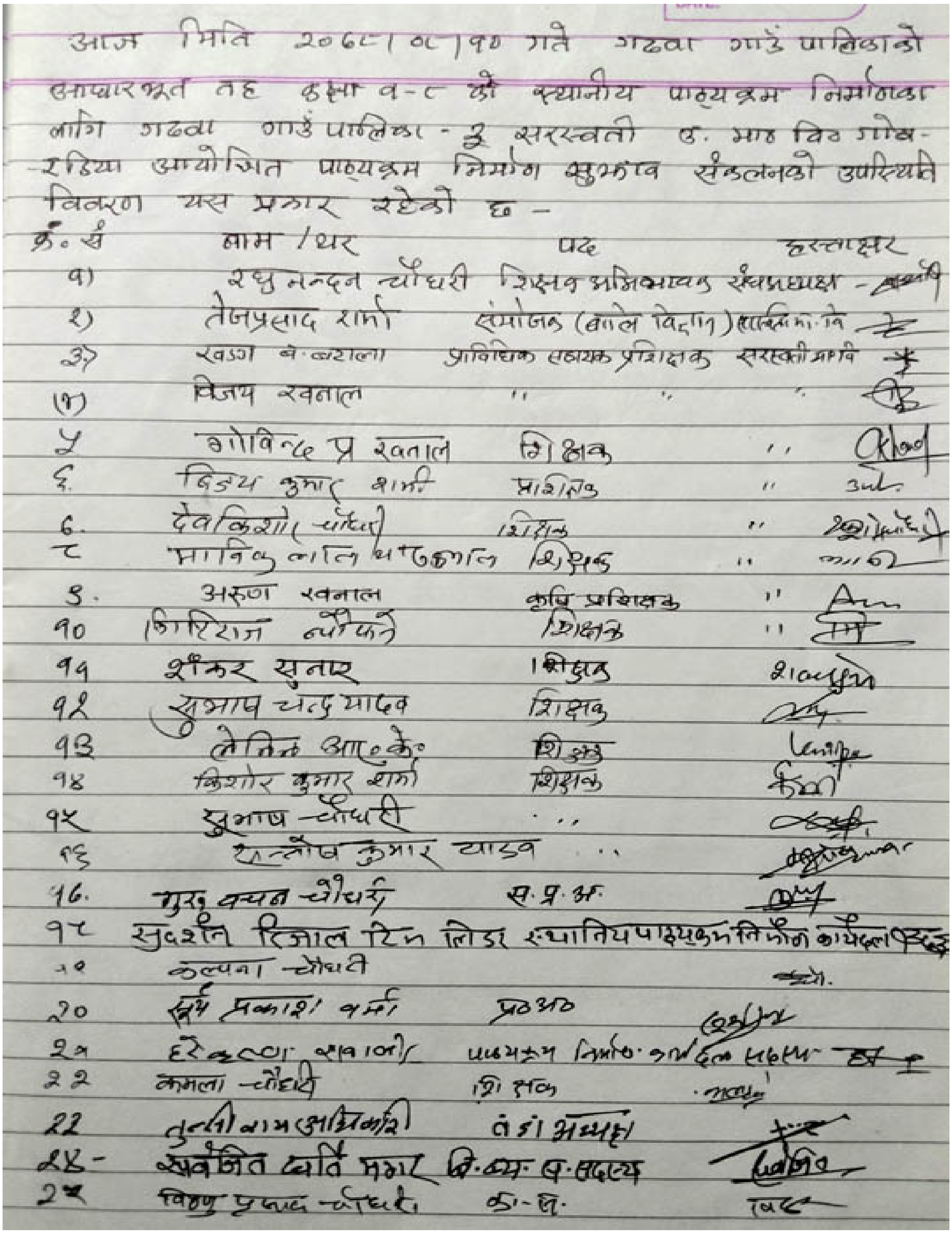

आज मिति २०७८/०८/१० गते गढवा गाउँ पालिकाको आधारभूत तह कक्षा १-८ को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गढवा गाउँपालिका - ३ सरस्वती उ. मा. वि. गोबर्दिया आयोजित पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलनको उपस्थिति विवरण यस प्रकार रहेको छ -

क्र.सं	नाम /थर	पद	हस्ताक्षर
१)	रघुनन्दन चौधरी	शिक्षक अभिभावक संघ अध्यक्ष	[illegible]
२)	तेजप्रसाद शर्मा	संयोजक (बाल विद्वान) पालिका ले	[illegible]
३)	खड्ग बे. खनाल	प्राविधिक सहायक प्रशिक्षक सरस्वती मावि	[illegible]
(४)	विजय खनाल	" " "	[illegible]
५	गोविन्द प्र खनाल	शिक्षक "	[illegible]
६.	दिव्य कुमार शर्मा	प्रशिक्षक "	[illegible]
७.	देवकिशोर चौधरी	शिक्षक "	[illegible]
८	मानिक लाल थरुकाल	शिक्षक "	[illegible]
९.	अरुण खनाल	कृषि प्रशिक्षक "	[illegible]
१०	गिरिराज न्यौपाने	शिक्षक "	[illegible]
११	शंकर सुनार	शिक्षक	[illegible]
१२	सुभाष चन्द्र यादव	शिक्षक	[illegible]
१३	लेनिन आ.के.	शिक्षक	[illegible]
१४	किशोर कुमार शर्मा	शिक्षक	[illegible]
१५	सुभाष चौधरी	"	[illegible]
१६	सन्तोष कुमार यादव	"	[illegible]
१७.	गुरु वचन चौधरी	स.प्र.अ.	[illegible]
१८	सुदर्शन रिजाल टिम लिडर स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल		[illegible]
१९	कल्पना चौधरी		[illegible]
२०	सूर्य प्रकाश वर्मा	प्र.अ.	[illegible]
२१	हरेकृष्ण खनाल	पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल सदस्य	[illegible]
२२	कमला चौधरी	शिक्षक	[illegible]
२३	तुलसीराम अधिकारी	वडा अध्यक्ष	[illegible]
२४-	सर्वजित क्षेत्रि मगर	वि.व्य.स. अध्यक्ष	[illegible]
२५	विष्णु प्रसाद चौधरी	का.प्र.	[illegible]

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन वडा नं. ४ पर्सेनीको उपस्थिति बिबरण

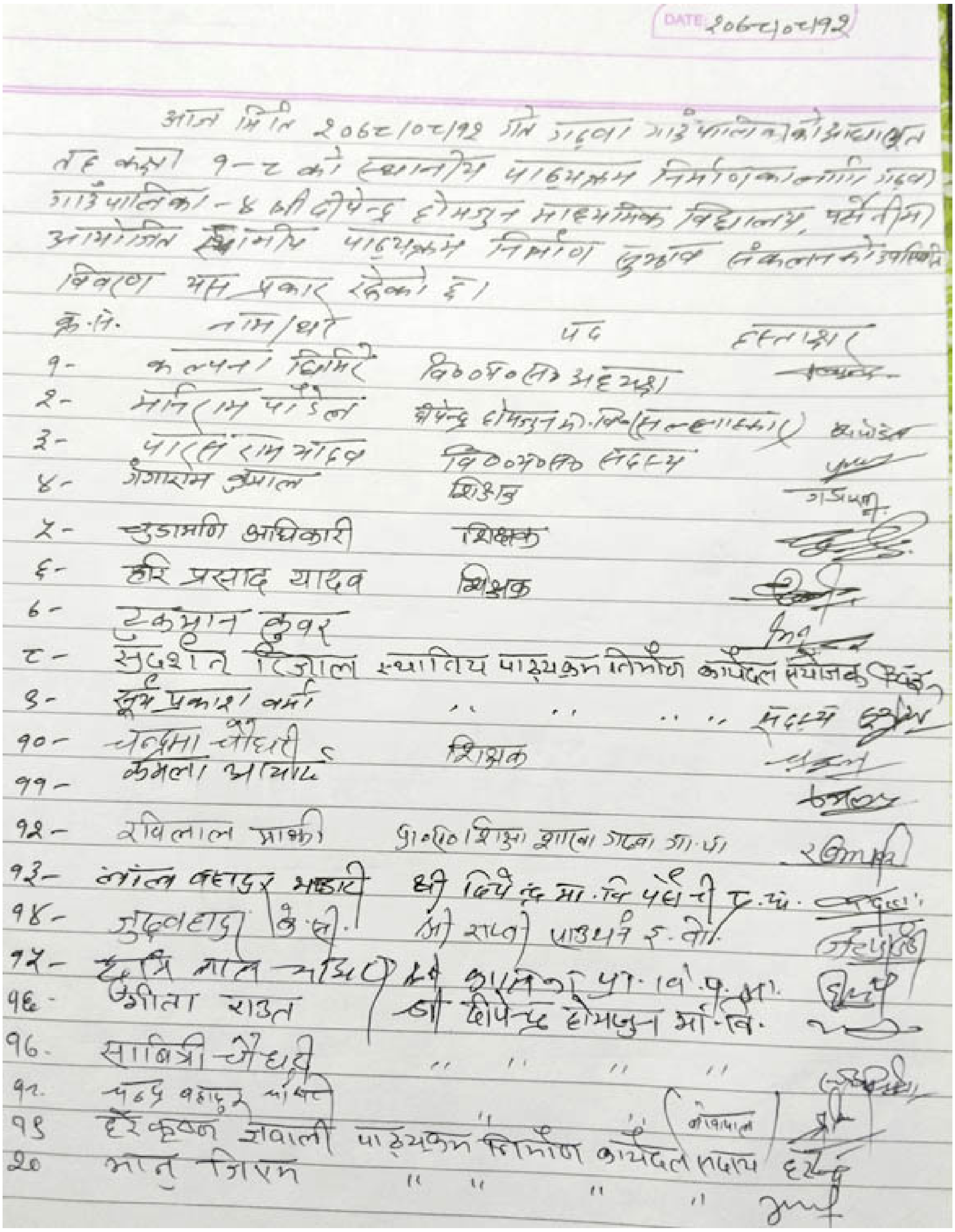

DATE २०७८।०८।१२

आज मिति २०७८/०८/१२ गते गढवा गाउँपालिकाको आधारभूत तह कक्षा १-८ को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गढवा गाउँपालिका-४ श्री दीपेन्द्र होमकुन माध्यमिक विद्यालय, पर्सेनीमा आयोजित स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलनको उपस्थिति विवरण यस प्रकार रहेको छ।

क्र.सं.	नाम/थर	पद	हस्ताक्षर
१-	कल्पना घिमिरे	वि०व्य०स० अध्यक्ष	
२-	मनिराम पाउडेल	श्री दीपेन्द्र होमकुन मा.वि. (प्रधानाध्यापक)	
३-	पारस राम यादव	वि०व्य०स० सदस्य	
४-	गंगाराम ढुंगाल	शिक्षक	
५-	चुडामणि अधिकारी	शिक्षक	
६-	हरि प्रसाद यादव	शिक्षक	
७-	टेकमान कुवर		
८-	सुदर्शन रिजाल	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल संयोजक	
९-	सूर्य प्रकाश वर्मा	" " " " सदस्य	
१०-	चन्द्रमा चौधरी	शिक्षक	
११-	कमला आचार्य		
१२-	रविलाल शाक्य	प्रा०शि० शिक्षा शाखा गढवा गा.पा.	
१३-	नोल बहादुर भण्डारी	श्री दिपेन्द्र मा.वि. पर्सेनी प्र.अ.	
१४-	युद्धबहादुर के.सी.	श्री सन्तोष पाउर्ने इ.वो.	
१५-	हरि नाथ अधिकारी	श्री ज्ञानज्योति प्रा.वि. प्र.अ.	
१६-	गीता राउत	श्री दीपेन्द्र होमकुन मा.वि.	
१७-	साबित्री चौधरी	" " " "	
१८-	चन्द्र बहादुर थापा		
१९	हरेकृष्ण ज्ञवाली	पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल सदस्य	
२०	भानु गिरल	" " " "	

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन वडा नं ५ चैनपुरको उपस्थिति बिबरण

आज मिति २०७८/०८/१६ गते गढवा गाउँपालिकाको आधारभूत तह कक्षा १–८ को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गढवा गाउँपालिका–५ श्री मा.वि. चैनपुरमा आयोजित स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलनको उपस्थिति विवरण यस प्रकार रहेको छ।

क्र.स.	नाम/थर	पद	दस्तखत
१	विष्णु प्रसाद कुमाल	चौ.प्र.अ.	[illegible]
२	टोम बहादुर बि.सी.	शिक्षक	[illegible]
३	प्रेम बहादुर भण्डारी	,,	[illegible]
४	चन्द्र कुमार चापागाई	,,	[illegible]
५	विष्णु चापागाई	विद्यार्थी	[illegible]
६	महेश चौ.	,,	महेश
७	सिरज चौ.	,,	[illegible]
८	गंगा राम चौ.	,,	Gangaram
९	देव नारायण चौधरी	प्र.अ.	[illegible]
१०	प्रेम कुमारी बि.सी.	से.का.	[illegible]
११	गीता कुमारी यादव	[illegible]	[illegible]
१२	अमर देवी चौधरी	प्र.अ. प्रा.वि. रजरौस	[illegible]
१३	मन्दिरा यादव	विद्यार्थी	[illegible]
१४	अबिना चौधरी	विद्यार्थी	[illegible]
१५	सम्झना रोका मगर	विद्यार्थी	Samjhana
१६	निशा शर्मा	विद्यार्थी	Nisha
१७	सविता = स्वर्ण	वि.व्य.स. सदस्य	सविता
१८	टेक बहादुर थापा	शिक्षक, मा.वि. चैनपुर	[illegible]
१९	माधव राम यादव	शिक्षक	मा.वि. चैनपुर [illegible]
२०	माया शर्मा	शिक्षक	मा.वि. चैनपुर [illegible]
२१	अस्मिता घिमिरे	शिक्षक	मा.वि. चैनपुर [illegible]
२२	सूर्य प्रकाश वर्मा	प्रमुख तथा सदस्य स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण समिति	[illegible]
२३	हरेकृष्ण भण्डारी	गढवा स्थानीय तहको पाठ्यक्रम नि. कार्यदल सदस्य	[illegible]
२४	सुदर्शन रिजाल	,, ,, ,, ,, ,, संयोजक	[illegible]

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन वडा नं. ६ बालाखुट्टीको उपस्थिति बिबरण

DATE: २०७८।८।२४

आज मिति २०७८ मंसिर -२४ गतेका दिन गढवा गाउँपालिकाको आधारभूत तह कक्षा-१-८ को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गढवा गाउँपालिका-६ बालाखुट्टी स्थित बालकल्याण आधारभूत विद्यालयमा आयोजित स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलनको उपस्थिति विवरण यस प्रकार रहेको छ।

क्र.सं.	नाम थर	पद	दस्तखत
१	बाल चन्द्र खत्री रमाल	अध्यक्ष-६	
२	सुदर्शन रिजाल	Teamleader स्थानीय पाठ्यक्रम	
३	राम प्रित यादव	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल	
४	तुलसी राम भुसाल	प्र.अ. सर्वोदय मा.वि.	
५	गुरु प्रसाद यादव	प्र.अ. प्रा.वि. खबैरखुट्टी	
६	सुमा न्यौपाने	स.अ. दुर्गा आ.वि. मनिकापुर	
७	लक्ष्मी कु. यादव	स.अ. श्री बालकल्याण आ.वि. बालाखुट्टी	
८	खुदन के सी.	स.अ. " " "	
९	शिवा खनाल	स.अ. " " "	
१०	भिक्षा पन्त	बालविकास " " "	
११	रिता देवि शर्मा	स.अ. " " "	
१२	सुजाता खमाल	" " " " "	
१३	बसन्त राज भट्टराई	प्र.अ. बुद्ध ज्योति मा.वि. गढवा	
१४	ईश्वरा पाण्डेय	स.अ. श्री बाल कल्याण आ.वि. बालाखुट्टी	
१५	ताराप्रसाद ढुंगाना	प्र.अ. " " " "	
१६	दीपक कुमार यादव	प्रिन्सिपल ज्ञानज्योति इंगलिस बोर्डिङ स्कुल	
१७	भानु [illegible]	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल सदस्य	

सुझाव

१- बसाइँ सराइ :- कर्म उपयुक्त, बहुसामाजिक बहुसांस्कृतिक, धर्म संस्कृतिको आधारमा ग्रहण गर्दा सामाजिक सम्बन्धको सामाजिक रूपमा रहेको।

४- लत दुर्व्यसन :- आधारित तह सम्मको अध्ययन गरेका बालबालिकामा आउने व्यवहारिक परिवर्तन तथा क्षमताको विकास गर्ने प्रवृत्तिको विकास गर्ने पाठ्यक्रम सहयोगी।

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन वडा नं. ७ गढवाको उपस्थिति बिबरण

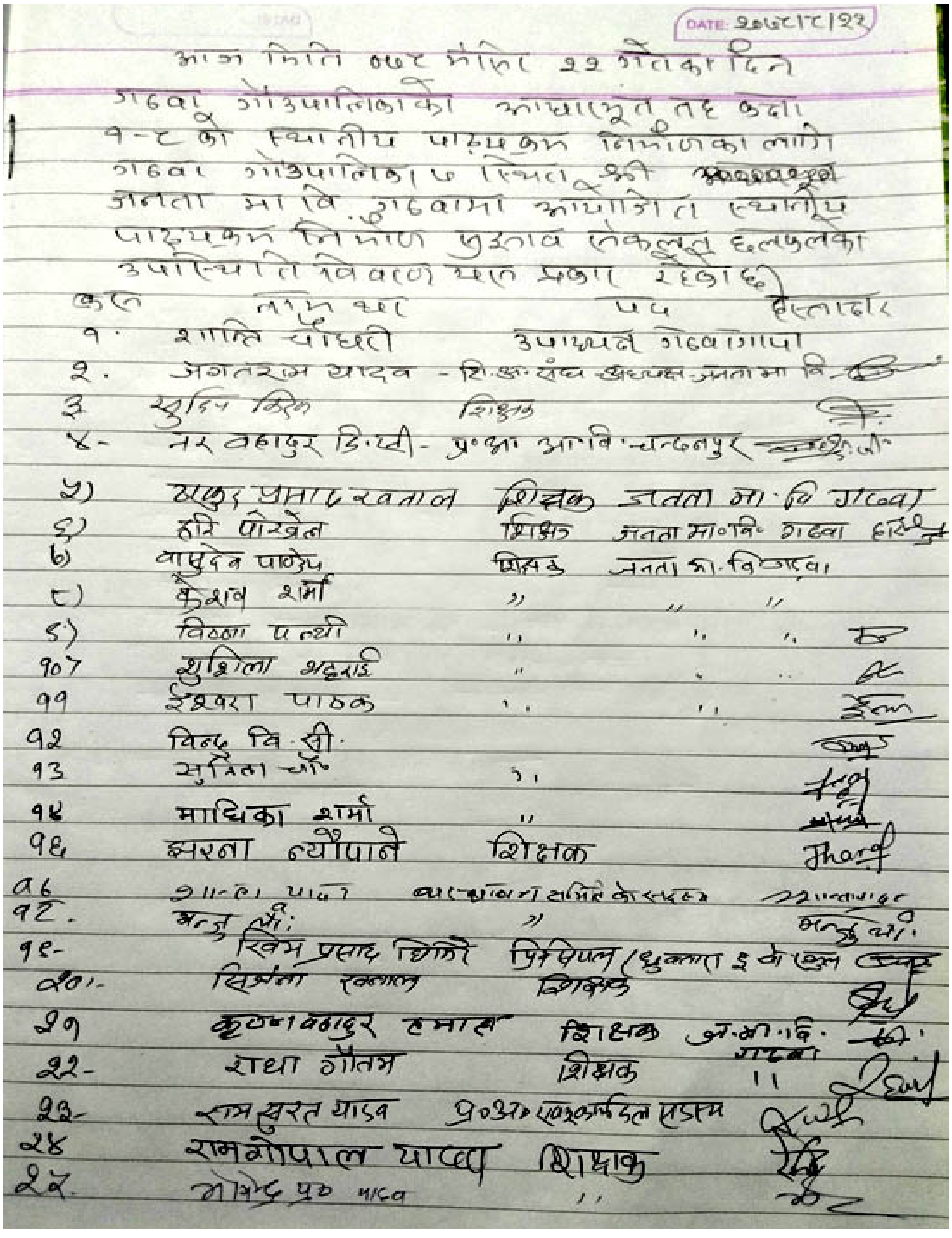
DATE: २०७८।८।२२

आज मिति ०७८ मंसिर २२ गतेका दिन गढवा गाउँपालिकाको आधारभूत तह कक्षा १-८ को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गढवा गाउँपालिका ७ स्थित श्री ~~[illegible]~~ जनता मा.वि. गढवामा आयोजित स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन छलफलका उपस्थिति विवरण यस प्रकार रहेको छ।

क्र.स.	नाम थर	पद	हस्ताक्षर
१.	शान्ति चौधरी	उपाध्यक्ष गढवा गापा	
२.	जगतराम यादव	शि.क. संघ अध्यक्ष-जनता मा वि	[signature]
३	सुदिप विक	शिक्षक	[signature]
४-	नर बहादुर डि.सी	प्र.अ. आ.वि. चन्दनपुर	[signature]
५)	अकुर प्रसाद रवताल	शिक्षक जनता मा.वि गढवा	
६)	हरि पोखरेल	शिक्षक जनता मा.वि. गढवा	[signature]
७)	वासुदेव पाण्डेय	शिक्षक जनता मा.वि. गढवा	
८)	केशव शर्मा	" " "	
९)	विठ्ठा पन्थी	" " "	[signature]
१०)	शुशिला भट्टराई	" " "	[signature]
११	ईश्वरा पाठक	" "	[signature]
१२	बिन्दु वि.सी.		[signature]
१३	सुनिता चौ	"	[signature]
१४	माधिका शर्मा	"	[signature]
१५	झरना न्यौपाने	शिक्षक	Jharna
१६	[illegible]	बाल विकास समिति को सदस्य	[signature]
१७.	मन्जु था.	"	मन्जु था.
१८-	खिम प्रसाद घिमिरे	प्रिन्सिपल (धुकानी ३ के स्कुल)	[signature]
२०.	सिर्जना रवताल	शिक्षक	[signature]
२१	कृष्णबहादुर हमाल	शिक्षक ज.मा.वि. गढवा	[signature]
२२-	राधा गौतम	शिक्षक "	[signature]
२३-	राम सुरत यादव	प्र.अ. [illegible]	[signature]
२४	रामगोपाल यादव	शिक्षक	[signature]
२५.	नागेन्द्र प्र. यादव	"	[signature]

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन वडा नं. ८ कोइलाबासको उपस्थिति बिबरण

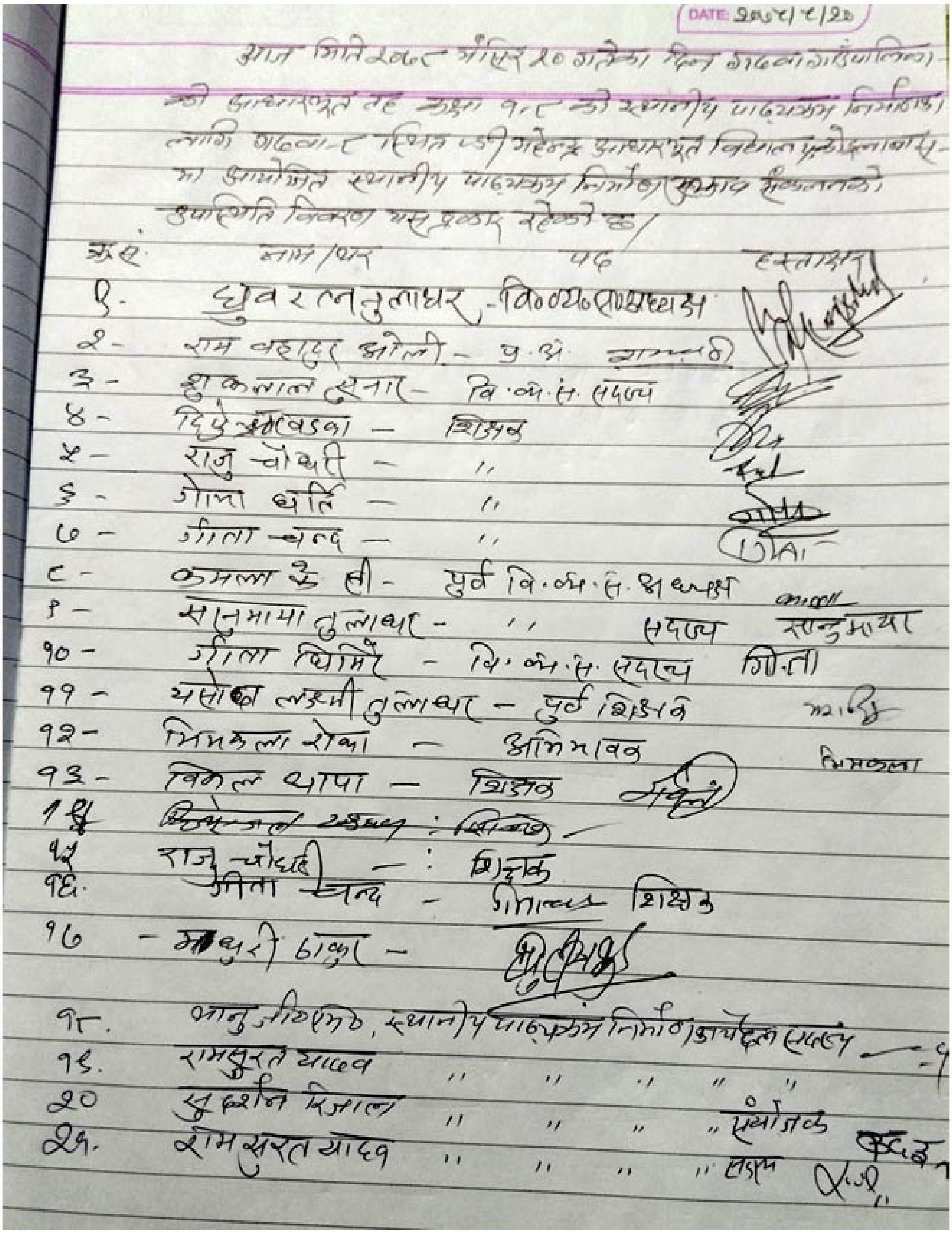

DATE: २०७८।८।२०

आज मिति २०७८ मंसिर २० गतेका दिन गढवा गाउँपालिकाको आधारभूत तह कक्षा १-८ को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गढवा-८ स्थित श्री महेन्द्र आधारभूत विद्यालय कोइलाबासमा आयोजित स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलनको उपस्थिति विवरण यस प्रकार रहेको छ।

क्र.सं.	नाम/थर	पद	हस्ताक्षर
१.	ध्रुवरत्न तुलाधर	वि.व्य.स. अध्यक्ष	
२.	राम बहादुर ओली	प्र.अ. [illegible]	
३.	शुकलाल सुनार	वि.व्य.स. सदस्य	
४.	दिपेन्द्र खड्का	शिक्षक	
५.	राजु चौधरी	,,	
६.	गोमा घर्ति	,,	गोमा
७.	गीता चन्द	,,	गीता
८.	कमला के सी	पूर्व वि.व्य.स. अध्यक्ष	कमला
९.	सानुमाया तुलाधर	,, सदस्य	सानुमाया
१०.	गीता घिमिरे	वि.व्य.स. सदस्य	गीता
११.	यसोदा लक्ष्मी तुलाधर	पूर्व शिक्षक	
१२.	भिमकला रोका	अभिभावक	भिमकला
१३.	विकल थापा	शिक्षक	
१४	~~[illegible]~~	~~शिक्षक~~	
१५	राजु चौधरी	शिक्षक	
१६.	गीता चन्द	गीता शिक्षक	
१७	माधुरी ठाकुर		
१८.	भानु तिमिल्सिना	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल सदस्य	
१९.	रामसुरत यादव	,, ,, ,, ,, ,,	
२०	सुदर्शन रिजाल	,, ,, ,, ,, संयोजक	
२१.	रामसुरत यादव	,, ,, ,, ,, सदस्य	

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण अबधीभाषी समुदायसँगको सुझाव संकलन उपस्थिति बिबरण गढवा ७ गढवा

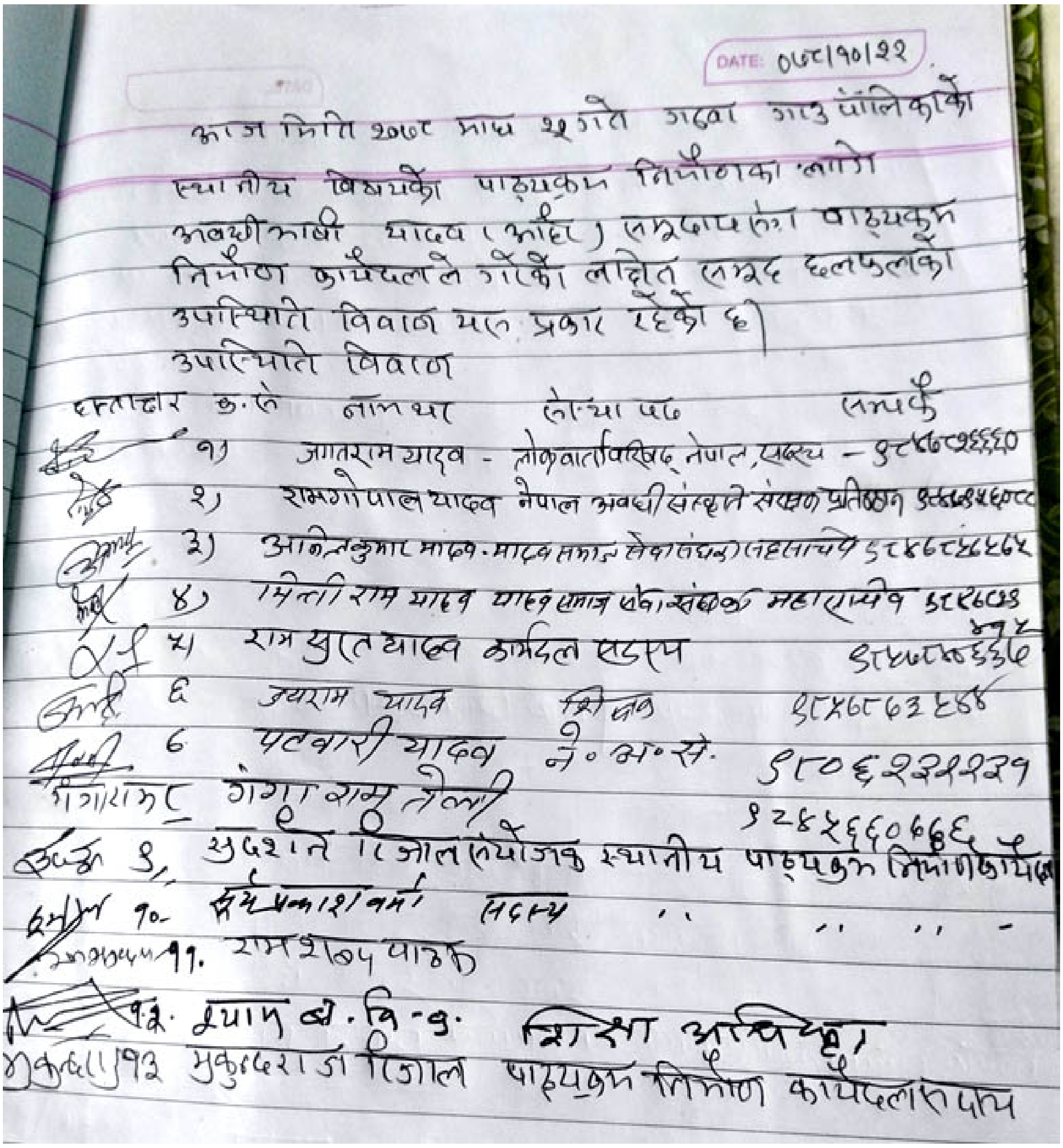

DATE: ०७८।१०।२२

आज मिति २०७८ माघ २२ गते गढवा गाउँपालिकाको स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम निर्माणका लागि अवधीभाषी यादव (अहिर) समुदायसँग पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदलले गरेको लक्षित समूह छलफलको उपस्थिति विवरण यस प्रकार रहेको छ।

उपस्थिति विवरण

हस्ताक्षर	क्र.सं.	नामथर	संस्था पद	सम्पर्क
[signature]	१)	जगतराम यादव	लोकवार्ताविद् नेपाल, सदस्य	९८४७८७९९६०
[signature]	२)	रामगोपाल यादव	नेपाल अवधी संस्कृति संरक्षण प्रतिष्ठान	९८४८४५४७८८
[signature]	३)	अनिलकुमार यादव	यादव समाज सेवा संघ, लमही	९८४६८५६५६५
[signature]	४)	मिठ्ठी राम यादव	यादव समाज सेवा संघ, महासचिव	९८४८७७८५४
[signature]	५)	राम सुरत यादव	कार्यदल सदस्य	९८४७८७६३३६
[signature]	६	ज्यराम यादव	शिक्षक	९८४७८६३६४४
[signature]	७	पटवारी यादव	ने.अ.से.	९८०६२३१२२१
गंगाराम	८	गंगाराम तेली		९८४५६६०७६६
[signature]	९.	सुदर्शन रिजाल	संयोजक स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल	
[signature]	१०.	दुर्गा प्रकाश शर्मा	सदस्य	
[signature]	११.	रामशरण पाठक		
[signature]	१२.	प्रधान अ.वि.पु.	शिक्षा अधिकृत	
मुकुन्द	१३	मुकुन्दराज रिजाल	पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल सदस्य	

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण थारु/मगर समुदायसँगको सुझाव संकलन उपस्थिति बिबरण गढवा ७ गढवा

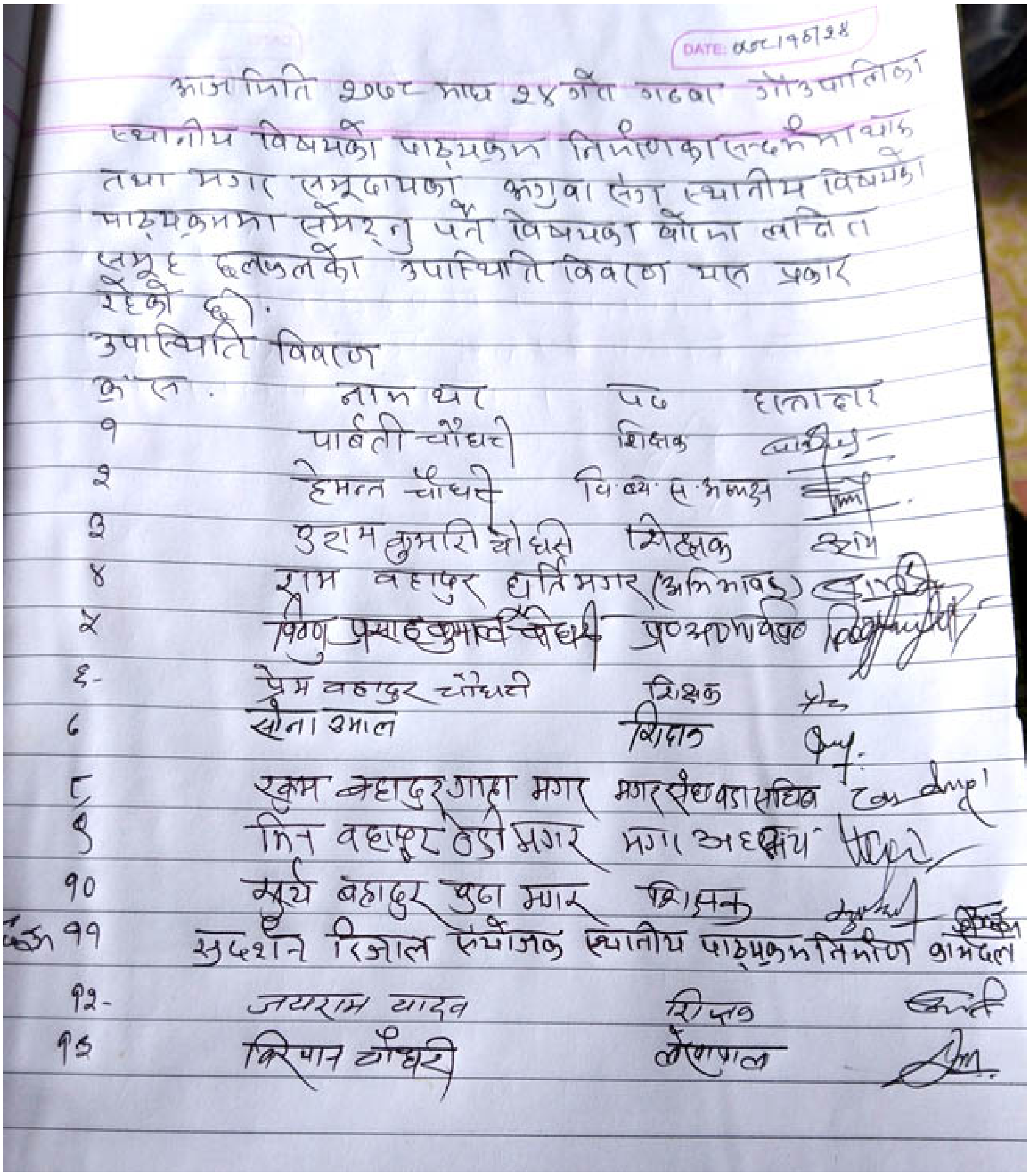

DATE: ०७८।१०।२४

आज मिति २०७८ माघ २४ गते गढवा गाउँपालिका स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम निर्माणका सन्दर्भमा थारु तथा मगर समुदायका अगुवा संग स्थानीय विषयको पाठ्यक्रममा समेट्नु पर्ने विषयका बारेमा छलफल समूह छलफलको उपस्थिति विवरण यस प्रकार रहेको छ।

उपस्थिति विवरण

क्र.सं.	नाम थर	पद	दस्तखत
१	पार्बती चौधरी	शिक्षक	
२	हेमन्त चौधरी	वि.व्य.स.अध्यक्ष	
३	श्याम कुमारी चौधरी	शिक्षक	
४	राम बहादुर घर्ति मगर (अभिभावक)		
५	विष्णु प्रसाद कुमार चौधरी	प्र०अ० [illegible]	
६	प्रेम बहादुर चौधरी	शिक्षक	
७	सोना अमाल	शिक्षक	
८	रुकुम बहादुर गाहा मगर	मगर संघ वडा सचिव	
९	जित बहादुर [illegible] मगर	मगर अध्यक्ष	
१०	सूर्य बहादुर पुन मगर	शिक्षक	
११	सुदर्शन रिजाल	संयोजक स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल	
१२	जयराम यादव	शिक्षक	
१३	किसान चौधरी	[illegible]	

स्थानीय पाठ्यक्रमको मस्यौदामा पालिकास्तरीय सरोकारवालाहरु बीचको छलफल गढवा ७ गढवा

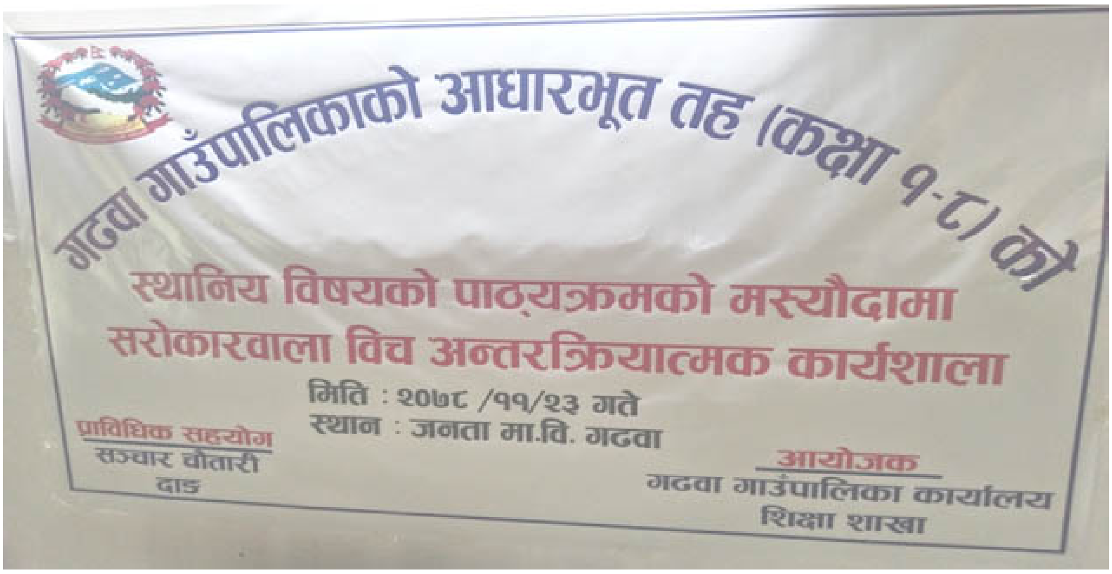

स्थानीय पाठ्यक्रमको मस्यौदामा पालिकास्तरीय सरोकारवालाहरु बीचको छलफल गढवा ७ गढवा

स्थानीय पाठ्यक्रमको मस्यौदामा पालिकास्तरीय सरोकारवालाहरु बीचको छलफल गढवा ७ गढवा

स्थानीय पाठ्यक्रमको मस्यौदामा पालिकास्तरीय सरोकारवालाहरु बीचको छलफल गढवा ७ गढवा

स्थानीय पाठ्यक्रमको मस्यौदामा पालिकास्तरीय सरोकारवालाहरु बीचको छलफल गढवा ७ गढवा

स्थानीय पाठ्यक्रमको मस्यौदामा पालिकास्तरीय सरोकारवालाहरु बीचको छलफलको उपस्थिति बिबरण

DATE:

आज मिति २०७८ फाल्गुन २३ गते गढवा गाउँपालिकाको आयोजना तथा लम्चुवार चौतारी-दाङको प्राविधिक सहयोगमा आयोजित गढवा गाउँपालिकाको आधारभूत तह (कक्षा १-८) को स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम मस्यौदामा सरोकारवाला बिच अन्तर्क्रियात्मक कार्यशाला गोष्ठीको उपस्थिति विवरण यस प्रकार रहेको छ।

उपस्थिति विवरण

क्र.स.	नामथर	पद / कार्यालय	हस्ताक्षर
१	श्री सहजराम ओली	अध्यक्ष गढवा गा.पा.	[हस्ताक्षर]
२	श्री शान्ति चौधरी	उपाध्यक्ष " "	[हस्ताक्षर]
३	श्री लाल बहादुर योगी	प्र.प्र. अधिकृत " "	[हस्ताक्षर]
४	श्री श्याम बहादुर	[illegible] शिक्षा अधिकृत "	[हस्ताक्षर]
५	श्री रबिलाल मांझी	[illegible] (शिक्षा)	[हस्ताक्षर]
६	श्री छुनि लाल चौधरी	[illegible] मा.वि. प्र.अ.	[हस्ताक्षर]
७	युक्त प्रसाद यादव	प्रा.वि. खबुरी खुटी	[हस्ताक्षर]
८	विष्णु प्रसाद कुमाल चौधरी	मा.वि. चैनपुर प्र.अ.	[हस्ताक्षर]
९	[illegible]	मा.वि. गढवा (अ.नं. शि.सं. अध्यक्ष गढवा)	[हस्ताक्षर]
१०	केशव बहादुर थापा	राप्ती साउथर्न ई.बो. प्रिन्सिपल	[हस्ताक्षर]
११	विकाश रजौरे	शुभतारा इ.बो. स्कुल प्रिन्सिपल	[हस्ताक्षर]
१२	रिक्म प्रसाद घिमिरे	ध्रुवतारा इं बो. स्कुल "	[हस्ताक्षर]
१३	दिपक पोख्रेल	प्रतिष्ठा एकेडेमी जनकाटे प्रिन्सिपल	[हस्ताक्षर]
१४	देवेन्द्र [illegible]	[illegible] प्रा.वि. रतनपुर प्र.अ.	[हस्ताक्षर]
१५	जयराम यादव	जनता मा.वि. गढवा	[हस्ताक्षर]
१६	राम बहादुर ओली	आ.वि. कोइलाबास	[हस्ताक्षर]
१७	ताराप्रसाद ढुंगाना	आ.वि. बालाखुट्टी	[हस्ताक्षर]
१८	नरबहादुर डि.सी.	" चहदनपुर	[हस्ताक्षर]
१९	तुलसीराम भुसाल	सर्वोदय प्रा.वि. गढवा	[हस्ताक्षर]
20	इन्द्रजीत [illegible]	श्री रत्नज्योति प्रा.वि. पचहिया	[हस्ताक्षर]
21	अमरसिंह थापा	श्री जनयुवा मा.वि. रङ्गदि	[हस्ताक्षर]

स्थानीय पाठ्यक्रमको मस्यौदामा भएको शिक्षा सरोकारवाला बीचको कार्यशालाको उपस्थिति बिबरण

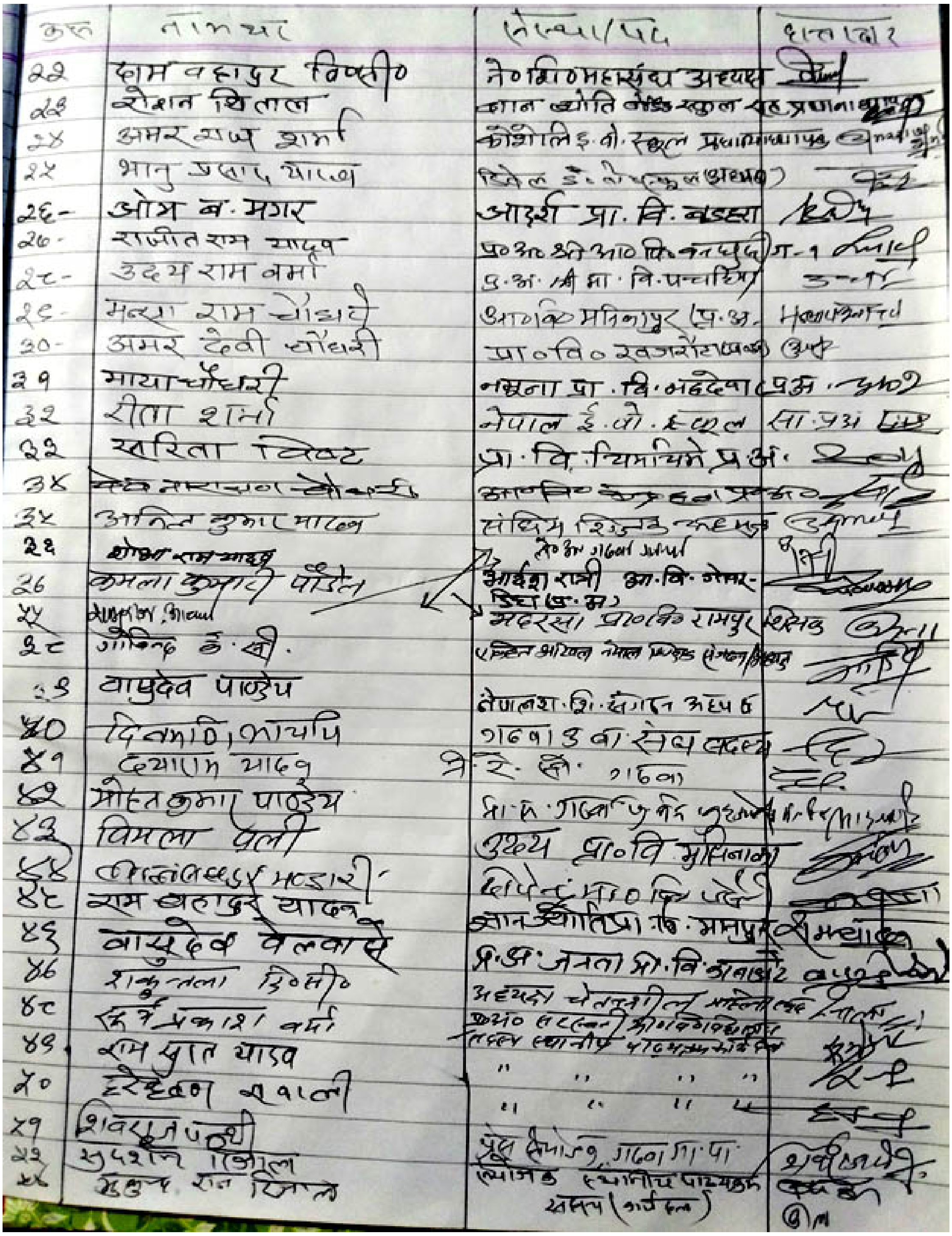

क्र.सं.	नाम थर	संस्था/पद	दस्तखत
२२	राम बहादुर विष्ट	ने.शि.महासंघ अध्यक्ष	
२३	रोशन थिताल	ज्ञान ज्योति बोर्डिङ स्कूल सह प्रधानाध्यापक	
२४	अमर राज शर्मा	कोषोलिङ बो. स्कूल प्रधानाध्यापक	
२५	भानु प्रसाद पोखरेल	पिपल इं. बोर्डिङ स्कूल (अध्यक्ष)	
२६	ओम ब. मगर	आदर्श प्रा. वि. बडहरा	
२७	राजीत राम यादव	प्र.अ. श्री आ.वि. कनपुर	ग-१
२८	उदय राम वर्मा	प्र.अ. आ.मा.वि. पञ्चथिया	
२९	मन्सा राम चौधरी	आ.वि. मतिनापुर प्र.अ.	
३०	अमर देवी चौधरी	प्रा.वि. खगरोटा (प्र.अ.)	
३१	माया चौधरी	नमूना प्रा.वि. महदेवा प्र.अ.	
३२	रीता शर्मा	नेपाल इं. बो. स्कूल सा. प्र.अ.	
३३	सरिता विष्ट	प्रा.वि. चिमचिमे प्र.अ.	
३४	केव नारायण चौधरी	आ.वि. [illegible]	
३५	अनिल कुमार यादव	संघिय शिक्षक [illegible]	
३६	शोभा राम यादव	ने.शि. गढवा अध्यक्ष	
३६	कमला कुमारी पौडेल	आदर्श राष्ट्रि आ.वि. गोबरडिहा (प्र.अ.)	
३७	[illegible]	मदरसा प्रा.वि. रामपुर शिक्षक	
३८	गोविन्द के.सी.	एकिकृत अखिल नेपाल शिक्षक संगठन अध्यक्ष	
३९	वासुदेव पाण्डेय	नेपाल शि. संघ गढवा अध्यक्ष	
४०	दिवाकर आचार्य	गढवा ३ वा. सेवा सदस्य	
४१	दयाराम यादव	प्रे. रे. क्रो. गढवा	
४२	मोहन कुमार पाण्डेय	प्रा.वि. [illegible]	
४३	विमला पौडेल	उच्च प्रा.वि. मुसिनाको	
४४	[illegible] भण्डारी	लिपिक मा.वि. [illegible]	
४५	राम बहादुर यादव	ज्ञान ज्योति प्रा.वि. [illegible]	
४६	वासुदेव बेलवासे	प्र.अ. जनता मा.वि. [illegible]	
४७	शकुन्तला [illegible]	अध्यक्ष चेतनशील महिला [illegible]	
४८	कृष्ण प्रकाश वर्मा	प्र.अ. [illegible] स्थानीय पाठ्यक्रम [illegible]	
४९	राम सुरत यादव	" " " "	
५०	हरिहर [illegible]	" " " "	
५१	शिवराज पन्थी	[illegible] गढवा गा.पा.	
५२	सुदर्शन [illegible]	संयोजक स्थानीय पाठ्यक्रम समिति (कार्यदल)	
५३	मुकुन्द राज [illegible]		

अनुसूची- ५ गढवा गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण सुझाव संकलन प्रश्नावली

सुझाव संकलन स्थान : गढवा गाँउपालिका वडा नं................मिति ....

१. गढवा गाउपालिकाको स्थानीय पाठ्क्रमको नाम के राख्दा उपयुक्त होला ?

क. गढवाको पहिचान ख. गढवाको सेरोफोरो ग. गढवाको चिनारी घ. हाम्रो गढवा ङ. गढवा गौरव वा अन्य कुनै..........................

स्थानीय पाठ्यक्रमका संभाबित बिषय क्षेत्रहरु

२. गढवाको सेरोफेरो (गढवाको नामाकरण, ईतिहास, भुगोल, बिशिष्ट राष्ट्रिय व्यक्तीहरु, बिशिष्ट कला शिप तथा क्षमता भएका व्यक्तिहरु, राजनितिक बिभाजन, ईतिहाससँग जोडिएका बस्ती तथा टोलहरु)

२.१. गढवा नाम कसरी रहन गएको बिश्वास/किम्बदन्ती रहेको छ। तपाईलाई थाहा भएको कुरा लेख्नुहोस ।

२.२.गढवाको परिचयसँग जोडिएका ऐतिहासिक महत्व बोकेका गढवाका पुराना बस्तीहरुको नाम दिनुहोस् ।

क.सं	ऐतिहासिकता बोकेका बस्तीको नाम	सो बस्तीबारे जानकारी दिन सक्ने संभाबित व्यक्तिहरु	जानकार व्यक्तिको सम्पर्क नंबर
१			
२			
३			
४			
५			
६			
७			
८			
९			
१०			
११			
१२			
१३			
१४			
१५			
१६			
१७			
१८			

२.३ गढवा गाउँपालिकाभित्रका बिकासमा योगदान पुऱ्याएका, राजनीतिक आन्दोलनका अगुवा, सहिदहरु तथा सामाजिक व्यक्तित्वहरु, स्थानीय, लोपोन्मुख भाषाका शिप भएका, बिशेष चित्रकला, बिशेष मूर्तिकला, बिशेष काष्ठकला, माटोबाट भाडा लगायतका बिभिन्न सामग्री बनाउने बिशेष सिप भएका, स्थानीय बस्तुबाट व्याबसायिक उत्पादन शिप भएका व्यक्तिहरु, जस्को सामान्य चिनारी पाठ्यक्रममा राख्दा राम्रो हुन्छ भन्ने लाग्ने खालका व्यक्तित्वहरुको संभाबित नाम तथा उहाँले पुऱ्याएको सामाजिक योगदान समेत उल्लेख गर्नुहोस ।

क.सं	व्यक्तिको नाम	ठेगाना	उहाँले पुऱ्याएको सामाजिक योगदान
१			
२			
३			
४			
५			
६			
७			
८			
९			
१०			
११			
१२			
१३			
१४			
१५			

३. गढवाका धार्मिक तथा पर्यटकीय सम्पदा

३.१ तपाईको पालिकामा रहेका मुख्य मुख्य धार्मिक क्षेत्रहरु

क.सं.	धार्मिक क्षेत्रको नाम	रहेको स्थान (वडा)	संभाबित जानकार व्यक्ति	सम्पर्क नंबर
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				
८				
९				
१०				
११				
१२				

३.२ तपाईको पालिकामा रहेका मुख्य-मुख्य पर्यटकीय क्षेत्रहरु

क्र.सं.	पर्यटकीय क्षेत्रको नाम	रहेको स्थान (वडा)	संभाबित जानकार व्यक्ति	सम्पर्क नंबर
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				
८				

३.३ तपाईको पालिकामा रहेका मुख्य जातजाति बिशेष चाड, संस्कार, संस्कृति तथा सांस्कृतिक पहिचानका क्षेत्रहरु

क्र.सं.	जातजाति	नृत्य कला	चाडबाडहरु	जानकार व्यक्ति	सम्पर्क नंबर
१	थारु				
२	यादव (अहिर)				
३	मगर				
४	ब्राम्हण				
५	क्षेत्री				
६	कुमाल				
७	बोटे				
८	माझी				

४. स्थानीय सिप, प्रबिधि, पेशा, व्यबसाय तथा कला ।

तपाईको पालिकामा भएको स्थानीय सिप, प्रबिधि, पेशा, व्यबसाय तथा सिप तथा चित्रकलाका क्षेत्रहरु

यस पालिकालाई चिनाउने बिषय क्षेत्र	कुन जातजातिमा कुनकुन स्थानमा	जानकार व्यक्तिहरु	जानकारको सम्पर्क
कासबाट सजावटका सामग्री तथा घरायसी प्रयोगमा आउने सामान बनाउने कला			
कासबाट गुन्द्री, चकटी बुन्ने, जीब्रे खाट बुन्ने कला			
पञ्चे बाजा, ...बाजा बजाउने कला			
ब्राम्हण भजन कला (समुह बनाएर व्यबसाय सञ्चालन गर्न सकिने)			
माटोको भाडा तथा सजावटका सामग्री बनाउने कला			
यादव चित्रकला			
थारु चित्रकला			
मगर वा अन्य कुनै ....समुदायको ....कला			

५. स्वास्थ्य, सरसफाइ, खेलकुद तथा योगाभ्यास

तपाईको पालिकामा भएको स्वास्थ्य, सरसफाइ, खेलकुद तथा योगाभ्यास सम्वन्धी राम्रा परम्परागत स्थानीय अभ्यासहरु

बिषय	परम्परागत रुपमा के समस्यामा के गरिन्छ ।	जानकार व्यक्तिको नाम तथा सम्पर्क
व्यक्तिगत तथा वातावरणीय सरसफाई सम्वन्धी परम्परागत स्थानीय राम्रा अभ्यास तथा प्रचलन		
फोहोरमैला व्यवस्थापनका स्थानीय परम्परागत राम्रा अभ्यास		
स्वच्छ खानेपानी सम्वन्धी स्थानीय राम्रा परम्परागत अभ्यास		
सौचालय तथा ढल निकास सम्वन्धी स्थानीय प्रचलन तथा राम्रा अभ्यास		
तपाईको गाउँठाउँमा स्वास्थ्य संस्था गएको अबस्थामा बाहेक बिरामी पर्दा गरिने आयुर्बेदिक वा घरायसी उपचार पद्धति वा प्राकृतिक चिकित्साका कुनै राम्रा अभ्यास हुने गरेको भएमा । उल्लेख गर्नुहोस । राम्रा अभ्यास भएमा कुन बिरामीमा के जडिबुटीको प्रयोग गर्ने चलन छ ।		
गढवालाई चिनाउने कुनै परम्परागत खेलहरु खेल्ने गरिएको छ ? जो अन्यत्र भन्दा गढवामा बढी खेलिन्छ ।		

६. स्थानीय स्तरका कृषि, पन्छी तथा पशुपालन

तपाईको पालिकामा भएको स्थानीय स्तरका कृषि, पन्छी तथा पशुपालनका राम्रा परम्परागत स्थानीय अभ्यासहरु

बिषय क्षेत्रहरु	गढवालाई चिनाउने क्षेत्रहरु	संभाबित जानकार व्यक्ति	जानकारको सम्पर्क
कृषिका उत्कृष्ट क्षेत्रहरु ।	१ २ ३		
पशुपालनका उत्कृष्ट क्षेत्रहरु के के ?	१ २ ३		
पंक्षीपालनका उत्कृष्ट क्षेत्रहरु	१ २		
माछापालनका उत्कृष्ट क्षेत्रहरु (जात)	१ २		
जडिबुटीका उत्कृष्ट क्षेत्रहरु के के	१ २ ३		

७. स्थानीय जातजातिका पहिचानका स्थानीय मेलापर्बहरु

बिषय	मेलापर्वहरु	संभाबित जानकार व्यक्ति	जानकारको सम्पर्क
अहिर (यादव) समुदायमा मनाइने			
थारु समुदायकामा मनाइने			
कुमाल समुदायमा मनाइने			
मगर समुदायमा मनाइने			
यस पालिकामा सबै समसदायमा मनाईने			
यस पालिकामा बस्ने ब्राम्हण क्षेत्री तथा अन्य ………………..समुसदाय मा मनाइने			

८. स्थानीय संभाबित बिपद तथा प्राकृतिक प्रकोप र त्यसको व्यबस्थापनका उपायहरु

बिषय	प्राकृतिक प्रकोपकाले क्षति गर्ने संभाबित क्षेत्रहरु (स्थान)	रोकथामका लागि परम्परागत रुपमा के गर्ने गरिएको छ ?
राप्ती तथा अन्य स्थानीय नदिबाट हुने भुक्षय वाढी आदी		
आगलागी		
सर्पदंश		
बाढी पहिरो		
बाढीमा बग्ने तथा कुलोमा डुब्ने		
बिपतका अन्य क्षेत्रहरु		

९. गढवामा पाइने स्थानीय बनस्पती, जडिबुटी र तिनीहरुको उपयोग

जडिबुटीका नामहरु	जडिबुटीको स्थानीय उपयोग	जानकार व्यक्तिको नाम सम्पर्क

१०. आधारभूत तहका अन्य बिषयहरुमा नसमेटिएका स्थानीय पहिचानमा आधारित अन्य बिषयबस्तुहरु जस्लाई स्थानीय पाठ्यक्रममा समाबेश गर्न सकिन्छ। जस्तै-

निबेदन लेखन	माइन्युट लेखन	करारनामा/सम्झौतापत्र लेखन	सञ्चार सिप (कटुवाल प्रथा)

११. गढवा गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रमका सम्भावित विषय क्षेत्र

क्र.स	**संभाबित बिषय क्षेत्र**	**पाठ्यभार**	**पााठ्यभार**
१	गढवाको सेरोफेरो (गढवाको नामाकरण र इतिहास, भूगोल, राजनितिक बिभाजन, ऐतिहासिक बस्ती तथा टोलहरु)	२०	१५
२	गढवाका ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, धार्मीक तथा पर्यटकिय सम्पदा	२५	२०
३	स्थानीय सिप, प्रबिधि, पेशा, व्यबसाय तथा कला।	२०	१५
४	स्वास्थ्य, सरसफाइ, खेलकुद तथा योगाभ्यास।	१५	१५
५	स्थानीयस्तरका मुख्य कृषि, पशु तथा पन्छीपालन ।	३०	२०
६	गढवाकामा बसोबास गर्ने जातजातीका संस्कार संस्कृति चाडपर्वहरु।	२५	१५
७	प्राकृतिक प्रकोप तथा बिपद व्यबस्थापन।	१५	१०
८	जीवन उपयोगी सिप नैतिक मूल्यमा आधारित शिक्षा	२०	१०
९	स्थानीय व्यक्तित्वहरु तथा सामाजिक संघसंस्थाहरु	१०	८
१०			
जम्मा पाठ्यभार कक्षा १-३ = ५ क्रेडिट (१६० कक्षा) कक्षा ४-५ = ४ क्रेडिट (१२८ कक्षा)		**१६०** (१-३)	**१२८** (४-८)

सूचनादाताको नाम...वडा नं..........

संस्था..पद..................सम्पर्क ....

सन्दर्भ सामग्रीहरु

१. राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप २०७५, पाठ्यक्रम बिकास केन्द्र भक्तपुर ।

२. स्थानीय पाठ्यक्रम बिकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन २०७६, पाठ्यक्रम बिकास केन्द्र भक्तपुर ।

३. आधारभूत तह कक्षा १-३ को पाठ्यक्रम २०७६, पाठ्यक्रम बिकास केन्द्र, भक्तपुर ।

४. स्थानीय बिषयको पाठ्यक्रम बारबर्दिया गौरव (कक्षा १-८) २०७८, बारबर्दिया नगरपालिका, बर्दिया ।

५. मरिण गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा १-५) २०७८, मरिण गाउँपालिका सिन्धुली ।

६ स्थानीय बिषयको पाठ्यक्रम हाम्रो बुटवल (कक्षा १-८) २०७७, बुटवल उपमहानगरपालिका, रुपन्देही ।

७. शिक्षा ऐन संशोधनसहित २०२८, कानुन किताव व्यबस्था समिति, काठमाडौं ।

८. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, काठमाडौं ।

९. पन्ध्रौ पञ्चवर्षीय योजना २०७६/०७७-२०८०/८१, राष्ट्रिय योजना आयोग काठमाडौं ।

१०. नेपालको संविधान २०७२, कानुन किताव व्यबस्था समिति, काठमाडौं ।

११. शिक्षा नीति २०७६, शिक्षा मन्त्रालय, काठमाडौं ।

१२. विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम २०७३-२०८० शिक्षा बिभाग काठमाडौं ।

१३. कार्यक्रम कार्यन्वयन पुस्तिका २०७७/०७८, शिक्षा तथा मानव श्रोत बिकास केन्द्र, भक्तपुर ।

१४. दिगो बिकास लक्ष २०१७-२०३०, राष्ट्रिय योजना आयोग काठमाडौं ।

१५. वार्षिक बजेट कार्यक्रम पुस्तिका आ.व. २०७८/०७९, गढवा गाउँपालिका, दाङ ।

१६. शिक्षा सरोकारवाला लक्षित समूहहरुसँग गरिएको समूहगत SWOT ANALYSIS टिपोट ।

१७. शिक्षा नियमावली २०५९ संशोधनसहित, कानुन किताव व्यबस्था समिति, काठमाडौं ।

१८. निःशुल्क तथा अनिवार्य शिक्षा ऐन २०७५ काठमाडौं ।

हाम्रो गढवा

स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम

आधारभूत तह (कक्षा १-८)

प्रकाशक

शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा

गढवा गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

गढवा, देउखुरी दाङ लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

सर्वाधिकार : प्रकाशकमा :
प्रकाशक
शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
गढवा गाउँपालिका कार्यालय, देउखुरी दाङ

प्रमुख संरक्षक
श्री सहजराम अहिर
अध्यक्ष
संरक्षक
श्री शान्ति चौधरी
उपाध्यक्ष
पाठ्यक्रम निर्माण निर्देशक समिति

क्र.सं	नाम	हालको जिम्मेबारी	जिम्मेबारी
१	सहजराम अहिर	गाउँपालिका अध्यक्ष	संयोजक
२	शान्ति चौधरी	गाउँपालिका उपाध्यक्ष	सदस्य
३	लाल बहादुर योगी	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
४	शम्भुराज आचार्य	लेखा अधिकृत	सदस्य
५	श्याम वहादुर बि.क.	शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

प्राविधिक सहयोग :
श्री सञ्चार चौतारी, दाङ,

पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल

क्र.सं	नाम	हालको कार्यक्षेत्र	समेटिएको क्षेत्र	जिम्मेबारी
१	सुदर्शन रिजाल	उप प्राध्यापक जनसंख्या अध्ययन	पाठ्यक्रम/शिक्षा	संयोजक
२	मुकुन्दराज रिजाल	शिक्षा परामर्शदाता (श्रोत व्यक्ति)	शिक्षा	सदस्य
३	रामसुरत यादव	प्रधानाध्यापक जनता मा.बि. गढवा	जनसंख्या अध्ययन	सदस्य
४	सूर्य प्रकाश बर्मा	प्र.अ. सरस्वती मा.बि. गोबर्डिहा	बिज्ञान	सदस्य
५	भानु जी.एम.	शिक्षक जनता मा.बि. कालाकाटे	सामाजिक अध्ययन	सदस्य
६	हरेकृष्ण ज्ञवाली	उप प्राध्यापक, देउखुरी ब.क्याम्पस	नेपाली	सदस्य
७	राधा पौडेल	शिक्षिका/बरिष्ट अ.न निरीक्षक	स्वास्थ्य	सदस्य

अध्यक्षको मन्तव्य

शिक्षा विकासको महत्वपूर्ण आधारका साथै पूर्वाधार हो । नेपालको संविधान २०७२ ले शिक्षा सम्बन्धी हकलाई मौलिक अधिकारको रुपमा प्रत्याभूत गरेको छ । दक्ष र नैतिकवान मानव संशाधनको विकास गरी समृद्ध नेपाल, सुखी नेपालीको दीर्घकालीन सोच पूरा गर्न सकिन्छ । समाज र देशमा दिगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धि हासिल गर्न शिक्षा महत्वपूर्ण साधन हो ।

बालबालिकालाई उनीहरुको परिवेशसँग परिचित गराउन तथा स्थानीय आवश्यकताअनुसारको संस्कारसहितको शिक्षा प्रदान गर्नु अहिलेको आवश्यकता हो । न्यायपूर्ण समाज निर्माणका लागि बालबालिकालाई उनीहरु बसिरहेको समुदाय, समाज, संस्कार, सस्कृति, सम्पदा, प्रकृति, भाषा, कला र वातावरणसँग परिचित भई समाजमा समायोजन हुने असल नागरिक तयार गर्न स्थानीय आवश्यकता अनुसारको पाठ्यक्रम र शिक्षा हुनु आवश्यक हुन्छ ।

यस गढवा गाउँपालिकाले तयार गरेको हाम्रो गढवा नामक स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको मूल आधार राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप, २०७६ तथा स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन, २०७६ ले निर्धारण गरेको मापदण्ड र प्रक्रियागत चरणहरुलाई लिइएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि यस गढवा गाउँपालिकाले सार्वजनिक सूचना जारी गरी संस्था छनौट गरेको हो । जस्मा सञ्चार चौतारी दाङले प्राबिधिक सहयोगको काम गरेको छ । सञ्चार चौतारी दाङको संयोजन र म स्वयं संयोजक र शिक्षा शाखा प्रमुख सदस्य सचिव रहेको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण निर्देशक समितिको निर्देशनमा रही यो स्थानीय पाठ्यक्रम तयार भएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदलको संयोजकका रुपमा सञ्चार चौतारीसँग आबद्व रहेर महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस दाङका उप-प्राध्यापक तथा त्रिभुवन विश्वविद्यालय जनसंख्या अध्ययन विषयका विषय समिति सदस्य श्री सुदर्शन रिजालसहित यस पालिकामा माध्यमिक विद्यालयहरुमा अध्यापनरत शिक्षकहरुले सदस्यका रुपमा काम गर्नुभएको छ ।

स्यानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि संस्था छनौट भएपछि संस्थालाई निर्देशित गर्ने गरी पालिकास्तरको निर्देशक समिति तथा स्थानीय शिक्षा विज्ञ र शिक्षक सम्मिलित कार्यदल गठन गरिएको थियो । कार्यदलले प्रत्येक वडा, समुदाय विशेषसँग विशेष छलफल तथा पालिकास्तरीय स्थानीय पाठ्यक्रम संबद्व सरोकारवालाहरुसँग लक्षित स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम केन्द्रित अन्तर्क्रियात्मक छलफल तथा प्रश्नावली भरी राय सुझाव संकलन गरेको थियो ।

शैक्षिक सत्र २०७९ बाट कक्षा १ देखि ८ सम्म स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम यस गाउँपालिकाका सबै विद्यालयहरुमा एकै साथ लागु गरिनेछ । यस पाठ्यक्रममा स्थानीय पहिचान र विषयवस्तु

तथा सिपमा आधारित व्यबहारिक विषयवस्तु समावेश गरिएको पाएको छु । स्थानीय विषयवस्तुमा आधारित पाठ्यक्रम भएकाले यसले सिकाइ सहजीकरण प्रक्रियासमेतलाई प्रयोगात्मक तथा परियोजनामा आधारित सिकाइ विधिको अवलम्बन गर्नुपर्ने कुरालाई जोड दिएको छ । ।

अन्त्यमा, यस पाठ्यक्रम निर्माणमा प्राविधिक सहयोग गर्ने सञ्चार चौतारी दाङ, कार्यदल संयोजक उप प्राध्यापक सुदर्शन रिजालसहितका टिमका सदस्यज्यूहरु तथा म संयोजक रहेको पाठ्यक्रम निर्माण निर्देशक समिति यस निर्देशक समितिका सदस्य सचिव एवं पाठ्यक्रम निर्माणको समग्र कामको संयोजन गर्नुहुने गढवा गाउँपालिका शिक्षा तथा खेलकुद शाखा प्रमुख श्यामवहादुर बिश्वकर्मा, पाठ्क्रम निर्माणका विभिन्न चरणका अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा सक्रिय साहभागी हुने जनप्रतिनिधि, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, शिक्षाप्रेमी सबैमा धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु । यो पाठ्यक्रम पहिलो पटक तयार गरिएकाले यसमा भएका वा हुन सक्ने त्रुटिहरुलाई पाठ्क्रम कार्यान्वयनका क्रममा आउने सुझाव तथा तथ्यपरक पृष्ठपोषणका आधारमा सुधार गर्दै लगिने विश्वास समेत व्यक्त गर्दछु ।

सहजराम अहिर
अध्यक्ष
गढवा गाउँपालिका, दाङ

विषय सूची

क्र.सं	विषय	पृष्ठ
१.	स्थानीय पाठ्यक्रम परिचय	१
२.	स्थानीय पाठ्यक्र निर्माणको औचित्य	२
३.	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका उद्देश्यहरु	३
४.	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणले हुने फाइदाहरु	३
५.	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको सन्दर्भ	६
६.	तहगत सक्षमता/उद्देश्यहरु	७
७.	स्थानीय पाठ्यक्रमको विषय क्षेत्र र क्रम तालिका (कक्षा १-८)	९
८.	कक्षागत सिकाइ उपलब्धि (कक्षा १-८)	१९
९.	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सिकाइ क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रिया (कक्षा १-३)	२३
१०.	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सिकाइ क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रिया (कक्षा ४-५)	२७
११.	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सिकाइ क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रिया (कक्षा ६-८)	३०
१२.	आधारभूत तह कक्षा १-८ मा गराउन सकिने सम्भावित परियोजना/प्रयोगात्मक कार्य	३३
१३.	सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया	३८
१४	विद्यार्थी मूल्याङ्कन	४१
अनसूची- १ विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम		४८
अनसूची- २ विशिष्टीकरण तालिका		५६
अनसूची- ३ वडागत सुझाव		५८
अनुसूची- ४ उपस्थिति विवरण तथा तस्विरहरु		६९
अनसूची- ५ सुझाव संकलन प्रश्नावली नमूना		९७
सन्दर्भ सामग्रीहरु		१०४